

Gheschilderde onwetenheydt, Gisberti Masij, Bisschop
tot S'hertogen-bosch in S. Catharinen Kercke, genaemt
de Cruys-broeders, opentlijck ten toone ghestelt, Aldus.

POSITUS IN MEDIO, QUO ME VERTAM NESCIÖ.

^{Dat is}
Int midden ghestelt sijnde, ick en wete niet waer ick mij keeren sal
O SOT KEERT U TOT GODT.

In het boeck der Wijsheyt

Cap. 15.

- Ps. 3.** **W**/ **O** onse Godt/ kennen/ is een volco-
men gerechticheyt/ ende uwe macht weten/
is een wortel des ewighen levens.
- 4.** Want ons en verleyden also niet der men-
schen boose vonden/ noch der schilders on-
nutten arbeydt/ namelijk / een bont beel/
met menigherley verwen.
- 5.** Welckers ghestalt den onberstandighen
ergert: ende die gheerne quaet doen/ die heb-
ben oock hare lust aen dat leven-loose ende
doodde beelt.
- 6.** Sy zijn ooc sulcker byucht weerdich/ bey-
de diese maken/ begheeren / ende eeren.

Theodorus Ancyra Episcopus.

Wp achten dat het gheensins betaemt de beel-
den ende ghedaenten der heylighen te maken
wt materiale verwen. Maer moeten onder-
wijlen hare deuchden/ die dooz schryven nage-
laten zijn als lebendighe beelden hermaken:
want daer dooz connen wy tot gelijckenavol-
ginghe ende pber comen. Want laet de beel-
den-makers ons eens seggen/ wat nutticheyt
van de selvetot henliede comt? ofte wat ende
hoedanighe ghedachtenisse hen toecomt wt
eene sulcke besondere bedenckinge? Doch t'is
openbaer/ dat sodanighe gedachten pdel zijn/
ende eene bindinghe van s' duyvels bedroch.

Gheschilderde onbetenheyt
GISBERTI MASII

Bisschops tot Hertogenbosch.

In S. Catharinen Kerck/ genaemt
te Crupf-broeders/ Opentlijck
ten toone ghestelt/

Ende dat in een Kerck-glaese Depn-
ster / dat hy Bisschop aldaer ter eeren
Gods ende t'zynder memorie ghe-
schoncken heeft/so se schryben.

Ende daer nae van een onbekende
Quidam die hem naempt

CHRISTIANVS PHILOMARIVS.

In een leugen-boeckkens berdediget.

Nu wederlept door GERARDVM LIVIVM,
Dienaer des Goddelijcken Woorts
tot Nieuwegeen.

TOT GORICHEM.

Door Adriaen Helmichsz. Boeck-ver-
cooper/woonende op de Marckt, 1614.

Druck-fauten,

Letter A. Lin. 28. Philomarius. A. ij. Lin. 28.
 Semei. A. ij. Lin. 10. verwen. B. Pag. 2. L. 10.
 marg. verò laicis. B. ij. L. 20. Ioannes xj B. ij. L.
 2. L. 27. voeden. B. ij. L. 2. L. 27. Dæmonium.
 B. b. L. 15. Tanden. C. L. 32. Onsen. C. v. L. 19.
 moeder. D. vij. L. 3. gefeylt. C. v. L. 13. onhuert.
 C. vij. L. 2. Scopus. P. 2. L. 26. leerken. G. ij. L.
 marg. Apoc. 3. 1. G. ij. L. 5. is Maria. en L. 22.
 beschrepe. P. 2. L. 1. onhuere. P. ij. L. 2. doot
 Christum. P. 2. L. 15. rept. P. vij. L. 26. gebeden.
 P. 2. L. 17. geheurt. A. vij. P. 2. L. 3. Caiphe. A.
 vij. L. ult. Apostatische. K. vij. L. 19. van ons.

Anderc cleyne letter-fauten sal de goet-
 hertighe leser lichtelijck verbeteren.

Den Erwaerdighen / Godt-
 vruchtighen / Hooch-geleerden /
 discreten Dienaren des Godliken
 woorts / ende Ouderlingen tot Nieu-
 megen / Thiel ende Bommel mijs-
 ne welbekende broeders in
 Christo Jesu.

Erwaerdighe / seer gheliefde broe-
 ders. T'gene een Leeraer der wijs-
 heydt seyd: Alsinen een sot onder-
 wijsen wil so stelt hy hē / gelijc als
 woudemē hem boepen aen hāden
 en boeten doen: bevīde ick plaetse
 te hebben in Gisberto Masio,
 naem-bisschop tot Hertogenbosch.

Sp. 21
 22.

Want als ic in mijn traetaet van
 de eere der h. Maget Maria hadde aenghewesen zijne
 groote onwetenheyt / die hy hadde laten affschilderen in
 sekere glazen vensters: heeft hem sulcke vermaninge soo
 seer verdroten / dat hy een onbekende Quidam wtghe-
 maect heeft / om van zijnent wegen tegen my te woeden
 en tieren als een wilsinnich mensche / welcke hijt / stoot en
 krābt dien / die hem willen goet doen. Hy secht / lieght en
 lastert. Hy wil aen my met sweert / water ende byer. Hy
 comt als een onbernustich dier sēder vernust voort / als
 hy meynt / zijn vernust int werck te leggen: hy clapt als
 een onwijse dat niet ter sake en dient. Hy verdraept ende
 becladt de goede Outbaderen: hy verbaescht de h.
 Schijftruere: hy bledt hem met groote woorden aen /
 maer doet doch heel niets daer toe. Hy laet zijn Bis-
 schops tegen Gods woort (welck hem een grouwel is)
 geschilberde onwetenheyt door aen: zijn oerwys / tegen
 my ter eere Masij wtgegeven / proncken. Hoe wel nu my
 niet onbekent en is / dat die ghene / die met een onnutten
 clappaert / twistet / hout draget tot:ijnen viere: ende dat
 men hem niet lichtelijck tegen een lasteraer stellen sal / op
 dat utwe woorden niet verkeert en werden / nochtans op
 dat door mijn stils wijsen de lasteraer hem niet in opge-
 * ij blasent heyt

blasentheyt en roeme/ als of zijne calumnien my niet re-
den opghelept waren/ ende dat my stof onbzake/ om de
waerheyt te verdedighen: hebbe ick niet mogen nalaten
dese mijne eynde verantwoordinge tegen des Quidams
onderwijs te geben. Op dat hy/ die hem verlaet op zijns
Bisschops gemynterde ende gestaefte authoriteyt/ ende
op den grooten hoop/ met dien hy quaet doet/ leere/ soo
wil hy de sake beter verstaen/ en dan zijnen naesten on-
derwijse: Soo niet/ dat hy zijnen mont toehoude. Wil
hy daer noch zijnen onwetenden Bisschop in een onrecht-
beerdighe sake dienen: hy sie toe dat hy zijnen patroon
niet en cryge tot een byant. En dewijle/ gelijc een hups/
dat vast in een ander verbonden is niet en valt voor den
storm/ want oec also een herte/ dat zijner saken gewis is/
hem niet en breeft voor verschycken: Soo hebbe ick my
voor genomen de waerheyt/ door leydinghe des Geestes
der waerheyt/ tot inder doot toe te verdedigen. Ie heb-
be de occasie des geschils naet voorschijft des genaem-
den Philomarij voor aen hy den Titel laten prenten/ op
dat een pegelijck terstont aenden gebel moghe sien wat
een vast hups mijn heer de Bisschop vanden Bosch ge-
timmerd heeft. Wil hy hem dan noch niet laten gheseg-
gen/ men sal de patientie moeten nemen/ ende gedencken
dat hy is op de bane der Godtloosen: Want eener die
Godt breeft/ sal het ter herten nemen. Mogelijck mocht
ten eenige hier profijt wt scheppen/ die midden onder de
afgoderie ende Bisschoplijcke superstitie suchtende nae
de leere der waerheyt dorsten. Ten minsten sal hy den
onpartijdigen blijcken de dwaesheyt des Bisschops/ en
de onberstandighe vermetenheyt eens Quidams die
hem vermomt zijnde naemt/ Christianus Philomarius.
Dat ick nu D. L. dese mijne verantwoordinge toeenge-
ne geschiet soo ten aensien van my/ als van D. L. mijne
weerde broeders. Ick hebbe nu ober de derthien Jaeren
in deser Stadt het ampt eens oplichters ober de cude
Christi/ my ende mijne weerde liebe medehulpers bebo-
len/ na mijn vermogen met een oprecht gemoet/ door de
genade Gods/ bedient. Hoe ick my daer in gequeren en
gedragen hebbe/ als mede in Classicale en kerckelijcke
vergaderingen/ is D. L. beter bekend/ als des Bisschops

procureur/die van hooren seggen eenige leugens tot be-
claddinghe mijns naems heeft laten drucken. 't is wel
waer dat van een haet dragende byant gelaect te wer-
den niet meer en is te achten/ als het baffen van een nij-
dige hont: nochtans doetmen zijn beste/ om niet bā hem
gebeten te werden. Gebeten zijnde / men arbeeyt genesen
te werden. 't en is niet seer lange geleden dat een ander
nijdige Quidam een lelijcken bas op my gegeven heeft/
wt eene gelijcke Catholycke yver/ als Philomarius hem
voorgedaen hadde/ tot quetsinge mijns naems/ en laste-
ringe des predickampts. Daeromme werde ick te meer
beweecht mijne verantwoordinghe voort te drijven / op
dat soot mogelijc ware/ dese lastermonden mochten ge-
snoert werden. Het comt een eerlijck borgher/ veel meer
een openbaer persoon toe/ zijne eere naem en faem tegen
het vergiftich aenblasen der achter clapperen cloeckelijc
te beschermen. Ende hoewel een man van oprechten ge-
moet niet veel en acht op het gene quaetsprekers snate-
ren: nochtans moet hy/ in openbaren ampte gestelt zyn-
de/ meer selijck toelien/ dat zijne bromicheyt ende getrou-
wichheit niet alleen by zijn eygen conscientie/ maer oock
onder de ghemeente by allen goeden ten minsten/ soo de
quade daer niet na lusteren/ bekend gemaect werden.
Een goede conscientie/ seide Augustinus/ hebbe ick van
nooden hoor my selven: maer een goede geruchte om an-
der lieden wille. Ende aengesien een goede geruchte cos-
telijcker is dan groote rijckdomme/ moet mē wel toe sien/
datmen een goede name behoude/ die gewissel blijft dan
dusent groote schatten gouts. 't is wonder/ daer doch
het oorenblasen/ achterclappen/ valsche te oordeelen/ verre
van een redelijc mensche behoorende zyn: Dat nochtans
vele menschen de corte Jaren van haer leven alsoo dooz-
henghen/ als offe/ om niet vergift te schieten/ ghebozen
waren. Doch t'en is geen wonder dat Philomarius en
zijne medeghesellen quaetspreken: want goet spreken en
comen sy niet. Sy doen niet t'gene wy verdient hebben/
maer t'gene sy gewent zyn. 't is den sotten een schat op
hare tonge/ alse quaet spreken van dien/ die beter zyn als
sy. Immers den quaden misghaghen is gepresen te wer-
den. Den prijs des ghemeenen hoops en achte ick niet/

Job,
22. 1.

Sy. 41
15.

want ick verachtse. Ick wensche die niet: want sulcke
eersucht en is in my niet. Ic ben my selven best bekend.
V.L. lieve broeders/ hope ick so bekend te zijn dat V.L.
lichtelijck tusschen my en Philomarium dat oordeel sult
strijcken/ dat hy my sonder schult/ ende als geen kennis
dragende Quidam/ beschuldicht en de waerheyt lastert.
V.L. ende alle andere getrouwe Dienaren Jesu Christi
heeft dese Quacksalver/ vā Masij wegen/ mede een clade
de willen aenwijzen met zijne twijfelachtighe maniere
van schrijven/ met Erasmi aengetogene woorden/ en met
eens/ sonder breefe Gods schrijvende ende in droncken
schap sterbende spottende. Ic ben daer door veroorsaecht
den bal wederom te slaen/ en dien in den schoot des Bis
schops Masij (van den welken die door middel eens
onbeschaemden clappaerts quam) ende der ghecapte
gecrupnde diense eygentlijck toequam/ neder te werpen.
Datse dien byphijck bewaren als haer eygendom/ twelck
de tijdt hups heeft ontdeckt/ ende de naeckte waerheyt
bewijst het oogenschijnlijck. Ic/ die beneffens voorstant
der waerheyt van de eere Gods ende onses Salichma
kers Jesu Christi/ ooc te gelijck de Calumnien/ so int par
ticulier tegen mijn persoon/ als int gemeyn tegen alle ge
trouwe Dienaren Jesu Christi/ ende Ouderlingen/ zijner
gemeynte wtgespogen/ aengelwesen ende afgeweert heb
be/ hebbe my schuldich geacht V.L. desen mijnen gerin
gen arbeyt toe te eyghenen. Ende doe selve mits desen
met begeerte/ V.L. gheliebe t selve van my/ uwe in alles
dienstwillige mede Dienaer ende broeder/ te ontfangen/
ende met my voortraen t allen tijden te bearbeyden dat
onse teghensprekers mogen sien/ hoe seer wy ons de be
houdenisse en voortplantinge der kennisse vāde ware e
re onses Heere en Salichmakers Jesu Christi/ die door
Masij schilderie/ ende zijns procureurs wtlegginge nae
vermogen onder de boet getreden wert/ ter herten laten
gaē. De Almachtige God bewaere V.L. in debedieninge
vā zijn woort en waerh/ en in de belijdenisse vāde na
me Jesu Christi onstraffelijc tot de dach zijner Verschijninge.
Gegeven tot Nieu-megen. Desen 10 Aprilis. 1614.

V.L. ende W. getrouwe mede
Dienaer en broeder in Christo.
Gerardus Linius.

Antwoordt op eens onbeken-
den Schrijvers laster-schzift / tot
verdedinge van Gifberti Masij, Bisschop
tot Hertoghen-bosch/gheschilderde
onwetenheyt wtghegheven.

Des Werelts ronde / seydte de Wijse Sap. 1. 8f
7. 8. 9. 10
man / is vol des Geests des Heeren /
ende die de reden kent is alomme.
Daeromme en can die niet verbor-
ghen blijven / die het onrecht spreekt: ende het
recht dat hem straffen sal / en sal zijner niet
seplen. Want des Godloosen aenlagen moet
voor het gerichte / ende zijne reden moet
voor den Heere comen / dat zijne ondeucht gestraft
werde: Want des pberighen oore hoort alle
dinc: ende het spotten des Lasteraers en sal
niet verborghen blijven. Als ick dese woorden
des wijsen man overlegghe ende in bedencken
neme / so en can ick mi niet genoeghsaem ver-
wonderen over een onbekende Quidam van
Hertogen-bosch / die zijn werc maect van leu-
gens te dicht tot versen ontfange van eene on-
deugende ende onrechtveerdighe saecke / ende
en wil middelertijt niet alle voor een vroom
man gehouden / maer oock beter zijn als zijne
medezoeders / als hy zijne leugens soect te be-
decken met verswijinghe van son doop-na-
me / ende noemt hem Christianus Philomanus.
Ick en weet niet wat ick dencken sal: meent
hy mogelijk / dat de leugenaer so wel voor den
Heere als voor de menschē verborghē can zijn /
met het verbergē van zijne name: hy sal hem

21

nae

Libr. 1.
Sexti.
de elect.
tit. b. cap
Fundā.
in glos
fatore.
&. lib. 7
decretal
Greg. tit
7. C. 5.

nae. t' getuygenisse des Wylsemans bedrogen
binden. Doch waeromme mach de man hem
zijns naems schamen? soude zijnen name wel
wat vuyt ofte onhebbelijck luyden/ ende dat
hy daeromme zijnen aertschen God gevolcht
hadde/ die van/verckens muyl/Sergius: Van
Barbus, Paulus: vā Borgia, Alexander: ende van
Deformio, Formosus can makē? Dat is wel te
geringhe saecke van hem/ die noch God noch
mensche is: Die de volheyt aller macht heeft:
die van ongerechtigheyt/gerechtigheyt: Van
niet/ yet maken / ende de natuer der dinghen
veranderē cā/ so de Paus-plupmistrjckers seg-
gen. Maer t' is doch een andere gelegentheyt
met dese persoon. Doch het zy hoe het wil: de
daet en accordeert niet met de naē. Want eene
vermomde Christianus brenghet sodanige on-
gerijnde leughenen ende valscheden voort den
dach/ dat hy hem veel meer zijns onchristelijck-
ken werckx/ als zijns Doopnaems/ hoe vuyt
die oock mochte luyden/ behoorde te schamen.
Ick meynde/ na luyt des tijtels/ een goet on-
derwijs tot mijnen besten van hem te ontfan-
ghen/maer bevinde niet anders/ als onnutte
beuselingen/ onbeschaemde leughenen/ van te
vozen beraet slaechde verbalschingē vā Gods
heylige Woort/ ende eene vuyt becladdinghe
der ghetroouwer Outvaderen der Kercke. De
waerheyt hier van sal blijcken. Ghelijck hy
dan geen goet Christianus en is/ also en mach
Philomanus oock geen goet monster passeren:
Want hy niet na laet Maria toete schryben/
welck haer in gheenderley maniere toecomt/
en daer doot sy niet ge-eert/maer oeteert wert/
meynt

meent hy Marteeenen aengenamen dienst te
doen met pluymstricken: Hy gedencke vrye-
lijck datse niet en begheert sodanighe eere/die
baren Sone Jesu Christo den eenighen Wid-
delaer ende Salichmaker alleen toecoempt.
Mijns oordeels soude het boecken beter ghe-
accordeert hebben met de name/indien de Au-
teur hem genoemd hadde Antimarius Philo-
masius, aenghesien hy met ontzeringe des v.
Jonckzouws Marie/de eere van sijne Heere/
de Gerwaerdichste Heere Gilbertus Masius, met
bereddinge van eene narrische schilderie/seer
bottelijck soeckt te beschermen: eensdeels met
lasteringhe mijns persoons: Anderdeels met
vremde wtleggingen ende oubollige fluyt-re-
dens. Laet ons eens sien hoe dese Philomasius
met my omspringt.

2. Indien men een quade sake met schelden
en lasteren conde goet maken/het proces wa-
re aen de zijde des onbekenden Procureurs
Gilberti Masij gewonnen: want hoorst wat Ge-
rardus Livius na t seggen van desen onnutten
clappaert/voor een man is. Een onbekenden
Quidam. Een Arme Sot ende ketter. Eene God-
loose Gemei. Hoorst man: Ghy dwaelt/begint
van u/ende ghy sult de waerheyt treffen. Een
Quidam ist/die zijne name niet en derft bekent
staen. Met de name eens sorten ketteren can
hy ver-eert werden/die sonder eenighe gront/
sonder oordeel/eene leere reghel-recht teghen
Gods v. Hoorst strijdende/sottelijc soect voor
te staen. Met waerheyt can sulc een/eene God-
loose Gemei genaemt werden/die den rechten
David ende Ghesalsde des Heeren/ zijne eere
affnijst.

Spz 9.24
25.22.

vro. 12/13

Spz. 19.4

Epist. ad
Hippon

affnijt. Dit doet Philomafius. Het werck looft
zijnen meester/ en een onbeschaemt clappaert
comt te schanden. Beraet u vooztaen met den
verstandigen/ en richtet uwe saken nae Gods
Woorz. Want de boose wert gebangen in zijn
eygen valsche woorzden: Daerentegen de recht
veerdige ontgaet de angst. Soo weynich my
raetken de verhaelde lasterwoorzden/ soo doet
mede dese nabolgende. Dat ick soude hebben
wtgegeven een boecxken onder mijnen naem,
twelck ghemaect heeft een Apostact ofte afghe-
vallen Monick: want ic selve niet en hebbe con-
nen maken, om dat ick de aenghetogene plaetsen
uyt der Papisten boecken selve niet en hebbe con-
nen lesen, ende om dat ick ongheleert ben, ende
niet veel gestudeert en hebbe. Reden zyn desen
Van Longs op, seyt mijnen Quidam/ hebbe ick
niet anders gheleert, dan om ten eersten als een
Speelman mijn cost over maeltijden te verdienen,
daer na ben ick een Organist, ende ten laetsten,
een uytroeper des Louter woorts geworden, maer
verdrijve mijnē tijt met Bacchus ende Venus, &c.
Dit zijn de principaelste lasteringhen/ welcke
hy bevesticht met een/ men seyt / Ende: Ic hebbe
van geloof weerdige lieden verstaen. Philomafius
ghy ghelooft lichtelijck ende wert daerom
bedrogen/ wie haestelijck ghelooft die is licht
veerdich/ ende doet hem selven schade/ als hy
hem also verlepden laet. Ghy zyt even vande
lieden daer van Augustinus seyde: Als de boos-
se lieden de waerheyt der Schriftuere niet con-
verdonckeren, so brengen se in haet den ghenen
door de welcke die gepredict wert, van welcke se
connen versieren al wat haer inden sin comt.

zijt dan wel een onghemantert man: Want de
Leughen / welke is een verdzietighe schant. spr. 20. 26
blecke aen den mensche / is gemeyn by onghemanterte lieden: Niet alleen, seydte eene / is die
schuldich welke leughens van anderen uytset: Isodor.
de sum.
bon.
lib. 3.
maer oock, die syne oore haest tot beschuldigen
leent. Dit doet ghy bepde / oordeelt dan selve /
waer dooz men u houden sal.

3. Soo vele dan noch mijn persoon aengaet /
welcke alhier met vele vuple wercken afghe-
maelt werdt: Ick bekennie byjlick upt / indie
ick eenige soodanige ware / als Philomasius
hem van niet seer gheloofweerdige personen
heeft laten wijs maken : Dat ick niet alleen
niet waerdich was de plaetse te betreden / in
welcke ick dooz Gods ghenade ghestelt ben /
maer oock niet en mochte onder de name der
Christenen begrepen werden: Waer van ick
mij niet alleen roeme met alledien / die de na-
me des Heeren Christi met herte ende monde
belijden / maer ooc alle mijne herten-lust ende
vermaken daerinne neme / dat ic Christo dooz
zen warachtich geloove ingelijft zijnde / dooz
den selven hebbe de belofentisse des ewighen
lebens. Ten is waerlijck geen Christen / die
alle zijn leven in lichtveerdicheydt doozghe-
bracht hebbende / doozts zynen lust inden o-
verdadtigen Bacchus ende vuple Venus wer-
ken neemt. Wat dat dooz lieden zijn / sullé wy
daer na hoozen. Mijns wandels ende omme-
gancx / tot Francker in Vriesland / mijnen lie-
ven Vaderlant: Tot Oude water ende Arlan-
derveen in Hollant / ende nu ober de dertien
Jaren tot Nimwegen / en behoeve ick mij by

Masium/Philomastium ende haers gelijcken
 niet te schamen/ ende soude lichtelijcken veele
 Roomsche Catholijcken/ redelijcke lieden op
 alle die plaetsen connen tot getupgen nemen/
 dat Philomastius een quaet-spreker is. Euen
 wel bekenne ick geerne/ ende t'is my van her-
 ten leet/ dat ick in mijne wandelinghe menich-
 maal gestrupckelt hebbe. Maer wie isser die
 niet onderwijlen en seylt? Is Philomastius of
 Mastius selve de man: Dat hy het segghe ende
 bewijse/ Ick sal hem dan in grooter weerden
 houden. Maer ick vreesse dat hy de splinter in
 zijns naesten ooghe gade slaet/ ende zijnen ey-
 genen balck niet eens en merckt. Door den
 Heere bekenne ick van herten en belijde mee
 den monde/ dat ick een arm sondaer ben/ die
 hem op duysenderley manieren niet gedachte
 woorden ende wercken vertooynt hebbe. Iae
 Heere/ teghen u alleen heb ick misdaen: mijne
 sonden zijn dagelijcx voer my/ Ick bekenne/
 woudt ghy my na de grootheyt/ grouwelijc-
 heyt ende veelheyt der selver oordeelen/ Ick
 moeste voer u gramschap beswijcken: Vmen
 rechtveerdigē toorn soude my verteeren. Wat
 soe ghy de sonde woudet toerekenen/ wie sou-
 de voer u bestaen: maer hy u is vele vergevin-
 ge/ ende daeromme segge ic niet uwen knecht
 David: Vergheeft my de sonden niet alleenich
 mijner Jonckheyt/maer oock mijns teghen-
 woordigen ouderdoms. Vergheeft my oock
 mijne verborghene sonden. Want wie weet
 hoe dicmael hy seylt: Gedenct mijner doch na
 uwe groote barmherticheyt: Siet aen mijn
 druck ende lijden/ ende neemt wech alle mijne
 sonden.

Psa. 51.6

Psa. 130/
3.4.

Psa. 25.7

Psa. 29.33

Psa. 25.18

sonden. Siet aen mijne vanden / want sy zijn
vele / ende haten my dapperlyck. Nu ick hope
op uwe goedicheyt / uwe barmherticheyt ver
quiet mijn herie: want ic hebbe ghesmaect en
ghesten: hoe goet de Heere is: **O gheluckich is** Psa. 34. 9
hy / die op hem hoopt / op u segge ick **O Heere** / Eze. 33. 11
ghy die niet en wilt den doot des sondaers /
maer dat hy hem bekeere ende lede. **Maerlick**
ist een getrou woort / ende weerdich aller aen- 1. tim 1. 15
neminge / dat Christus inde werelt ghecomen
is om den sondaren salich te maecten / onder
welcke ic my mede telle / niet een vande cleyn-
ste / op dat uwe ghenade haer des te overbloe-
diger over my uptbrejde. **Iae** ick ghevoele de
werckinge uwer genade in mijne verflagene /
ende ghebrokene consciencie / ende segghe daer
upt: **Is** God met my / wie can tegē my. **Maer**
O Heere / wat ben ic / dat ghy mijner gedenct:
Ic arme madesack / dat ghy my aengenome /
ende sulc groot goet mede ghedept hebt. **Dat**
ghy niet alleenich my belooft hebt alle mijne
sonden om Christi wille te willen vergheven /
ende int diepste der Zee te werpen: **Maer** dat
ghy my oock onder het ghetal der Dienaren
Christi ghestelt hebt / om anderen inde Name
Christi / of het schoon uwe ende onse vanden
verdriet / vergevinghe der sonden / gherechtic-
heyt ende het ewighe leven te vercondighen.
Stiert my dan nu voort / **O Heere** / op uwe
weghen / leert my meer ende meer uwe rechtē /
ende bewaert my voor sonden. **Ghy** zijt alleen
mijn helper / daer is geen ander. **Laet** my vry
cleyn werden inde ooghen mijner vanden /
dat maer Christus groot in my spende blyve /
A iij mp

my en sal dan niemant van zijne liefde schey-
den. Ic wil voort aen als een Dienaer Christi
de waerheyt ende de eere mijns Heeren voort-
staen. Werde ic dan daeromme van dien/ die
Heer/u voort ende waerheyt haten/ versmaet
ende geschent/ daer is niet aen gelegen. Want
sulcke schande sal my eere / ende haren bloeck
sal my een segen werden/ na u voort ende be-
lofte/ Heere geprezen in alle eeuwichheit.

4. Om dan nu voort te gaen tot de tegen my
uytghespogene calumnien: Ten is niet veel te
achten/ dat ick eens afvalligen Monix werc on-
der mijnē name uytgegeven soude hebben. Wat
is maer de waerheyt der sake daerinne begre-
pen / t'is evenbeel van wien het voort gecome
is. Mepnt dan noch Philomastus/ datmen
zijnen name by een ander mans werc niet en
behoort te stellen/ Ic wil hem gheerne ghelijc
geven. Doch en dencke ic niet dat hy niet vers-
wigghe van zijnen name wel soude willen te
kennen gheven / dat hy gheen Autheur en is
van het genaemde onderwijs: Indien een an-
der hem dat schoon werc te vozen ghemact
heeft/ so soudemen lichtelijc mogen dencken/
of hy wel onder de ongeleerden/ de gheleertste
mochte zijn/om dat hy sulc een onderwijs son-
der wetenschap ende geleertheit van een an-
der heeft moeten ontfangen. Van mijne ghe-
leertheit en hebbe ic my noyt gheroemt/ Ic
weet hoe wepnich dat ic were. Noch danke
ic Godt voort zijne ghenade / dat ic een vande
minste Dienaren der Ghemeynte Christi zyn-
de door den claren spiegel van zijn voort dat
wete / dat de huydighe Roomsche Kercke seer
wyt

wijt en verre vāde Apostolische geapostateert
ende afgheweken is / ghelijc dat in een stuc al-
leen aengaende de eere **M**arie te sien is in mijn
tractaet. Dat selvighe / **A**ntimari / en hebbe ic
niet ghemaect door hulpe van een afvallighe
Monic (moghelijc soude sulc een / uwe afgo-
derie ende boeverie wat beter ontdecken con-
nen als ic) maer door leydinghe van **G**odts
V.woort ende waerhepdt. De Kerckelijcke
Schribenten zijn my mede behulpich ghe-
weest / ooc die vande **G**oomsche Kercke selve /
welcke my gheleert hebben / hoe **M**aria int
Pausdom onteert wert. **T**wijfelt nu **A**ntima-
rius / of ic die boecken der **P**apisten van my
aenghetogen ghesien ende ghelesen hebbe: **O**p
doe my de vrientdtschap / ende houde zijne be-
lofte / my latende toecomen zijne wederleg-
ginge: **I**c sal dan noch moghelijc al onghelijc
meer schzappelinghe upt andere **P**apistische
Doctozen / tot aenwysinghe van hare **A**fgo-
derie sonder hulpe van een **A**postael / door dē
dach bzenghen / door welcke vele redelijcke
Papisten tot naerder bedencken sullen connē
werden ghebracht / om niet vlijt de leugenen
vande waerhepdt te leeren onderscheyden.
Och op dat ic voort ga tot de sake selve: **G**e-
stelt / ende niet toeghelaten zijnde / (want het
reueschantlijcke erdichte leughen is / nae de
maniere p. **C**osteri en p. **G**ouda, van welcke
mogelijc **P**hilomasius dese const gheleert sal
hebben) dat ic een **S**peelman ware gheweest /
soude het soo vzeemt zyn / dat van een **S**pee-
man ooc wat goets quame. **G**od heeft onder-
wijlen wat wonderlyc gewracht door lieden
A v Die

1. Sam.
16. 23.

1. reg. 3. 15

die wel op de snaren speelden. Stet aen den
constigen Speelman David / die spelende op
der Harpe den boosen Gheest van Saul conde
verdrjven. Wat sal ick segghen van Elifao:
Als hy Propheeten soude ter begheerte des
Coninc Josaphats / seide hy: Breyngt my nu
eenen Speelman: Ende doe de Speelman op
het snarenspeel speelde / quam de hant des
Heeren op hem. Stet ghy wel / dat van een
Speelman ooc wat goets can comen? Want
de Musijcke heeft eene sonderlinghe cracht /
om de herten der menschen te beweghen / ge-
lyc ghy selve / Philomaeus / wel weet / indien
ghy niet al te grooten Plompinus zijt / etc.
Want daer toe dient alle het gesang ende ghes-
peel in uwen afgoden: diest / om de rechte lie-
den daer henen te trecken / dat se meynen / Ma-
rons Calfs oock een God.

Een Organist, seyt d' onbekende / ben ic ghe-
weest, Ick bekenne van herten geerne / dat ick
voorzesthten Jaeren / binnen de voorgenomen
de Stadt Oudewater / Conrector Scholae zijn-
de / te ghelyc het Organist-amp na mijn ver-
moghen waerghenomen hebbe / want ic stu-
derende / al spelende / daer inne wat hadde toe-
ghenomen. De oorsaecke dat sulcke ampten
gecombineert waren / was / dat op die tijt tot
elcke ampt bysonder geen genoegsame trac-
tamenten was / om dat het sweert ende vper
van uwe ghenadige Heeren / Philomaeus / die
Stadt int Jaer 1578. van menschen en mid-
delen soo ontbloot hadde / dat sulck een doot
wonde in die tijt even eerst een wepnich leuens
beghoste te cryghen / ende ooc alsnoch niet al
gheneisen

ghenesen is. Immers de smerte van die
Spaensche Tyrannie blijft noch. Ende dient
tot opmerckinge ende wackerheyt/ om niet
wederom te vallen inde handen van sulcke
woede menschen / welke door u ende uwe
spits-broeders de Jesuiten/ (soo ghy mogelijk
niet selve een van die soorte zint/ waer aen uwe
ongheleertheit my doet twyfelen) daghelijck
opgehitst werden/ om het bloet der ghener/
die alleen den name des Heeren aenroepen / te
vergieten. Maer/ liebe man/ bedencht u eens/
eer ghy soo onbedachtelijc upiholt/ verdoemt
niemandt eer ghy de saecke verstaet: Wer staetse
eerst/ ende straffet dan. Een vernuftich man
die matighet zijne redenen: Ende wanneer
Philomastus sweghe/ soo worde hy ooc wijs
gehouden/ ende verstandich/ wanneer hy den
mont toehielde. Hoe vele zijnder wel onder u
lieden/ t' sp Canonicken/ Priesters/ Capella-
nen/ etc. Die niet alleenich dese const bemin-
nen/ maer ooc in gheestelijcken ampte zijnde/
t' selve bedienen? Ick soude eensghe conuen-
noemen met haer eyghen name/ maer onno-
dich. Een vande voornaemste sal ghenoech
zijn. Kent ghy niet/ liebe Masenbrient/ in u
landt inde voornaemste Stadt/ Brupffel niet
onghelijck/ een gheestelijc persoon/ welke een
Organist zijnde ende blijvende gheworden is
Canonicus soigniensis? Petrus Philippi heet de
man. Hy is over al van weghen zijne upne-
mende const inde vocale ende Instrumentale
Musijck bekent ende gheprezen. Heeft hem
ooc bekent gemaect niet te willen zijn de min-
ste int groormaken Marie tot onseere Gods.
Als

Syr. 11/7

Prov. 17.
27, 28

Als hy Marie eenighe ghesangen toe-eygent
 cāt sacr. met dese tijtel. De alderglorieufte mager Marie,
 pro fef- de alderwaerdichste moeder onses Gods, Conin-
 stis toti- ginne des Hemels ende der aerden, naest God es-
 us anni, ne ghebedende vrouwe over Enghelen ende alle
 sichtbaerlicke ende onzichtbaerlicke schepselen,
 ter eere van haer heylich huys tot Scherpen- heu-
 vel. Kent ghy die man/waeromme siet ghy
 hem door de vingher / ende vaert teghen my
 uyt / die een goede wijle tijds met het Con-
 rectoris ampt / oock Organista ampt verlaten
 hebbe/ eer ic tot het Predic- ampt gecomé ben.
 5. Nu wel aen het dunckt u vzeemt dat van
 een Organist een Predicant gheworden is/
 daeromme moet ick in uwe dedicatie aen den
 Bisschop / dien ghy seer aerdich cont plupm-
 strycken. (Mogelijc sal Masius met leugens
 vermaect zijn/ ende wert daeromme frapkens
 van desen Schryver ghedient : Want eene
 Heere die tot leughenen lust heeft/ diens Die-
 naers zijn altemael Godloos.) Ick moet/ seg-
 ghe ick ghenaeemt werden / eene onbekende
 Quidam, een botterijck, &c. Maer/ liehe doch/
 waeromme en soude eene soodanighe veran-
 deringhe by ons niet connen geschieden/ daer
 doch veel onghesoorde ghebonden werden
 in de Roomsche Kercke. By exempel. Eene
 bloed-dorstighe Crischman/ niet meer tot de
 criggh nut zijnde / Pater Ignatius, werdte een
 grooten gecanonizeerden sant. Eene onrecht-
 beerdighe/wulpsche/ ghelt ende goet verquis-
 stende / dat ick niet en segghe / die sachtighe
 Coopman/ Jan Pietersz. de Bordone, wert ge-
 transformeert in eene S. Franciscus, welcke nae
 zijne

pro, 29. 12

zijne eyghen Propheette / als hy om zijne boe-
verie ghevanghen sadt / bande gheheele Paep-
sche werelt aenghebeden wert. Eene Prince-
moorder / wiens deel na Gods oordeel sal zijn
met den ouden menschen-moorder / wert hy u
onder den Engelen gestelt: ende nu alreede / so-
men seyt / een name onder de Martelaren ghe-
reghen hebbende / sal binnen cozt als een sant
soo wel als Garnet ende andere zijns ghelijck
bande arme lieden / die bande gheteekende
Antichristi Dienaers jammerlijck verleydt
werden / aenghebeden werden. Hoe hooghlijc
de vermaerde hoeren int Pausdom verheben
werden / sullen Sancta Thais ende Beatrix u lee-
ren. Siet / Philomaes / waeromme en soude
hy ons van een Speelman (indie het so waer)
ofte Orgaanist niet moghen werden een wt-
roeper des Louter Woords. Ick neme my
ter eeren aen / t'ghene dese quant schimpende
schijft. Het woort Gods / t'welck ic door de
ghenade Godts uptroepe ende vercondige / is
louter ende clær / als doozloutert silver in
aerdenen deghel. De gheboden des Heeren /
welcke ooc dooz mijnen dienst de Ghemeynte
tot salicheyt voozghelept werden / zijn louter
ende verlichten de ooghen. Ick spreke gheerne
tot my selven / ende tot den genen die my hoo-
ren / met den vooztreffelijcken uproeper des
louteren woorts : O woort is wel geloutert /
en u knecht heeft het lief. Dat is mijn troost
in mijn ellende / want u woort vergut et my.
Owe woort is mijns lichts lanteerne / en een
licht op mijne wegghen. Siet dat is het Louter
Woort, daer van ick my bekenne een wtroeper
te

Psalm 12.7
en 18.31
ende 19.9

Psalm 119.

te zijn. Het is dat eenighe woort Gods / bes-
chreven inde boecken des ouden ende nieuwen
Testaments. Woorden dienaers, soo ghy my
inden tijtel noempt / zijt ghy / Philomasi / met
uwen weerde vrient Masio / ende voorts alle
Prekeboers, welcke niet te vreden zijnde met
het eenighe doozlouterde gheschrevene woort
des levendighen Gods / u noch een ongeschre-
ven woort van menschelijcke traditien ver-
kieft, in welcke ongeschrevene woort / uwe oo-
ge so seer verdupstert werde / dat ghy dat claer-
schijnende woort des Heerē niet en cōt verdrage
6. Dese man / als hy bekent heeft dat ic een
wtroeper des Louter woorts ben, op dat hy my
in sulcken beroep noch een grover cladde als
de doozgaende aenwijken mochte / soomen
hem gheloooven wil: Soude my gheerne tot
een Dienaer Bacchiende Veneris maken. Waer-
inne hy hem met eene spottelijcke afmalinghe
soo constich betoont / dat te vermoeden staet /
dat hy in Bacchiende Veneris schole meer ge-
studeert heeft als ick: Want het houwelijck
zijnde eerlijck ende een onbebleekt bedde / son-
der lasteringhe vande heplighe insettinghe
Gods / by een buyle hoerachtighe ende Con-
cubinarisse Venus diest niet mach vergeleke
werde. Mogelijc sal mijne Bisschops vriet de
practijc daer van geleert hebben aen des Bis-
schops tafel / daer mē (somen seyt) veel woelgee-
sten vindet / en daer men daechlijcx Rogier bon-
temps speelt. Ende daer de Bisschop wel eer-
niet soo seer dooz een magneet getrocken wer-
de / als wel dooz eene hupse Agaath. Welcke
genoechsaem van Masij wijn besprengt zijn-
de

de/oberghelēvert is aen een Jan Goedman/
diese sonder erch te dencken in zijne bewarin-
ghe ghenomen heeft. Ware ick soo eenen con-
stighen maelder als Philomastius / ick hadde
hier stof om wat wonderlijcx te malen. Na-
melijck een Ianneken ende een Agatien, beyde
Melis kinderen. Ende hoe lichtlijc soude ick
dan vinden een plaetse voor de Bisschop met
zijne: Positus in medio quo me vertā nescio, dat
is / int middē gestelt zijnde / ic en weet niet tot
welc van beyden ic my keeren sal. Ten ware
saerke dat de verloopene jaren hem wt dese
twijfelinghe geholpen hadden. Indien het al
waer is dat men seyd / ghy Philomasi hadde
my oozsaerke ghegheven om wat meerder te
legghen: want t'ghene men van geloof-weer-
dighe lieden ghehoort heeft / en luydet niet
wel. Mogelijc sulc ghy my daer na bewegens/
om noch wat naerder op de saerke te letten.
Maer / lieve doch / gelden de Schilderien oock?
Wee u dan / O woeste Monicken / van welke
ghy wel licht een sult zijn. Hoe wert doch de
Dupvel versoeckende den Heere Christum
int Pausdom afgheschildert? Een heyligh
leelijck beest in een Monicx-cappe. Souden
dan de Cap-draghers wel sulcke leelijcke bee-
sten zijn / die nae den aert haers Meesters de
vrome Christenen comen versoecken om den
levendighen Godt te verlaten / ende den ghe-
maecten afgoden te dienen? Moghelijck sal
Artimarius neen seggen / en hem met het ghe-
meen segghen behelpen:

Een Dichter dicht zijn veers / een Schilder
schildert even.

So

pictori-
bus atq.
poetis,
&c.

Soo als hem gebalt / men moetet hem ver-
 gheben.
 Maer men en sal niet dwaalen soomen daerop
 antwoort t'ghene Paus Pius ij. seyde.
 Non au De Dupbel vander Hell' en derf selv' niet
 det stigi bestaen/
 us. 17. Dat wel een Monick boos: seer stoutelijck
 vanght aen.
 Maer lust u wat breeder beschept te weten/
 Bab. mā waer Bacchi ende Veneris gesellen te binden
 tuan. zyn / Doort u eygen volck eens callen.
 Sanctus De Heplige Stadt vermaert / d'Autaren en
 agerscur Kercken/
 ris, &c. Tot dienst der gupten staen / end' Sodomit
 proh pu sche Clercken.
 dor hos Ende Marcellus Palingenius:
 tolerare O schande: can de Kerck noch sulcke Vere-
 potest kens draghen/
 Ecclesia Die lup en lekker niet dan buplen lust nae-
 porcos: jaghen?
 duntax- Noch seyt de selve:
 at ventri Sy trouwen gheene Vrouw' / met veel' sp
 veneri haer vermaken/
 somnog In ontucht gaense byp ver schepden noten
 vacan- kraken.
 tes? O sotten: pder een / de wer'lt als onreen laet/
 Item. End in onreynicheydt / d'onreyn wer'lt nae
 sed mul haecht.
 ti nolūt Den bupek end' sachte lust / (twee Doesters
 vxorem van boossheden)
 ducere Te dienen in gemak zyn door gaens hare sedē.
 passim Maer datse mochten zyn voor repne liens
 vt mul. gheacht:
 tas ince Haer schande sy seer sijn bedecken met de
 stent. nacht. Ende

Ende op een ander plaets.

Ontschakers / breeckend' recht / schenders
van Jonghe knapen /
Slaven van gulsicheyt / na leckerny steeds
gapen.

Rapto-
res moe-
chi. &c.

Wat zijn nu dit booz liede na des mās seggē.

raso spe-
rantes
vertice
coelum

Dit zijnse die booz wett' en cleed'ren on-
ghewoon.

In een geschozen krupn / gaensoeckens' He-
mels thoon.

Van dese lieden spreekt de Paus Gregorius xij.
In een van zijne bullen : Dat schier alle heil-
ghe / onder houdinge van hare orde / ende vree-
Gode van haer gheweken / ende inde plaetse
vanden / alle vleeschelijke wellusticheyt / alle
quaet ende overdaet opghewassen was. Be-
gheert ghy Philomasi meer beschept vander
Monicken / ende Papen cupsch leven / vzaecht

Theod.
anien
Labyr.
Cap. 37

Theodoricus Boulerus ofre Boelerher, dese sal u
van alles goet beschept gheven / want hy hem
daer inne soo cloeckelijck gheoeffent heeft / een
Monick zijnde te Calcar / ende daer na Paep
tot Hussen inde Overbetouwe / dat hy over
al van zijne schandelijcke ontucht gheroemt
is / is daeromme / nae dien hy om zijne gups-
achtighe boeberie Hussen heeft moeten verla-
ten / hy zijne metbroeders / die wel moghelijck
met een sap overgoten zijn / goet ghebonden
hem op een ander plaets te brengen / daer
zijne fauten niet soo seer bekend zijn / ende daer
omme aldaer booz een reyn Paepken can pas-
seren. Men seyt (Philomasi) ghebrycke u
woordt van bewijs dat de Gheestelijckheyt
vanden Bosch ende Anwerpen van alles goe
de

de kennisse hebben / so bieden hem de hant:
want het was Jammer / dat een soodanighe
persoon die soo meesterlijck ten dienste van
Baal schelden can / in Meester Dancien hande
soude vallen.

7. Gaet nu henen/Antimart / soeckt eenen
constighen Schilder / ende maelt dese hupse
Bacchi en Veneris ghesellen boven het hooch
Altaer in een vande Bossche Kercken / Ick
wedde ghy sult meer bestiens crighen / als de
Bisschop in zijn glazen vepuster. Doch op
dat uwe schilderij te beter aensien moge heb-
ben / ende dat de ghemeene ghecrupnde alleer-
nich niet te seer beschaemt en staen: so stelt bo-
ven aen met groote letters dit veerskens van
de Pausen ende Pauselijcke Prelaten/ welcke
Verachten Gods ghebodt / oock de Gods-
diensticheyt/
Tot Bacchi en Venus dienst zijns' altijd
wel bereypt.

B. mant
de cal.
temp. i
2.

Neglec
to' supe
rum cul
tu, &c.

Iste fuit
velaeri-
cis mors
vipera
Clero.
Deuius
a vero,
cupa re-
pleta
micro.

Dit sal u tot een Patroon van alle andere die-
nen/aenghesien het int gemeyn van alle Pau-
sen ende Pauselijcke Prelaten ghemaect is.
Ende stelt dan daer by tot Monsters (waer-
lijck Monsters) eenighe van uwe Grootva-
ders / Byvdegoms der Goonsche Kercke/
als nameelijck Benedictus xij Paus aen de rech-
terhant in Bacchi plaets met dit veersken.
Dees was der leecken doodt / den Clercken
een venijn/
Van d'waerheyt afghedwaelt / een Cupp
verbult met wijn.

Laet Alexander vij. een recht bozdeel-broek/
hem geselschap houden aen de lichterhant in
Venus

Venus plaetse met dit veersken.

Hier leyt Lucrees' ghenaemt/maer Thais

inder daet/

Een dochter/ Bzupt/ end' snaer van Alexan

der quaet.

Ende stelt uwen Bisschop (indien uwen staet
daer toe te clepu is) tusschen beyden/ hebbende
inde rechterhandt een roomer schupmenden
Wijns / ende inde luyterhandt een Agaath/

met dese woorden.

Ich hebs' al even lief / waer toe sal ick my
keeren?

Ich wilse beydet' saē/ mijn herteken vereere.

Of/ soot u gelieft/ stelt aen d' een zijde Paus Ser-
gius iij, een dienstknecht aller ondeuchden / en

de hooftte aller menschen/ nae't ghetuygenisse
des Cardinaels Baronij. Ende aen d' ander
zijde de vermaerde Pausen- hoer Marozia. En
tusschen beyden laet proucken harer beyder
overwonnen hoere- kint/ Paus Ioannes vj. met
dit veersken.

Wijns Vaders boeberij/ s' Moeders hoer-
achtich wesen.

Heb ick/ om na te doen/ my synkens wtge-
lesen.

Maer siet toe dat gy minners niet en vergeet
dit schoone Venus dierken der D. Goomscher
kercke/ Ioanna viij. Paus Juch ghemeenlijck
ghenaemt/ en en laet niet toe dat Onuphr. Pa-
nuinus, of de Jesuiten/ of selve D. Plebanus in
zjne rij. leugenien tegen D. Lansbergius, u de-
se vrentijckhe Patronesse met hare niet- deu-
gende bonden beneime: want de Pausen/ die int
gemeyn met soodantge Papiessen geerne te doe
hebben/

Wij

hebben/

hoc ja-
cet in

tumulo

lucretia

nomine

sed re

Thais:

Alexan

dri filia,

sponsa,

nurus,

Tom. 10.

an. 908. 2.

hebben / soo eene Patronesse niet en connen
ontbeeren / welke soo vele dochters binnen
Goomen en elders gelaten heeft / die de Paus
Jaerlijc vele duysenden Ducaten inde keu-
ken brengen. Nu laet dan de afgherconterseyte
dienen tot een Patroon van die reste. Want
men onder de Pausen soo vele hoer-voochden/
hoere-jagers / Overspeelders / bloetscheders /
sodomiten / bastaerden ende hoer-kinderen /
rasende ende woedende Tyrannen / Dup-
bels-dienaers / Toobenaers en Besweerders /
Godloose bloethonden / lasteraers / venijn-ge-
vers / Kercken-schenders / etc. bindet / dat alle
Schilders genoegh te doen souden hebben / om
haer met hare eygene verwen af te malen : en
alle de glase vensters in alle Kercken ten Bosch
en souden niet genoegh zijn om haer plaetse te
verleenen. Ic hadde dan wel meer soodanige
quanten / niet alleen wt de vaders bande moe-
der de H. Goomsche Kercke / maer ooc wt zijne
creatueren / namelijk / Cardinalen / Prelaten /
Abten / Bisschoppen met alle den gheschozen
hoop / connen wkippen : Maer aengesten dit
mijn cleyn wederleg-schryft soo vele ende ver-
schepden Monsters niet en can baten / en my
seker de walge steert van sulcke duyple en stinc-
kende successours ofte nabolghers Simonis
des Toobenaers / soo soude ick geerne van u/
Philomasi / die inde woestijne ledicheyt ghe-
noech hebt / begeeren dat ghy doch eens wou-
det lesen / Platinam, Blondum, Nauclerum, Ari-
singensem, Vrsbergensem, Luitprandum, Benno-
nem, &c. Ende principalijc leeten op de Jaeren
van 900, tot dese tyden toe : Ghy sult daer soo
vele

vele beestelijcke Pausen binden / dat ghy wel
verbeestet sult moeten zijn / indien ghy daer
dat kint der verderffnisse / den rechten Anti-
christ niet en cont leeren kennen. Want ghy
sult ooc na t'getuygenisse des Cardinaels Ba-
ronij in sijn Annalibus op verschepde plaetsen/
aldaer binden / Dienstknechten aller sonden/
en de booste van alle menschen/dobbelde Ty-
rannen/ die ooc over hare overledene Voor-
saten getiranniseert hebben / vol dreygingen
en moordde/Dupbels dienaers/ moordenaers
van voorgaende Pausen / Beesten met dyse
hoofden upt de helle comende/ende diergelijc-
ke meer / van welcke Philomofius meer sal
connen lesen by de voorszeyde Auteurs / als
hem lief sal zyn.
8. Doch een dinc wil ic hem gebeden heb-
ben/dat hy zynen besmeerden bzil/ eer hy aent
lesen gaet/wat supbere van het vet van voorz-
deel/op dat hy int toe-eygenen niet so jam-
merlijck en dwale/als hy gedaen heeft in zyn tit. b. iij.
boeckken/ als hy den Hollandtschen Erasmus
aentrect, om aen te wijsen waarmede de Euange-
lische broeders geerne besich zijn. Arm schaep-
hoofd:leest ghy de Vaders oock also / als ghy
Erasmus gelesen hebt/ so en ist geen wonder/
dat ghy soo wepnich pzofigts wt haer weet te
scheppen. Erasmus mepnt u ende ulve mede-
maets/sijne man. Hy verstaet na zyn eyghen
berclartinge den genen die een Euangelist-
bsec onder hare armen draghen/en daarmede upt-
wendich gaen proncken/daerse doch int min-
ste deel na het Euangelium niet en leven: wāt
hy seyt selve: Ick berispe in Cyclope eenige, welc
B ij ke

in Epō
stola A
pologe
tica.

Adag.
Sileni,
Alcibia
dis.

in matt.
c. 15.

ibid c.
23.

ke het Euangelium altijt inde mont hebbē, daerle
geen Euangelisten leven leyden. Wat hy nu
voorz lieden meynt / gheeft hy oer al in zyne
t'samen-sprekinghen te kennen / daerom nu
de selve oec ander de verbodene boeckē gestelt
zyn. Elders beschrijft hyse aldus: Daer zijn lie
den, och offse niet so seer voor yder mans ooghen
waren, welcke, soomense oordeelen wil wt haer
baert, bleecke verwe, Cappe, gebogen necke, wijn
brauwen, gordel, stuer ghelaet: ghy sout meynen
dat het stadige heylige lieden waren: maer tteekt
haer het momaensicht af, gy sult niet anders vin
den als meret-schudden, vraten, bedriegers, slan
pampers, ja roovers ende tyrannen. Gheeft nu
Philomasi / Erasmi reden sulcke cracht / als
ghy meyndet / datse tegen ons hadde / als ghy
wt Cyclope niet veel bysonders voortbrach
tet. Ende oy dat ghy voortaan meucht leeren
stillswijgen / en Erasmus tot u eygen schande
niet meer aen te trecken: soo gunt hem als nu
een wepnich sprake: Hy sal u naertelije seggen
wie de lieden zyn / die soeken dat den buyet
wel verfercht sy, datse moghen hebben om we
op te leven, ende te doen wat haer lust voort
brinden. Door de stricken der Priesteren ende
Monicken, seyt Erasmus / werden de Testame
ten verbracht, om te nooden de ledicheydt ende
gulsicheyt van eenige, die religieuse ende God
dienstige lieden gehouden willen zijn, met verco
tinghe ende wrluytinghe vande kinderen selve
Noch seyt de selve. De summe vande Religie
staet schier in vertooninge van verdichte religie
en, ende dat door der Priesteren giericheydt ende
der Monicken geveynstheyt. Wederom. Aenge
sien

sien dat ten tijden Pauli onder ontelbare Heyde in 1. E.
nen seer weynige Christenen waren, was het mo pift. ad
gelic bequaem van het houwelice onthouden cor. C. 7

Nu, de sake verandert zijnde, en weet ic nauwe
licx of het niet orbaerlijcker sy het heylige Hou
welice ende het onbesmet bedde te onderhouden:
Ooc selve vanden Priesteren die haer niet en con
nen onthouden, dewijle der Papen over al so vele
zijn, ende dan noch weynich, die reyn leven.

Hooft hem noch eenmael met patientie. Daer in matth.
E. 19.

zijn, die ofte door practijc, ofte door vrees in een
Cloosterlijc leven gesteken werden, op datse sou
den moghen in hoererijc leuen, maer gheen echte
vrouw trouwen. Also, dat indien sy bekennen een
concubijn te hebben, dan zijnt Cathelijcke Prie
sters; maer soose lieuer willen een vrouw trouwē,
dan moeten se int vyer geworpen werden Sou
den dit wel zijn Antimar vāde gereformeer
de broeders/ daer van mē leest inde wijngaert
van S. Franciscus/ dat inden Jare 1506. o
ver de 24000. berekende Monicken waren/ al
le te samen niet anders dan lupe ledige ghore
formeerde obseruanten: denct nu eens / wat
een getal de andere gecapte sprinchanen wtge
bracht hebben. Van alle dese heeft Erasmus
te hier tijt levende ende haer Godloos wesen

stende, gescreuen. Daeromme recht ende wel Claud.
sepdeē Sozbonst. Erasmus was een geessel der Espens.
Monickē, ende ouermits dat de liefde vande hey in 1. ad
lige Schrift by so weynige geuonden wierdt, soo tim. c. 4
heeft hy spreecworts wijse van hē geseft. Onge
leerder dan en Monick. Och of God gaue, dat
hy in dien deele ooc een leugenaer beuonden wa
re; want van twintich Cloosters en vintmen nauw

Welke een, t'welc een persoon hebbe, die tamelijc
gelettert sy, om de niewelinghen te onderwijfen
inde cleenſte beginſelen: daerentuffchen ſeggen,
datſe dach ende nacht belaſt zijn met den Goddij
dienſt. Sullen wy deſe lieden, die den buyc dienen
onder de beeftē ofte menſchen rekenen? ſy en die
nen ſelfs by de beeften niet gerekent, maer by de
doode: want, die leeft, die hemſeluen weet te ge
bruycken tot nutticheyt vā velen: maer deſe hou
den hen verborgen in hare Cellen, als in een graf,
ende de ledicheyt ſonder geleertheit, is de doot
ende het graf vanden leuendigen menſche. Wat
dunck u, *Philomasi*? zijn dat niet uwe gerefor
meerde broeders / van welcke ghy wt *Cras
mi Colloquij*s ſpreekt: Gaet nu henen tot
die goede gheſellen / maect goet cier met haer
ſo lange als ghy ſult comen roepen met danc
ken en ſchincen: *Couragie* / *Victorie* / *Trium
phe* / onſe *Conſtinginne* leeft / de *Paus* regeert.
Doch op dat ic uwe gheneuchte wat mochte
bergroeten / ſal ic *Crasmo* noch een ofte twee
tot ghetuyghen byboeghen / anders mocht hy
als een getuyge / gheen ghetuyghe beſchaemt
ſtaen. Doozt dan wat *Gualterus Mapes* ſeyt /
welcke ontrent de tijdt uwer *Jonck-vaderen*
a. 1198 gheleest heeft,

*Est nullum monacho majus daemonicum:
Nihil auarius, nihil magis varium.
Cui si quid datur, est possessor omnium,
Si quidquam petitur, nihil habet proprium.
Si prander, competit ut loqui nesciat,
Ne lingua dentium opus impediatur.
Si bibit expedit ut sedens hauriat,
Ne pes sub pondere ventris deficiat.*

Die

Die deuotius adorat dolia,
Nocte cum bipede laborat bestia,
Tali discrimine, tali modestia,
Meretur vir Dei regna coelestia.
Gheen booser **D**uyvel canmen als een **M**o-
nich binden/
Hy steekt vol gtericheyt / end' draht met alle
winden.

Indien men hem wat gheeft / t'is recht/
want t'is al zyn:

Maer epscht ghy vet van hem / hy seydte/
daer is niets mijn.

Wanneer hy maeltijdt hout / t'betaemt hem
niet te spreken.

Op dat het ander werck / gheen hinder crijgh
door quaken.

Indien hem dorst / t'is wel soo hy dan sitt
end' dzinkt /

Wat andersins de boet door last des buxer
neer sinckt.

Des daechs is hy deboot / om Bacchi dienst
te drijven /

By een tweevoetsch dier lust hem des nachts
te blijven.

Met sulck een onderscheydt end' stemmic-
heyt ghelijck.

Verdient dees' sijn man Godts dat he-
melsch Conincryck.

Siet ghy nu wel hoe bequamelijck uwe ghe-
bōdene schilderie op uwe spitsbroeders past/
van welcke Rodericus Bisschop van Zamore spec. vit
sept: wilt ghy weten de oeffeningen, de sedē ende hum.
t'leven van t'meeftendeel der religieusen? aen lib. 2. C
merct dat t'Capittel haer vyant is, ende buyten is 27.

morren ende nijdicheyt. S'nachts en waken sy niet, en s'daechs en arbeyden sy niet. De Monick arbeyt om Abt te zijn. De Abt is gebuyckt, ende de Prior is gemest. De bedel-monick flatteert de grooten, ende bemint aertsche dingen. Die de last der crancken heeft is een Concubinaris, de broeders preecken om ghewin.

9. Nu moet ic u ooc wat vragen/lieve Philo-
maes. Zijn dit de Catholijcke mannē/die haer
so seer vermaken in de bloetvloeyende wondē
Christi en melc-stralende borsten Marie? Is
dat den regel Christi gebolcht: Die mijn Dis-
cipel wil zijn/die verloschene hem-selvē/neme
zijn crups op hem/ende volghē my na? *Mat. 16.*
24. Waer/ Paulus sepde: Ick onderwerpe mijn li-
1. cor. 9. 27 chaem, ende maecke het dienstbaer, namelijk/
doodēde de aertsche ledē/die noch in hem over-
geblevē mochtē zijn/dooz de cracht des geests:
op dat hy/die anderen predicte/niet selfs ver-
woydelijc worde/als hy namelijk soude doen/
dat hy van andere menschen woude ghelaten
hebben. Hoe accordeert uwe clooster-leven
hier mede/ als twist/ nijt/ toorn/ kijnvinghe/
achterclap/ oozblasen/opgeblasent hz/oproet/
hoererte/onreynicheydt/ concubinaerscheyt/
ghebeynstheyt/ in cruppinge in der weduwen
hupsen onder een schijn van heylicheyt/etc. de
overhant hy u ghenomen hebben. Waerlijck
oeffende hem Paulus int gebet/ niet tot Mart-
an/ofte eenighe sant/ Maer tot den eenighen
Godt dooz den eenighen Middelaer ende Sa-
ltemaker Jesum Christum; niet in een beson-
der wtgenomen, ende van menschen gewijde
plaetse/maer op alle plaetsen heylige handen
op.

opheffende. Hy en beroemde hem niet in eene
afgodische schilderij/hy en vermaecte hē niet
in de bozsten Marten: Maer hy beroemde hem
alleenich in den crupce onses Heerē Jēsu Chri- Gal. 6.14
sti/ dooz welcke hem de werelt gecrupst was/
en hy de werelt: tot welcke werelt utwe genaē
de geestelijke haer dan eerst te degen hegeven/
alsoe willen schijnen de selve dooz een Monix
leven te verlaten. Waerlijc dreege hy de mer- Gal. 6.17
teekenen des Heeren Iesu in zijn lichaem, welc-
ke hem schandelijck vooz de werelt waren/
maer eerlijck vooz God/ niet de vijf wonden/
so ghy schijnt in u boercken te willen aenwij-
sen/ende waer vā hem de Godloose Lasteraer
Franciscus roemde: Maer soodanige welcke
hy/ verschepden mael met roeden geslagen/ en
met steenen geworpen zijnde om de belijdenis-
se des naems Jēsu Christi / aen zijn lichaem
was draghende. Waer van ghy ende utwe ge-
lijcken gheen noot en hebben/ aenghesien ghy
Christum noch hedensdaech in zijne ledematē
vervolcht. Ende het is u leet/ dat ghy niet alle
de belijders des naems Jēsu Christi / icken
segghe niet / met sulcke lit-teeckenen mocht
versten/ maer met een snede/ strop/ vper ofte
water/ sonder lit-teecken te behouden/ te gelijc
we den weghe cont helpen / op dat ghy in het
Antichristische rijck vyzp ende sonder eenighe
berispinge soudt moghen leven. Paulus dede
oock, so ghy segt/ penitentie: Maer niet op zijn
hzoer Cornelis de gheesselaer / die noch veel
hzoers heeft nagelaten: Oec niet berboets be-
debaert gaende/ t'welck de gebeynsde seer wel
connen gupchelen: Maer in doodinge des ou-
den

den / ende lebendich-makinghe des nieuwen
mensches: In waken/ vasten ende bidden tot
God: In berlaginge zijner sonden/ dat hy een
lasteraer ende verfolger was gheweest: In
moet-grypinge/ dat Christus/ niet Maria/ in
de werelt ghecomen was / om den sondaren
salich te maken. Siet aldus waken/ bidden/
vasten ende doen penitentie de rechte Euan-
gelische broeders / ende laten u behouden het
Epicurees leben / daer van Erasmus seyde.
Esa, 58.2 Ende wat is doch meer in uwe Papen ende Mo-
nicken, als daer was inde geveynsde Iode, welke
seyden: waerom vasten wy / ende ghy en siet
het niet aen? Waerom doen wy onse lijve wee/
ende ghy en willet niet weten? De Heere ant-
woort haer. Soude dat een vasten zijn/ dat te
berkiesen soude? Dat een mensche zijnen lijve
des daechs quaet doet / of zijn cop laet hangen
als een biese/ oft op eenen sack en inder asschen
ligghe. Eben of men tot u seyde. Wepnt ghy
dat het den Heer behaecht/ dat eē mensche hem
selven met coorzen slaet / eenen dieken coorze
om zijnen lijve dzaecht? in een hupzen cleedt
gaet/ op een bult leyt? zijn hooft/ op zijn Mo-
nicken/ over een zijde hanght? Wat is doch
voort meer in den gheschoren hoop, als in ander
gemeene Papisten, dan dat se de gemeepne lieden
in geveynstheyt ende overbloepende sonden o-
bertreffen. Doch dat en is geen wonder by
haer/ dewijle sy dooz gheveynstheyt de werelt
weten te bedziagen/ ende wederom geen sonde
by haer so groot is, of men can hem daer van door
cracht der indulgentien nae ordre Taxæ poeni-
tentiæ vry maken. Ten is dan gheen wonder
dat se

datse selve godloos leven/ en andere menschen
tot Godloosheyt/ met een volle toom van men-
schelijcke infettinghen, ende stercke spoore van,
numerate et remittetur vobis, aenporren, Gaude-
amus ist dan voor den rijcken, ululate pauperes,
nam qui non habet in are, luet in pelle. **Hebdt**
geen gelt? haes op dan na t'bagevper/ en blijft
daer soo langhe / tot dat het uwe nacomelin-
ghen te pas sal comen / om u door ghelt daer
wt te lossen.

10. Een dinck isser noch/ t'welck mijn per-
soon aengaet/ ende al hoe wel daer aen niet seer
veel ghelegen is/ tot onderrichtinghe der een-
voudigen coztelijck geroert dient. **D'onbeken**
de Schryver hout my voor een botterijc / om
dat ic den **Ouden leeraer Hieronymum** onder
de **Bisschoppen** ghestelt hebbe / want hy noyt
Bisschop (soo de man seyt) maer alleen een Prie-
ster geweest is. Dit hebbe ick, seyt hy/ willen te
kennen gheuen, om te bethoonen hoe weynich
Gerrit Lijvensen ervaren is inde **Schriften der H.**
Vaderen, aengesien hy niet en weet, wat het voor
personen geweest zijn. **Hier staet wel degelijc**
beschaeint achter beyde mijn ooren / dat ic vā
een Priester/ een Bisschop gemaect hebbe/ tus-
schē welcke so vele onderschept is/ als tusschē
een steck wijf en een crancke vrouw. **Maer dic**
is my lichtlijc te vergheben/ liebe Antimari/
want hoe soude ick soo ervaren connen zijn in
de Outbaderen/ die ick voor eerst met mijnen
Bibel genaech te doen hebbe; ende na u seggē/
voort benebens een weynich te studeren op
mijne Predicatie / den tijt met wandelen ende
disseren toezenge: Maer hola/ noch so niet.

Met. 20.
17.28

Tit. 1.5.7

Phil. 1.1

Of ick u eens bewese/ dat ghy niet alleen een
onverbarene botterijck inde **Schizistueren**/
maer ooc inde **Outvaderen** zyt: Eē bewijs dat
ghy uwen tijdt mit babelen van Goosen cran-
ten/ lesen van Leugenden / cum horis canonicis/
ende voort in wandelen / diviseren/ ende een
schupmende Goomerken wijns met uwe fre-
res compagnons wt te dyncken/ en **Masio**
gheselschap te houden/ doorbrengt. Ic segghe
u dan/ dat nae luyt der **Schizistueren**/ ende toe-
stemminghe der **Outvaderen** / **Hieronimus**
een Priester zijnde, ooc te gelijc een Bisschop, hoe
wel niet gehoozt en gestaelt/ gelijck **Masio**
afgeconterfept staet/ geweest is. Hooft wat
Lucas de Evangelist verhaelt. **Paulus** sandt vā
Miletē na Ephesen, ende ontboodt de outsten;
(Presbijteros) der gemeynte, ende seyde tot haer:
Soo hebt dan nu acht op u selven, ende op de ge-
heele kudde, waer in u de heyliche Gheest tot op-
sienders, (Episcopos) gheset heeft. **Siet ghy wel**
dat Priesters by Paulum Bisschoppen zyn
Op een ander plaetse lesen wy / dat Paulus
sept. Daeromme hebbe ick u in Creta ghelaten,
om dat ghy het ghene dat ghebreckelijck is voort-
soudert te rechte brengen, ende in allen steden Ou-
derlinghen, (presbijteros) stellen, ghelijck ick ver-
ordent hadde, Ist dat yemant is onstraffelijck, een
ner vrouwen man (nota Philomasi) die gheloovi-
ghe kinderen heeft, &c. Want een Opsieder (E-
piscopus) moet onstraffelijck zyn, &c. **Noch een-**
mael is een Priester ende Bisschop een dinc.
Daeromme warender wel vele Bisschoppen
in een Stadt. Doch aengesten dat de **Schizis-**
tueren by u niet en ghelt / ghelijck blijckt in u
niet ick

nietich onderwijs / soo sal u ghelieven te sien /
of ick niet pete vande selue sake inde Vaders
ghelesen hebbe / Ambrosius sept. Paulus noemt Cap 4.
Thimotheum die hy Priester ghemaect hadde, com. ad
een Bisschop, want de eerste Priesteren werden Ephes.
Bisschoppen ghenaemt. Isidorus sept. By den Lib. 7.
ouden waren Bisschoppen ende Priesters eender tim. 6.
ley. Euent selue sept uwe groote Rabbi / a. Pet 21.
Lombardus, als mede b Durandus. Doch a. lib. 4.
om u niet langer op te houden / laet Hieronimus Sent.
mus selve spreken op dat ghy uwe botticheyt dist. 24.
te beter meucht sien. Hy sept dan: De Apostel tit. 1.
leert, dat de Priesters ende Bisschoppen al eener b. Rat. d
ley zijn, Naedat hy de plaecsen Philip. 1. ende eff. lib 2
Actoz. 20. tot bewijs by ghebracht heeft / soo c. 11. nu
sept hy voort. Op dat niemant kibbelachtich 15. 16.
srijde, dat in eene ghemeente veel Bisschoppen De wooz
zijn geweest, hoort een ander getuygenisse, daer den staen
inne openbaerlijc bewesen wert, dat een Bisschop in Iur.
ende Priester een dinck zijn: Daeromme hebbe can. dist
ick ughelaten in Creta, &c. Maer van waer 93. C.
comt dan sulck een onderscheydt tusschen legimus
Priester ende Bisschop? Voort Hieronymum
voort. Maer dat nae der hant een wtghecoren,
ende over de andere gestelt is, dat is gheschiet om
scheuringe voor te comen, op dat niet eē yegelijc,
de ghemeente tot hem treckende, die verscheure.
Noch sept de selue: Daeromme ghelijckerwijs de ad Tit. c
Priesters weten, datse uytghewoonte der Kerc. 1. ende
ke, onderworpen moeten zijn den ghenen die I. C.
over haer ghestelt is: Soo moeten oock de dist. 95.
Bisschoppen weten, datse meer nae ghewoon- c. Olim.
te, als nae waerheydt der Godlijcker beschic-
kinghe over de Priesters ghestelt zijn: Dat-
se

in math
C. 22.

Epist.
ad. pōd.

se daeromme te samen met malcanderen de ker-
ke moeten regieren. **S**iet ghy wel / **Philomastu**
dat **B**isschoppen ende **P**riesters na de waer-
heydt van **G**ods **W**oordt een zijn / maer ver-
scheyden alleen upt gewoonte? **I**st my nu niet
gheoorloft met den selven **H**ieronimo te seg-
ghen: Dewijle dit geen autoriteyt wt de **S**chri-
tuere heeft, soo wert het so lichtlijck verworpen
als ghepresen: ende met **C**ypriano: Ghewoonte
sonder waerheyt, is der dwalinghe outheyt: **L**aet
ons de dwalinge verlaten ende de waerheyt vol-
ghen: Want men en moet niet volghen de ghe-
woonte eens menschen, maer de waerheyt Gods.
Groote reden hebben wy om sulcx te doen / die
wy by bebindinge weten / wat brucht sodani-
ghe gewoonte inde **K**ercke **C**hrysti ingebracht
heeft / dat se om scheuringhe in een **K**ercke te
mijden / de gheheele **C**hristenheyt door moet
willige boosheyt eens **B**isschops van **R**oom
jammerlijc gescheurt heeft. **D**ese schadelijcke
gewoonte / niet door beschickinghe der waer-
heyt **C**hrysti / maer door erchlisticheyt des **S**a-
rans ingevoert zijnde heeft / gebaert de dertel-
heyt / rijckdom ende tyranne der op costelij-
ke paerden / en op costelijcke **C**oets-waghen
rijdende **B**isschoppen / hoodeerdighe beesten
magnifijcke **P**rinzen / in plaetse van ware
Berders / getrouwe **P**riesters en cloecke **B**is-
schoppen: welke niet alleen het volc des **H**eer-
ren niet de ghesonde en **A**postolische leere niet
wepden: maer met een al te **G**odloos ghewelt
verhinderen / dat sulcx door yemandt anders
soude geschieden. **O**houtene **B**isschoppē / wel-
versien met gulden ende silveren **K**elcken.

11. **W**t allet' ghene nu verhaelt is / sal de
Christelijcke Leser / oock mede Philomasijs /
inden hy zijne ooghen recht wil openen / wel
connen sien ende oordeelen / wie de personen
zijn / welke door de schelt-woorden des onbe-
kenden Schrijvers / ende de aenghetoghene
spreucke Erasmi / afgghemaelt werden. Anti-
marcus hadde wat quaets inde sin / met on- ^{psal. 7. 15}
geluc ginc hy swanger / hy heeft dan noch een is.
foute gebaert. Hy heeft een cupl gegraven / en
is inden cupl gheballen / dien hy gemaect had
de. Zijn ongheluc sal op zijnen cop comen / en
zijn vermetenheyt op zijnen schedel vallen.
Want wie eenen anderen schade doen wil / dien ^{ps. 27.}
comt het selfs over zijnen hals / dat hy niet en ^{31. 32.}
weet van waer. De hooveerdighe gecken en
spotten / maer de wraecke loert op hen ghe-
lyc als een Leeuwe. Och of Philomasijs niet
zijnen Erwaerdichsten Heere / ende andere
haers ghelijcken / haer doch eenmael bekeer-
den / ende de waerheyt bekenden. Ende dat sp ^{2. Tim. 2}
bande banden des Dupvels / van welke sp ^{25. 27.}
gevangen zijn / ontwaecten tot den wille des
Heeren. Maer wat hope canmen hebben van
soodanighe lieden / die tegen de bekende waer-
heyt stryden? Welcke met den Israeliten /
alste van Jeremia bestraft werden / dat se den
eenigē waren God verlatende / de Coninginne
des Hemels dienden / antwoerden: Na den ^{Jer. 44.}
woorde / dat ghy ons inden name des Heeren ^{16. 17.}
segt / en willen wy niet hoozen / maer wy wil-
len doen nae allen woorde dat wt den monde
gaet / ende willen de Coninginne des Hemels
roocken / etc. Want al hoewel geen dinc naec-

ter ende blooter vooz pder mans ooghen met
clare wtghedruckte woorden ende ghebeden
met Psalmen ende Loffanghen/ met Kercken
ende Capellen/ met Beelden ende Schilderijen
met Missen ende ghetijden/ met Lepssenen
Goosen-cransen/ met allerleze ende allentha
vene Godsdienst/ ontdeckt is/ als dat Mari
de ghesegende ende Gooch-gheseyzen moede
onnes Heeren Jesu Christi / by den Papijst
ofte inde Roomsche Kercke/ als eene almach
tighe Goddinne ge-eert/ ende God gelijck ge
maeckt wert: Nochtans soude dese onbekende
Quidam ons gheerne wijs maken/ dat sulcke
altijt by de Roomsche Kercke verworpen/ en
als een afsgrifelijcke Afgoderie verbloecht
soude zyn. Och of Philomastus de waerheyt
seyde. Wy weten seer wel/ dat de rechte Apo
stolische Kercke/ Jae oock de Roomsche/ sose
ten tijden des Apostels Pauli ende eenige hon
dert Jaren daer na was / sulcx alles vooz een
ne verbloechte Afgoderie gheshouden heeft:
Maer wy weten oock daer by / dat de heden
daegsche Roosche vade suverheyt der Room
sche Apostolische verre sfgheweken zijnde/
niet alleen sulcke lasterlijcke leere vooz gheen
Afgoderie hout/ maer ooc de selve so hartne
kelijc soect te beschermen/ dat se niet en past op
God noch op zyn heplich woort: Maer wil
de Coninginne des Hemels eerē/ vreesen/ dā
nen/ aenbidden/ offeren/ roocken/ etc. In spijt
van Godt/ ende zyn heplich woort: In spijt
der Apostolische Kercke: In spijt der getrou
we Oudaderen/ ende alle dier/ welke den na
me des Heeren alleen aenroepen. Ende ghe
lijc

lijcker wijs de Joden soo vast bleven by den
valschen Godsdienst / dat / hoe Jeremias meer
neer sticheyt dede om haer daer van te trecke /
hoe se hartneckigher daer aen bleven hangen:
Alsoo dat se haer niet en schaemden hem in het
aenghesicht te segghen: Wy willen dese Conin
ginne des Hemels dienst behouden / of ghy
schoon dupsent mael spzeekt / dat se den Heere
mishaecht / ende van hem verbloect werdt: E-
ven alsoo gaet het met dien vande Roomsche
kercke / welke hoe se meer wt Gods H. woort
over wonnen / ende in hare consciëntien over-
tucht werden vaneene schizichelijcke Afgos-
derie / soo inde onbehoorzlijcke eere Marie / als
in andere stücken blijckende: Hoefte haer
ende vaster by de dwalinghe blijven. Slaen
met alle macht de handen aen den valschen
Godsdienst: De kinderen rapen hout / de va-
deren stecken het vper aen / ende de vrouwen
kneden den deech / dat se de Coninginne des
Hemels koeten backen / ende den vrenden
Goden danc offer offeren: op dat se den Heere
berdziet aen doen. Doch sy moeten te schan-
de worden.

Jer. 7. 27

12. W / Philomassi / moet ic / eer ic hier afschey
de / noch een woort aenspreken. Ghy segt dat
ick den simplen menschen gheerne woude wijs
maken, dat de Maghet Maria int Pauzdom ghe-
eert wert als eē Goddinne, almachtich, ende God
ghelijck. Ic meyne ende geloobe vastelijc / dat
sulcx haest den simplen lieden wijs gemaect
soude zyn / by soo verre hem gheoorloft ware
Gods H. woort / verbatet inde Schyften des
Ouden ende Nieuwen Testaments / te lesen:

Want aen d'een zijde daer inne gebonden heb-
bende de beschrijvinghe vanden waren God-
ende des eenighen Salichmakers Jesu Chri-
sti/mitsgaders de supvere Godtsdienst: Ende
aen d'ander zijde merckende op de namen/ en
ren-tijtelen/werken en dadē. Item op de tot
gerichte Godtsdiensten / Marie int Pauzdon
toeghe epghent: Sp louden lichtijc sien war-
achtich te wesen/ t'ghene ick in mijn tractaet
vande eere Marie gheschreven hebbe / ende
een grouwel van uwe afgoderie crijghende
haer seer haest tot den waren Godtsdienst be-
gheven. Maer ghy ende de uwe hebben dat
een schut booz gheschoten/als ghy den simpe-
len lieden wijs maect/dat hen niet gheoorloft
is de Heplighe Schrijtuere / ende mede de
Schriften van onse zijde comende te lesen. En-
lic eē seker persoon binnen den Bosch/ als hy
vermaent werde/dat hy van u dzollich onder-
wijs niet oordeelen soude / eer hy mijn tra-
taet oock hadde ghelesen/antwoorde: Hols-
wy en mogen hier sulcke boecken niet lesen: dat
sepde een persoon die daghelijc met boecken
omgaet/wat souden de simpele lecxkens niet
segghe. T'zijn dan/Ancimari/geen wijs-ma-
kinghen / gheen leughenen / waer mede ghy
segt / dat de Kersters ghewoon zijn de Cathe-
lijcken te bewerpen: Maer t'zijn clare wtghen-
druckte woorden van uwe rabbijnen in vele
boecken/ in grooten getale wtgegeven/ wel-
ke ic selve ghelesen/ ende met groote verwon-
deringhe over gedacht hebbe. Hebbe niet van
doen ghehadt een over gelopen Monick/om
my daer inne te dienen/maer also t'meesteden
der

der boecken / in mijn tractaet aengeteekent /
in mijn Biblioteeck rusten / hebbe ic daer inne
gebonden / ende binde als noch / dat de Room-
sche Kercke van Maria maect, Eene almachtige Ofor.
ge Goddinne, God den Schepper des Hemels en- tom. 3.
de der aerden gelijk: een moeder der lichten, van p. 466.
welcke alle goede gaven tot ons comen: tot welc id. ibid.
ke wy moeten gaen om salich te werden: Want p. 835.
alle die salich werden, moeten de selve salicheyt
vercrijen door Mariam. Tot haer, als tot het mid
del, als tot de Arcke des Heeren, als de oorsake al- Lod.
ler dingen, siense alle die inden Hemel wonen, Torres
ende die inde helle zijn: Die voor ons gheweest decla.
zijn, wy die nu zijn, ende die na ons comen sullē, mat. 3.
hare kinderen ende kints kinderen. Want sy is
ons leven, onse soeticheyt, onse hope. Want alle
dese dinghen heeft de Coninginne des Hemels in
de werelt gebracht: Sy is de heylige der Heyligen,
het licht der blinden, de glorie der rechtveerdi-
gen, der sondaren vergevinge, der wanhopenden
oprichtinghe, der beswijckenden sterckheyt, sy is
de Coninginne, Keyserinne, ende regierende
vrouwe over alle t'ghene dat wesen heeft. Wy idem, de
waren des doots schuldich, ende sy gheeft ons het clam. 6.
leven. Sy en beschuldicht niet, maer ontschul-
dicht ons. Sy, die ons recht beschuldighen ende
verdoemen mochte, heeft het ampt eens Voor-
spraeck willen aennemen: O onmetelijke sacht-
moedicheyt: O onwtsprekelijke goedicheyt &c.
Soodanighe manieren van spreken binde ick
over al in uwe boecken / Philomasti: Ic mach
het wel lijden dat gy de selve al mede schap-
pelingen wt de Catholijcke Schrijvers noët.
Maer doet soo wel ende legtse mede by de an-
dere

dereschzappelinghen in mijn tractaet/ sy sul-
len te samen eene soodantghe smooz-pot van
Afgoderie maecten/dat het my wonder niet
sal geben/so ghy daer wt/in uwe belooft
der-legginge mijns boeckkens/een goet moe-
sult connen maken.

13. Ghy segt/ dat de Kettters den Catholijcken
altijt belogen hebben. Ghy spreekt de waer-
heyt/ ende ick bevinde dat ghy ende uwe ghe-
lijcken / in dese const Meesters zijt. Ghy en
schaemt geene leughenen / hoe groot die oock
moghen zijn / ghelijck ghy selve in dit u cleyn
boeckken doet / op een draet nabolghende den
grooten Meester der leughenen / van welcke
Surius ende Bolsecus geleert hebben leughenen
met steerten tegen Ioannem Calvinum te sinen
den: gelijck mede de dwase Puteanus met zinnen
Jesuten inden Jare 1597 teghen Theod. Be-
zam dede/ sluytende soo schandelijck / dat alle
ghenaemde Catholijcken haer dies moesten
schamen. Wat nu uwe beschuldiginghe teghen
Calvinum aengaet / Ick mocht niet stil-
ghen de selve wel hoorby gaen / die my niet
voorgenomen hebbe alle t'ghene Calvinus ge-
schreven heeft te verantwoorde/ want hy als
andere menschen mede heeft connen sepleen
want wie isser die niet onderwijlen een woort
ontbalt? Maer op dat ghy/ die een stoutelap-
paert zijt/ geen ydele roem ober mijn stil-
gen moget dragen / soo sal ick een weynich op
uwe calumnie antwoorden. Alsinen wil le-
op de tijden in welcke Calvinus gheleest ende
gheschreven heeft/ men sal onbevreesst seggen
dat hy niet gesluyt en heeft/ maer dat ghy en

listighen fluyter zijt / ghy die wt de woorden
Calvini laet / t'ghene zijne meeninge verclaert /
en u tegen gaet. Een soo dede uwe Meester /
berrampelende de woorden Davids / om te Auz. 4. :
beter zijn bedroch te bedecken. Indien de lie-
den by u de Institutie Calvini mochten lesen /
en zijne woorden by de Historien leggen: sy sou-
den haest sien dat Calvinus de waerheyt ge-
sept heeft / en dat ghy de selve soect te verdru-
cken / op dat uwe Antichrist daer door niet ont-
deckt werde. Calvinus noemt man en peert. Inst. lib
Iulius ende Leo, ende Clemens, ende Paulus sul-
len pilaren des Christelijcken geloofs, ende de op 4. cap.
perste wtleggers der religie wesen, de welcke niet sect. 27.
anders van Christo gehouden en hebben, dan dat
sy inde Luciaensche schole geleert hebben. Maer
wat verhaele ic drie ofre vier Pausen, gelijc of het
twijffelijck ware, hoedanighe Religie de Pausen
met het gantsche collegie der Cardinalen, over
langen tijt beleden hebben, ende ooc heden belij-
den. Wāt het eerste hoofstuc vande verborgene
Theologie, die onder hen regneert, is: Dat daer
geen God en is Het tweede dat al wat van Chri-
sto gheschreven is, enckel leugen ende bedroch
is. Het derde: Dat de leere vande laetste weder-
opstandinge, ende het toecomende leven, enckel
fabel is. Sy en ghevoelen niet alle alsoo, ende
daer zijn weynighe die alsoo spreecken: Dat be-
kenne ick: Maer nochtans is over langen tijdt die
begonnen de ordinaire Religie der Pausen te
zijn: Soo verre Calvinus. Nu merct doch de
valscheit van mijne onderwijser. Erst herft
hy dese woorden Calvini versweghen: Sy en
ghevoelen niet alle alsoo, ende daer zijn wey-
nighe

nighe, die alsoo sprecken : Dat bekenne ick
Daer na: Calvinus spreekt vande Pausen/ en
Philomastus past het flux op alle de Catho-
lijcken/ verstaende de Roomsche Kercke. Mo-
gelijck verstaet hy/ nae zijn Montex begrip
dat de gantsche Roomsche Kercke inden Paus
van Roomen verborzen is. Wederom: Calvi-
nus spreekt van eenige Pausen/ en Philomastus
van alle Catholijcken. Ic geloofte datter me-
nich vroom Catholijc oot oder de dupster he-
den vande Roomsche Kercke is/ die een afgrij-
sen vande Godloosheyt/ tyrannte/ vermeten-
heyt / en upter maen groote hooverdicheyt
der Pausen heeft. Nu/ doozleest eens de Histoe-
rien/ sonder voor/ oordeel / ghy sult bevinden
dat Calvinus goede reden ghehadt heeft van
de Pausen/ t'ghene voorszepdt is/ te schryven.
Paus Julius de tweede/ in plaetse vande cru-
de Christus te weyden/ was een woedende wolf
en verderber der Christenheyt/ die hem verblif-
de dat hy veel menschen bloet vergotē hadde
welcke vleeschelijcke gemeenschap hadde met
Jonghe ghesellekens van Edelen hupse / van
welcke een veers werde ghemaect: deses in-
houts. Is het mogelijk dat hy goet can zijn, die
een Genuoise vader, ende een Griecse moeder
heeft, ende op de Zee geboren is, Die van Genua
zijn bedriegers, de Grieken leugenaers, op de Zee
en is geen sekerheyt of ghetrouwicheyt, ghy Iuli-
hebt in u alle dese dingen. Leo de tsiende doecht
een dootlijck haet tegen het Euangelium des
Coninckrijck Gods: welcke als de Cardinael
Bembus hem pets voordragen woude wt den
Euangelio/ al spottende antwoorde: T'is ghe-
naech

noech bekend, wat profijt de fabel van Iesus Chri-
stus ons ende onse vergaderinghe aenghebracht
heeft. Van welke een vermaert Papiſt die
beers maecte.

Vraeght ghy waerom Paus Leuw in zijn Act. Sā
laest upzkens tocht/ nazac.

Het Bepl' ge niet ontfing: hy haddet al ver-
rocht.

Clemens de sebende/ die zijn leven in overdaet
en ongebondenheyt doorghebracht hadde/ veran-
derde eerst zijn manter van leven / als hem de
sonden verlieten/ namelijk in zijn hooge ouder-
dom/ en sterf ten laetsten ellendelijc/ door ver-
gift/ ofte soo andere meynen/ seyt Babtista Fo-
lengius, vande lupsen ge-eten zijnde. Paulus in ps. 105
de derde was een swarte constenaer/ en too-
naer/ hy werde Cardenaer / vooz dat hy zijn
suster Iulia Fernesia den Paus Alexander by-
sette. Hy vergaf met denijn zijn eygen moepe
en nebe/ op dat hy aent goet der Fernestanen
mochte geraken. Doc mede zijn eyghen suster
met welke hy wel eer al te groote kennisse ge-
hadt hadde/ ende zijn schoon-soon / op dat hy
zinen toeganck tot zijn dochter Constantia
met meerder bypheypt mochte nemen. Julius
de derde/ zijnde een rechten Sodomijt / van
welcke oock binnen Roomen by openbare
pasquillen gheschreven werde / dat Iupiter on-
derhield een Ganijmedes, die noch een jonc ge-
selleken zijnde/ Innosent genaemt, een Cardinaels
hoet crege, om dat hy den Paus Iulio seer onderda-
nich was. Dese Paus/ als de medecijns om re-
den hem het swijnebles onthielden, seyde: bren-
get my hier, Al dispetto di Dio, in spijt van God.

Ende ghestrafte zijnde vande Cardinalen van
wegen eene blasphemie: om dat men hem om
reden voorsz. eene coude Pauw onthielde/soo
antwoorde hy: In dien Godt hem soo seer ver-
toornde omeen appel, dat hy onse eerste vader
daeromme wt het Paradijs wierp: Soude het
my dan, die zijne Stadthouder ben, niet gheoor-
loft zijn my te vertoornen om een Pauw, daer
doch een Pauw veel meer is als een Appel.
Siet dit zijn de mannē van welke Calvinus
spreekt/ ende doet daer by eenen Joannes den
twee-en-twintichsten/ welke openbaerlijck
hielde staende/ dat de zielen sterflicke zijn/ ende
met de lichamen vergaē/tot dendach der we-
deropstandinghe. Wat dit nu voorsz. liedē zijn
en of Calvinus reden tot zijn seggen ghehad
heeft/ late ic ooc den redelijcken Catholijcken
oorzdeelen. Ic soude tot bevestinge der woord-
de Calvini veel meer Pauwen met hare religie
en deucht connen verhalen/ maer late het nu
hiet mede om reden genoegh zijn. Mogelijc sal
Philomasius ofte een ander vermomde per-
soon my occasie geven wat nader op sulck een
sake te letten.

14. Noch hebbe ick u/ Christelijcke leser/ een
wepnich te seggen/ waer toe mijne onderwij-
ser my wt eene onbedachte pver oorsake ghe-
geven heeft. Hy seyt/ dat het eene afgrijselijcke
afgoderie is, dat Maria Gode ghelijck, ende voor
eene almachtige Goddinne gehouden wert. Ich
bekenne het met hem. Maer nu doet sulck
de Roomsche Kercke/ gelijc vā vele treffelicheit
mannen/ ende van my in mijn tractaet vande
Eere Marie claerlijck betwesen is. Wederleg-
ginge

ginge wert my belooft vā Antimario. Maer
sal de wederlegginge niet meer mergs hebbē
als de voorlooper / gelijc ic my daer van berse-
kert houde. (Hoewel daer mogelijc geē schelt-
woorden sullē ontbrecken) so mochte het wel
wtloopen naer t'ghemeene spreekwoort:

De berghen zijn van baren bangh'
Een lachlijck mups comt eer niet lang'.

Nu t'ghene dese secht. hooft voor eene afgrij-
selijcke afgoderie rekent / en daeromme gaer-
ne / waert mogelijc / de Roomsche Kercke daer
vā woude supbere / openbaert hy selve plaets
by hem te hebben / in zijn toe-eygen-brief / als
hy Mariam en Dianam t'samen vergelijckt.
Daer mede hy te kennen gheeft / dat hy ende
zijnen vrient Mastus van Maria houden /
t'ghene de Heydenen van Diana hielden. Hy
vergelijckt my by eenen Erostratus, welcke den
heerlijcken Tempel (t'schijnt dat hem de Hey-
desche afgoderie noch wat seer int hooft lept /
als hy niet sulcke eerbiedinghe vanden Tem-
pel Dianæ spzeect) te Ephesen vernielde: om dat
ick in mijn tractaet soodanighe muerbrekers
uyt de wapen-camer van Godts W. woordt
aenroere / waer door alle de costelijcke / niet al-
leen met Coninckijcke calumnen / maer met
goudene / silbere ende gulden Marien-beelde-
kens vercierde / Tempelen / ter eere des Room-
schen Dianæ gesticht / lichtlijck om verre sou-
den vallen / indien Gods Woordt by hen soo
waardich geacht ware / als der menschen on-
nutte bindinghen. Ick dancke hem evenwel
voor sulcke vrientschap / ende op dat ick hem
met ghelijcke munte betale / sal ick hem ver-
ghe

gelijcken by Demetrius den Silber-smit. Dese
maecte Diana silveren cassen / en op dat hy in
goede neeringe en gewin soude mogen blijven
vergaderde zijne mede-hant-werck-lieden / en
seyde. Mannē, gy weet dat wy van desen wercke
gewin hebben, en gy siet ende hoort, dat dese Paulus
niet alleen te Ephesen, maer oock in gheheel
Asia veel volcx afgeraden ende afghekeert heeft,
seggende: Het en zijn geen Goden die met handē
gemaect zijn. Ende het is te vreesen, dat ons dit
deel verworpen, ende hare Majesteit afgheworpen
worde. By dan de lieden teghen Paulum
opritsende hadde gheerne gesien / dat Paulus
ghesteenicht / ghedoodet / ende wt den wege ge-
holpen hadde gheweest. Soo doet mede dese
vermomde Philomarius / want hy siende
dat soodanighe wt Gods woort aengetogene
schriften tegen zijne ende zijner mede-broeder-
ren neeringhe dienen / tot zijnen vriend Gile-
bert Maesen / ende andere hare mede-cooplieden
den spreekt: Ghy siet ende hoort dat dese Gerardus
Liuius, niet alleen te Nieuweghen, ende de
plaetsen daer ontrent, maer oock hier ten Bosch
ende elders, de lieden asraet ende afkeert, seggende:
Maria en is geen almachtige Goddinne, ende
de beeldeken te Halle ende Scherpen heuvel en
zijn geen Godeken. Ende het is te vreesen, in
dien sulck geruchte onder den gemeenen man
quame, dat de neeringe te Hall' ende Scherpen-
heuvel, niet alleen soude vallen, maer dat oock
de lieden, welcke wy om ons gewins wille der-
waerts te bedevaert te gaen raden, de snof inde
neuse crijgende, t'huys blijven, ende den Eenigen
Godt door Iesum Christum aanroepen ende
dienen

4
dienen souden, ende alsdan ware het met alle de
Majesteit van onse lieve moeder ghedaen ende
onse cap en kovel souden wy van armoede moe-
ten verlaten. Daeromme ist moghelijck, laet ons
niet alleen de ghemeene lieden, maer oock de
Overheyt tegen dien Gerrit Lievensen op ritsen,
dat hy niet alleen met een brand-merck ghetee-
kent, maer met sweert, water ofte vier wt den
weghe gheholpen werde. Philomasi, waer ick
onder u ghewelt / hoe soudt ghy niet my om-
springhen. Ghy soudt wel aenclagher ende
te ghelijck oock Richter zijn. Het Beuls ampt
soudt u oock wel by dienen. Laet ons nu
eens voort gaen tot die schoone compara-
tie van Maria ende Diana / ick sal daer
van alleen een weynich aenteekenen.

15. Diana was by den heydenen ghehou-
den voor eene seer Machtighe ende groote
Goddinne : Hoewel somwijlen wel eenighe
merckten / dat haer macht niet groot en was;
Want als hare Kercke te Ephesen verbzan-
de / seide eener / dat sy als wijs-moeder Plutar-
cheus, ofte Woed-vrouw by de geboorte Alexander
des grooten zijnde / hare Kercke niet en
hadde connen bewaren. Maria werdt by
de Bapisten als eene almachtighe Goddinne
ghehouden: Hoewel claerlijck ghebleken is /
dat haer macht seer cleyn is; want inden Jare
1604. van Scherpen-heuvel ontloopende /
heeft den draeck diese onder hare voeten had-
de (zijnde nae dat men conde gissen van een
ghedrooght ende opgehuldt Cattevel be-
rept / want ic ende vele andere het selve alhier
binnen

binnen Nijmegen gesien hebbe) laten nemen
ende hare Capelle verbranden.

In groote crancheden deden de Heydenen be-
debaert tot de Tempelen Diane / ende ver-
sochten van haer gesontheit in tijde van pest.
So doetmen ooc int Pausdom: want als in
Jaer 1603. tot Antwerpen groote pest was
werde de Scherpen-heubelse Marie toeghe-
sonden een geschenc van twee silveren cande-
laers / met dit veersken.

a. Susci-
pe sacra
parens
ex voto
Ant-
werpia
munus
Quod
dat, neu
pestis
crescat
acerba
lues.
b. Regi-
nae coe-
loru, S.
S. Dei
matri,
B. Virgi-
ni Mari-
æ Brux-
ella
morbo
afflicta
supplex
obtulit
a' 1603

O Heplighe moeder neemt Antwerpen
gaau' int beste /
T'is een beloofd' gheschenck / maect dat
ophout de peste.

In gelijche gelegentheit werde haer toegeson-
den van Bruysel een silbere Croone met dit
opschryft. b. De Stadt Bruysel door crancheden
bedruet zijnde heeft dit geschenc smeekende ge-
offert De Coninginne der Hemelen, de H. moe-
der Gods, de gelucksalige Ionckvrouw Marie.

3. Diana werde met een Jaerlijcx feest / genaemt
Elaphebolia, vanden Phocensen ge-eert / tot een
ne dancsegginge van eene overwinninge tegen
hare vyanden. Maria wert met een Jaerlijcx
feest / genaemt / Sancta Maria de victoria, dat is
Heplige Maria van overwinningen vanden
Romanisten ge-eert / haer dankende voor de
victorie a' 1571. tegen den Turck vercregen.

4. Diana vertooznde haer ober de inwoonders
des stats Stijmphali in Arcadia, om datse haer
feest met stadich ghenoech en vierden.

Wat
Maria ooc so gesint is geweest na t' seggē der
Leugenden Schrijvers / hebbe ic in mijn tra-
taet int tweede deel / int sesste cap. nu. 2. 3. met
exempelen bewesen.

5. De dienaers Diana, om te beter gewin te doe
in hare Afgoderie, maecten de lieden wijs, dat
het Beelt Diana vanden Hemel neder gecome
was. Men spreekt int Pausdom niet alleen vā
bele beeldkens Marie / die vanden Euange-
list Lucas geschildert, en wonderlijck hier of
daer gebracht souden zijn: Maer oec van haer
geheel Celleken / t'welc dooz de dienst der En-
gelen van Bethlehem gevoert is dooz de locht
tot Lorette toe in Italië, al waer Maria meer
als op andere plaetsen gediend wert. Dat ick
dooz bp gae het marien-beeldken in si. Alexis
kercke binne Roomē / het welcke wt de Stadt
Edossa, somen sept / te Roomē gebracht zijnde /
heeft conneu spreken tot dē Deurwaerder der
kercke / seggende: doet open ende laet den man
Gods S. Alexis ingaen, want hy is den Hemel
waerdich. Ende noch een ander, t'welck tot
Hyacinthus als hy voor den Tartaren bluch
te woude / sepde: O sone Hyacinthe, ontvliet ghy
den Tartaren, ende laet my met mijnen sone als
hier, om in stucken geslagen ende met voeten ge-
treden te werden: neemt my met u. Als nu Hy-
acinthus verwondert zijnde / sepde: O glorieu-
se maget, dit u beelt is veel te swaer, hoe soude ick
dat conrien wech dragen? Soo antwoorde Ma-
ria. Grijpt maer aen: want mijn soon sal u dē last
helpen draghen.

6. Diana werde met vele en verscheyden na-
men ghenaeamt, vande plaetsen daer men haer
om besondere oorsaken eerde: als Diana Ephi-
sia, Stymphalia, Orthia, Cōdyleatis, munichia, &c
So wert de Roomsche Maria genaemt, Lau-
retana, Montseratana, Hallensis, Aspricollis, &c.

Le cose
maravi-
ghose
dell' al-
ma citta
di Ro-
ma. ghe-
druckt
tot Ve-
netien.
a. 1575
Seueri-
nus de
vita, mi-
raculis
& actis
Cano-
nic, S.
Hyacin-
thi.

Hoe soud' ickse alle connen optellen/ die in die
 afgoderie niet erbaren ben? Doch de wijn-
 gaert van sinte wolfs ofte Rabens- bzoer / al-
 s' genaemt s. Franciscus / doet ons daer goet be-
 richt van/ op datmen soude mogen wetē/ hoe
 veel aflaten/ en op wat plaetsen/ by den Room-
 schen Marten alleen te ver crijghen zijn.

Namelijck:

Major

De groote.

De populo

By dese twee is alle sater-
 dach inde vastē te verdienen

De pace

volcomen aflaat van sonde

Inuiolata

onbesmette.

Rotunda.

Ronde

Noua

nieuwe

tot aqua salvia 1000 jaer aflaat dagelijc

Over den Tijbur.

Maria Tot den Hemelschen Bergh.

By de Engelen bygge.

Boven Minerua.

In porticu. hier zijn daghelijcx te ver-

Palsibola. dienen 10000 jaer aflaat.

Inden put.

Inde Griekische Schole.

Libera nos. Verlost ons.

De consolatione. vande vertroostinge.

Imperatrix. Keiserinne.

De anima- vande ziele.

De Ara coeli. vandes hemels altaer.

Doch een ander Papist / mogelijk om dat de
 tijden by wat verandert zijn/ en de afgoderie
 ooc mede altemet veradert wert/ ofte met an-
 dere namē wat schoöder afgestreckē/ verhaelt
 de verscheppen Roomsehe Marten hier ende
 daer aldus.

In Ara coeli.

Auentina.

In Capitolio.

In Cosmedim in Velabro.

In Cripta picta.

In Equiris.

S. Maria. De Febribus in Vaticano.

De gratia intra Capitol. et Palatin.

De inferno in foro Romano.

Supra Mineruam.

Noua in fine fori Romani.

In Porticu in regione Ripæ.

Ferreol.

Locr.

Mariæ

Augu.

stæ lib.

4. cap. 7

Ich mochte dese comparatie noch wel bree
der wtstrecken tot de feesten Ceremonien/be-
loftē/ etc. vā de Heydensche Diana en Room-
sche Marie/maer achte dat t'gene nu verhaele
is/Philomassio genoerch sal zijn/om te verstaē/
wat groote eere hy Marie bewesen heeft / als
hy haer terstont inden aenbanc zijns leugen-
boeckken met de Heydensche Diana gaet
vergelijcken. Ende dus verre sy geantwoort
op de schelt-woorden ende lasteringen des on-
bekenden Quidams/welcke hy hier ende daer
sonder ordze ingeslacket heeft. Nu wel aen/laet
ong voortgaen tot de beschrijvinge der beeldē
met haer bediedinge / gy sult daer inne vinden
een subtyl verstandt van desen plompen Bis-
schops. vziē. Doch ic bidde u en lacht niet/
op dat de goede Bisschop ende zijne vziē/ in
hare ingebeelde devotie verstoort werdende/
niet om haer grijpen na een beeldeken/ ende u
daer mede het hooft kussen / om een bortels
bloedich mirakel te doen.

D

Be

Bedenckinge opt eerste Capittel Der onderwijsinghe.

1. Het is/ Godt betert/ by desen Papiſten
verre gecomē/ dat van haer geſeyt mach wer-
den/ t' ghene Augustinus vande ketter. Iuliano
ſeyde: Dat in haer aengheſicht ſulcken ruymte
tuſſchen het voorhoofd ende de tonge, dat in de
ſaekē het voorhoofd de tonge niet en bedwingt.
Want Philomaſius met zynē Heere Biſſchop
alle ſchaemte ende conſcientie wtgheſchudt
hebbende/ een ſaekē die ſo vuyl is/ dat eenige
genaemde geestelijcke haer ſelfs daer vā ſcha-
men: gelijc ic een ſoude comen noemen binnen
den Boſch/ nergens na van de minſte/ welcke
als yemant hē verwonderde over ſulcke ſchil-
derie des Biſſchops: hem houdende voor een
ongheleerd verder der Schapen Chriſti/ die
niet en weet / of hy hem tot Chriſtū ofte tot
Mariā in zynē meditatiē ende gebeden ſal
keeren/ antwoorde: Onſe Biſſchop mochte he-
wel gelaten hebben: hy en heeft ons gheestelijck-
heyt daermede geen grooten dienſt ghedaen: dat
ſe/ ſegge ic / een ſo ongegronde en leelſche ſake
noch in openbaren dꝛucke laten gaen/ met een
kintſche wtlegginge verſchoonen / en mer het
aenſien van reden/ Outvaderen en Schriſtue-
re/ welcke alle drie tegen haer zyn/ gelijc haer
ſal blijcken/ bemanteren. Laet eens hoorē/ hoe
de onderwijſer de eere van zynen gehoornden
Biſſchop voorſtaet/ en de boetheit en booſheit
van Geerit Liebens en een pegelijc vertoont.
Och een dꝛuck valt my daer in/ daer van ſek
voor eerst met Maſj vrient een wepnich moet
ſpreken.

2. Hoe compt het / sijne man / dat ghy met
sulck eene onghestupinicheydt teghen my wt-
baert / als of ick de eerste ware / die dese schil-
derie des onwetenden Bisschops gestraft had-
de? Weet ghy niet dat D. Franciscus Lansbergius
us, getrouwen Wtroeper des louteren Godlijcken
Worts tot Rotterdam, in zijn verantwoording
getegen de Sente Petrus Plebaens / pminier
soo seer als ick des Bisschops datelike on-
wetenheyt geteekent heeft? seyt niet Lansber-
gius, dat Mafius soo onvast is int Christen geloof-
ve, dat hy hem als een vertwijfelt mensche tusschen
Mariam met hare stralende borsten, en Christum
met zijn stralende wonden laet schilderen, met
dit opschrift. Gestelt zijnde int middē, en weet ic
niet tot wien ic my sal begeben? hy noemt hem
een ellendighe Bisschop / ende wijst hem tot
Petrum / dat hy eenmael mach leeren / datter
in niemant anders salicheyt is / dā in Christo
etc. Siet ghy wel / dat Lansbergius al langhe
vooz my des Bisschops dwaesheyt ghestraft
heeft : ende nochtans en heeft de Plebaen in
zijn genoemde leugen, tas niet eens gearbeijt
zienen Heer Bisschop van sulck een cladde te
supberen. Segt my doch eens / indien gy cont /
waeromme heeft uwe Plebanus D. Lansbergio
op dat stuck niet geantwoort / daer van ghy
in uwe toe-eygen, brieven ende boeckken so vele
stancy maeckt? Poenaen verstonde de Ple-
baen hem niet op sulcke diep-sinnige specula-
tien ende wonderlijcke meditatie / die ghy
daer na in uwe woestijne gebonden hebt? En
was dese dech-mantel vooz des Bisschops
duplicheyt diemael niet ghepactijseert? Ofre
Dij schaem-

Act. 4. 11.

schaemde men sich sulck eene onbeschaemde
sake te verschoonen / tot dat eener quame die
hem zijns naems schamende / anders gheheel
sonder schaemte is? Sult ghy seggen / dat het
den Plebaen niet gelegen was alle leugens en
valscheden te verhalen: Ick sal antwoor den
dat hy seyd: Ick sal alleen wtkippen ende corten
die den langsten steert hebben. Is het dan geen
leughen / dat Mafius onvast zijnde int Christen
geloove als een vertwijfelt mensche staet, niet we
rende waer hy hem keeren sal? Hoe heeft doch
D. Plebanus dese sake soo cleyn gheacht / van
welcke ghy soo veel werck maect / dat het een
Gemeis werck is, dat ick met een onbeschaemde
penne geschreven hebbe, dat ic my selven tot een
afgod make, meer wil zijn dan de Engelen, Gode
gelijck die alleen de herten kent, dat ick sortelijc
ende ongodlijc gedaen hebbe: dat ick weerdich
ben met een, K, int voorhoofd ghebrant ende
met sweert, water, ofte vyer ghestrafte te werden.
Heeft mijn Heer de Plebaen dese steerten niet
ghestien? Of en staet de Bisschop niet so seer in
de goede gracie des Plebaens / dat hy om zij
nen wille eene sulcke voddighe verantwoor
dinge soude hebben willen aennemen? Of sou
de wel mogelijk de Plebaen in zijn consciencie
overtuycht zijn / dat de geschilderde Bisschop
niet en can bestaen / ende daeromme t'quaedt
niet goet heeft willen noemen? T'mochte ooc
wel zijn / dat de Plebaen geē sulcke moeder en
hadde / die des Bisschops goede gunst van
doen hadde / gelijk ghy van u spreect in uwe
dedicatie. Ick en dencke pimmers niet / dat
Agatha, Melis suster / u moeder is / die soomen
sept /

sept / wel somtijds een goede booschoot aent
den Bisschop verdient heeft? Indien uwe naē
was / Gobert Gifbertsz. soo soude ick het ge-
looven / maer daer van nu genoegh / de boeren
mochtent mercken.

3. Om nu tot de Schilderie selve te comen /
laet ons eens gaen besien / hoe hem Philoma-
sius in zijns Bisschops sonde vermaect / en
hoe hy de lieden gheerne woude wijs maken /
dat afgoderie / geen afgoderie / sonde geen son-
de en ware. Iae dat meer is / soeckit het quade
goet / ende t'afgodisch swart / godlijck wit te
maken. De beelden staen, sept hy / inde Parochie
Kercke van S. Catharina, genaemt, ten Cruys-
broederen. Staense oock niet in S. Peters
kercke / Philomasi? Men sept alhier / Ja. En
daer toe / dat Maria aldaer aen de rechterhāt
staet. Mogelijc schaemt ghy u dies: Schaemt
u oock vyz der reste / t'sal een goet beginsel zijn
van uwe bekeeringe / vande afgoden tot God.
Dese schilderiet is ghestelt secht ghy / vanden
Eerweerdichsten Heere Gifbertus Masius ter
eeren Gods, ende t'zijnre memorie. Het laetste
late ick gheerne toe : Want de Bisschop
lange tijt tot zijner schande eene gedachtenis-
se van zijne onwetenhepdt inde hooft-stucken
des Christelijcken geloofs nalaten sal. Want
wat isser vzeemder onder de Christenen / als
dat eener / die de name eens Bisschops / dat is /
oplieders over de cudde Christi draecht / wiē
ampt is de Schapen tot den grooten Herder
en Opstiender der zielen te wijsen / niet en weet
of hy hem tot dien Heere Iesum Christum / of
tot Mariam keeren sal? Ick blijve by mijnen
ouden

Ezech. 20
18, 19.

gilden teem / niet teghenstaende uwe subtil
wtlegginge die gy tot onschuldige Gifber
Maffij opt papier ghebracht hebt: Dat nu de
schilderle gestelt soude zijn ter eere Gods / da
en can geensins bestaer. Want een wert / t wel
ter eeren Gods geschieden sal / moet van God
bevolen zijn ende ghedaen na het boozschap
van zijn heyligh woort / niet vergiftighet met
menscheijke ofte dupbelsche byvoeghselen
want also gebiet de Heere. Gy en sult na uwe
vaderen ghedoden niet leven / en hare rechten
niet houden / ende u lieden aen hare afgoden
niet verontrepnighen: want ick ben de Heere
uwe God / na myne ghedoden sult ghy leven
ende myne rechten sult ghy houden ende daer
na doen. Daeromme seyt de Heere elders. Te
vergeefs eeren sy my / leerende booz leerlingen
ghedoden der menschen. Bewyle dan sulc een
wert Mañ niet van God geboden / maer wel
verboden is / want Godt niet dooz beelden en
schilderlen ge-eert wil zijn: So doet ghy / An
timari / seer qualijc / dat ghy aenneemt te ver
dedigen / welcke niet anders en is / als eene su
persitieuze dienst / ghesproten wt eyghenelike
beeldinge / by u lieden genaemt / een goet de
tentie ofte meyninge. Welcke / aengeset sy niet
gerichtet en is na Gods W woort / uwen Wis
schop / ende u veel meer / die ghy zijne foute
wonderlike soect te verschoonen / eene dobbel
de sonde si huldich maect / namelijc: Eerst van
afvallicheyt van God / om dat ghy lieden van
de eenveuldicheyt zijns woords ende bevels
bait tot uwe eygene gedachten: Daer nae / van
vermetentheyt / om dat ghy lieden God een ma
niere

kerre/ na welcke ghy hem wilt eerren / der beet
hoorschrijven.

4. Nu wel aen. Aen de rechter zijde van't glas-
veynster, (seyt hy) staet het beelt onses Heeren Ie-
su Christi, hanghende aen het cruyce met bloet-
vloeyende wonden, en daer staen by dese woor-
den.

Hic Pascor a Vulnere. **Dat is:**

Hier worde ick ghevoet vande wonde.

Aende slinker zijde staet het Beeldt vande
Maget Maria, met de soete sralende borsten, daer
sy het kindeken Iesus mede ghelaest heeft, ende
daer staen by dese woorden:

Hic lactor ab ubere. **Dat is.**

Hier worde ick ghelaest vande borsten.

Wat beneden ontrent het midden is gestelt het
beelt vanden Eerwaerdichsten Heere Gilsbertus
Masius, in zijn Bisschoplijck habijt, knielende
tot het gebedt, ende daer staen onder dese woor-
den:

Positus in medio, quo me vertam nescio. **Dat is.**

Int midden ghestelt zijnde, ick en weet niet
waer ick miy keeren sal.

Dit is de schilderrie/ daer van ic ment te make
in mijn tractaet vande Eere Marie/ ende my
grootelijck verwondere over de onghelaert. pag. 66.
hept van een persoon die hem eē Bisschop laet
noemen/ en dan noch niet en weet/ of hy hem
tot Christum God-mensche / of tot Mariam
een bloote mensche keeren sal. Segge oock als
noch/ dat de Bisschop op zijne grove/ wt een
dwase onwetentheyt gespruten/ foute lettende/
onder de schilderrie met gouden letteren be-
hoorde te laten schryven/ t'gene men seyt/ dat
pe

niemandt met hout, kool ofte ander stof/daer
onder geschreven heeft:

Ofot, keert u tot God.

phil. 2. 8. 23. Of ick nu gewichtighe reden gehad hebbe
tot sulck mijn segghen/laet ick oordeelen niet
de gene / wiens verstant ende sinnen door ey-
gene opinie/buyten Gods woort aengenome-
ne gewillighe diensten/menschelijke insettin-
ghe/onveranderlijck door oordeel bedwelmt
ende verdupstert zyn:inden welcken die Godt
2. cor. 4. 4 deser werelt de sinnen verblind heeft / der on-
gelosbigen namelike / om dat se niet en souden
sien de claerheyt des Euangeliums der eerlike-
heyt Christi/die het beelt Gods is: Maer die/
welcke gheoeffent zijnde in dat eenige loutere
woort des lewendighen Gods/verwerpen de
bedekinghe der schande/niet met schalckheyt
omgaende (gelijck Philomachus doet) noch het
woort Gods verbaft vande: Maer met de o-
penbaringe der waerheyt haer selven bekent
makende by aller menschen conscientie/ in de
oogen Gods:den welcke Godt de herten ver-
licht heeft / om te geven het licht der kennisse
der eerlikeheyt Gods/ in het aenschijn Jesu
Christi: Dese sullen lichtlijck sien/ dat het so-
heyt is/niet alleen schilderien ende beelden te-
gen Gods woort by den Godsofent te hebbe:
maer oec zijne gebeden ende meditatie by de
selve alsoo te nemen / als Masius met zijne by-
geschreven woorden wijsdruet/ende Philoma-
chus met zijne grilige wtlegginghe wel softe-
lijck wt Holt.

5. Niemandt heeft oyt, seydte dese quant/ die
schilderie berispt, Ghy spaert de waerheyt/
Wise

Bisschops knaep. Ick hebbe u te boozen een
genaemt / en met hem zijnder ontallijcke veel/
ende mede genoegh booz hem / welcke de selve
booz eene al te grooten misdach ineen Bis-
shop geacht h. bben / waer door de lieden niet
tot devotie die prijslijc is maer tot supersticie
ende afgoderie bevrecht werden. Doch wie
is de eerste nae u gevoelen? T'is / segt ghy / een
seker neus wijse persoon (wiens staet ende officie
ick verswijge.) Van Nieuwegen, die door een ket-
terschen bril dese beelden gelien heeft, ende vol-
gende zijn kettersche natuere, heeft daer wr ghe-
lijck een spinne wt medecinale cruyden, daer de
bykens honich wt vergaderen, zijn fenijn gheso-
ghen. Ick hadde u / Ph. loma / die nie seer
neuswijs en zijt: (want het alderstinkenste
oncrupt by u booz een wel-riekende crupt ca-
passeren / gelijk blijft aen de duypl-stinckende
schilderte des Bisschops:) by waer veel te seg-
gen sonder hulpe van een Apostaat: maer ont-
rothep wille / sal ick alleen wat aenraecken:
T'is waerlijck een neus-wijse persoon: Vir e-
mundæ naris. Verstaet ghy oec Latijn / mijne
vrienden? Niet seer veel / denck ick / die ghy seght
dat Nescio te seggen is: Ick weet het wel. Nu/
ick salt u op goede neder-duyts segghen. T'is
een man / die cloet / ervaren / en van een scherp
oordeel is: Die zijn neusgaten door t'crupt
der genade Gods soo gereynicht zijn / dat hy
door-smuffelende de D. Schizituere / ende dan
uwe afgodische schilderijen ende wercken daer
by vergelijckende / terstont weet te oordeelen
dat ghy van t'volck zijt / die de levende son- Jer. 2, 13
te pne verlaten / ende graben haer putten die
geen

geen water en gheven. Zijne name/staet/ende
conditie is soodanighe / dat die van u niet en
behoefde ver swegen te werden/ want hy hem
dier niet en schaemt/ gelick ghy doet. Hy
hy groot ende cleyn / vzienden ende vbanden
alsoo bekent / dat elck een hem van weghe
zijne vromicheyt/cloetcheyt/ getrouwicheyt
ende pber inde belijdenisse der waerheyt/ lof
ende eere moet na geven. Owe onnutte clap
paerts blame is he een peerle aē zijne reson
Hy/t'is waer/heeft dese sottelicke/spottelicke
en ongodlijke schilderte gesien/ doch niet door
een kettersche bril/ghelick dese blinde ketter
spreekt / maer door een alderclaerste Chri
stalline bril der Godlijcher waerheyt / door
welcke hy seer constelijck met oogen wel ghe
sijst zijnde met de genade Gods/ can sien door
de dicke mueren der Roomsche Kercke/ tot in
het Paeps Sanctum Sanctorum: Ende vindt
daer alle misterien der afvallige Kercke / met
soo vele ketters ende ketterien / dat hy daer
door merckelijck can spuren / dat de Anti
christ, (welcke hem verheft boven alle t'ghen
dat God genaemt wert) dat kind der verber
feninghe/ vergeselichapt zijnde met constige leu
genen/ende crachtige werckingen der Dupbe
len/ in het Roomsch Babilon/ tot onderdru
kinghe der Christelijcke Kercke/ met goud en
silver verclert / ende als de rechte Babyploo
sche hoere opgesmuct zijnde / in zijnen hooch
sten staet sit. Doozts heeft die goede Heer
des Paus-bisschoplijcke schilderte met sulcke
oogen ghesien/ als Epiphanius te Anablathu
ren cleet inden inganck der Kercke sage, hebben
de

de het beelt Christi ofte eens anders. Welcke
siende dat tegghende authozitept der Schrif-
tuere inde Kercke Christi een beelt eens men-
schen hinghe/ soo heeft hy dat in stucken ghe-
scheurt, ende begeert, dat voortaeen geen sulc cleec
inde Kercke Christi gehangen werde. Indien
dese Epiphanius nu leefde/ ende ten Bosch in
Catharinen ofte Peters Kercke quame / ick
acht hy soude haest/ met pber ontsteken zyn-
de/ een goeden steen dooz sulcken afgodischen
glas werpen / ende den Bisschop over zijne
grobe afgoderie/ als mede zynen onbeschaem-
den Porureur bestraffen/ ende segghen / ghe-
lijck de Vaders des sevendend Constantinopo-
litaenschen Synode zijne woordē aen reken:
weest doch gbedachrich, beminde kinderen, dat
ghy in de kercke geen beelden en breng, noch op
kerck ho ven der heyligen stelt: maer draegt God
dorgaens in uwe herten. Datse oock in een ghe-
meen huys niet geleden werden: want t'en is een
Christen niet geoorlooft, door de ooghen op ge-
houde re werden, maer door bekommernisse des
verstants. Siet ghy wel Antimari dat de per-
soon diens staet ende officie ghy / quansups/
berwijcht/ goede reden ghehadt heeft/ dat hy
als een goet blyken Christi, wt sulcken vergiftigen
geschilderden oncruyt, geen smakelijcke honich
heeft connen trecken? Ick versekeren u/ dat hy
zijne vlyt so wel gedaen heeft int doozsoecken
ende proeven der medicinale crupden van het
Godtlijcke woort/ dat hy machtich ghenoech
soude zyn om u ende uwe gestaefde Bisschop
van uwe vergiftichde dwalinghe te genesen/
indien ghy maer uwer wonden/ met mensche-
lijcke

Siet
Cōc. 2.
Nic. acc
6. tom.
5.

higini
1103
1. Ben

lijcke bindingen/bewindinghe/ ende der out-
hept vooz-oozdeel/soudt willen of leggē. Nu
op dat ghy meucht weten / dat hy hem zyne
naems ende staets niet en schaemt : Hy heet
Christoffel Biesman is Burgemeester deser Seade
ende resideert tegenwoordich van wegen de selve
Stadt in de vergaderinge der hooch ende mogent-
de Heeren Staten generael deser vereenichde ne-
derlanden.

6. Maer Philomachus woude zyne Wis-
schoplijcke oplichtighe schilderse geerne ver-
schoonen met een mom-aensicht vande ausho-
rijsent Augustini/ welke na zyn segghen / in
grooter werden gehouden wert by ons / die
hy Ketterse noemt/ nae zyne ende zynen vooz-
vaderen gewoonte/welcke alre vooz Ketterse
wt-geroepen hebben den genen/die hare dwal-
linghe ende Afgoderie met de waerhept van
Gods woort ontdecken. Christus selve ende
zine Apostelen moesten oock sulcke scheldinge-
tyden vanden Joden / die de duyfsterisse niet
en begeerden verandert te hebben in het licht.
Nu t is waer / Augustinus wert by ons ghe-
houden vooz een seer Godtsalich ende puer-
weerdich Out Leeraer der Kercke Jesu Chri-
sti / welke niet wt de Melck-vloeyende bor-
sten Marie/maer npt de over-vloeyende fontey-
ne der Schriftuere/oste/ na zyn eygen seg-
ghen/ wt de twee borsten der kercke welke zijn
in Epist. de twee Testamenten der Godlijcker Schriftuere
tom. wt welke de melck aller Sacramenten tot onser
tract. 3. salicheyt gesogen wert, gesogen heeft sodanigen
voetsel / daer vooz hy sterck is geworden alle
ketterien te wederlegghen. Ende heeft ons
daer

daer van oock soo veel naghelaten / dat wy in
zijne schriften stof vinden om u ende uwe ge-
lijcken den mont te stoppen / gelijc daer na ooc
in dit stuc gesien sal werde. Maer wilt gy mid
deler tijt wetē hoe verre hy ons de authozitept
Augustini gaet? Niet verder als hy selve be-
geert: hoorz hem spreken. Leest ons dese din- lib. de
gen wt de wet, de Propheten, de psalmen, wt den unit
Euangelio selve, wt de Apostolische Schriften. Eccl. c. 6
Leest ende wy gelooven. **Wederom.** Ick en sal
noch can niet ontkennen, dat in soo vele mijne ad Vin-
schriften vele dingen zijn, die sonder schending- cent. lib
ghe met goeden rechte gestraft moghen werden. 2.
Daeromme sept hy elders. Laet de Heylighe Serm.
Schrifture u zijn al een spiegel. Dese spiegel heeft 237. de
een glants niet logenachtich, een glants niet vley- temp.
ende. **Ende t'ghene hy van anderen hielde /**
wilde hy ooc datmen van hem soude houden. Ick contr.
Hoorz nu zijn gevoelen van Cijpriano. Ick contr.
houde de brieven Cijpriani niet als Canonijcke, Crescēt
maer aenmerckese wt de Canonijcke. Ende neme gram.
aen met zijn lof, t'gene met de Authoriteyr der lib. 2. c.
H. Schrifture over een comt: maer dat niet over 31.
een comt, verwerpe ick met zijn verlof. **Daer-** Epist. III
om sept hy noch. Sodanige ben ick in de schrif-
ten van andere: sodanige wil ick oock dat zijn die
de mijne verstaen. Niet siet ghy hoe verre de
Authozitept Augustini hy ons gaet / niet om
dat Calvinus sulcks gesept heeft / maer om dat
hy selve wel ernstelijck sulckx begheert heeft.
Ja veel meer / om dat wy / met Augustino / ge- Epist. 19.
leert zyn / de boecken der H. Schrifture, welke
Canonijcke genaemt werden / dese eere te ge-
ven / dat wy vastelijck gelooven, dat geen van die
schrij-

idem.
de Bab.
ti. con-
tra do-
nat. 1.5
e. 13.

schrijvers eenichsins gedwaelt heeft, ende daer-
entegen, dat wy noch Augustini, noch eenich an-
der Outvaders boecken, hoe Heylich die oock
mochten geweest zijn, van d'walinghe en dorven
noch connen vry spreken. Dese Augustinus
die/soo ghy legt / in der papen kercke op ver-
scheyden plaetsen afghebeeldt is op zijn Bil-
schops tusschē twee beeldekens prouckende
en heeft noyt yet van sodantige meditatie inde
maechdelijcke borsten Marie / doort aensien
van een Marien-beeldke met melc-stralende
borsten/geschreyen/ooc en behoefde zijns her-
ten devotie met sodantige beuseligen tot ghe-
beden niet ontfeken te werden / ghelijck zijne
meditatien daer van genoegsame ghetuyge-
nisse geben. Leest maer eens / soot u in de woer-
stijne te pas comt / zijne Soliloquia, meditatio-
nes, &c. Ende siet of ghy hem daer in eene so-
danige ongeregelde meditatie cont besich vin-
den. Doorsoecht mede of hy erghens yemant
last gegeeve mochte hebben/hem also in de ker-
ken af te schilderen/ ende hem te maken tot ee-
n patroon van waensinnighe speculation met
afgoderte vermengt / om vande Minoziten te
vada/ende vanden Bisschop ten Boscch na-
gevolcht te werden. Ick ben versekerd / dat
ghy daer niet sekers sult vinden / anders sou-
ghy wat beter stof wt Augustinio voortghe-
bracht hebben / en uwe Marius en soude tot een
sekeren persoon / soo ick van geloofwaerdige
lieden verstaen hebbe/niet geseyt hebbe. Geet
dit dese lieden soo vreemt, Ick ben d'eerste niet
die dit hebbe doen schilderen, ende hebber selve
gelesen in Ambrosio. Mogelijck sal hy Ansel-
mum

me gemeynt hebbē. Doch siet / Masius heeft het
ghelesen in Ambrosio (ofte Anselmo: want int
legghe ofte hoozen gheseyt can zyn) ende zyn
Procureur haelt het wt Augustino. Maer hy
heeft in zyn onderwys wt geen van allen be-
wys voortgebracht. 't is een bewys / dat
hy niet recht wys en is. 'welcke te daer na
int wederlegghe van zyne bewys-redenen
lichtelijck bewysen sal.

2. Nu hoozt dan eens / Christelijcke Leser /
wat een vasten gront dese pveraer voort zyns
lieven Eerweerdichsten Heere / Gysberti Ma-
sius sorte en ongodlijcke schilderie is stellende.
Ghy sult u moeten verwonderen over zyne
suftheyt. Sijne argument is dit.

1. Deel. Al het ghene dat over een comt met de
rechte reden, met de H. Vaders, met de H.
Schriftuere, dat en mach niet sotelijc noch
ongodlijck genaemt werden.

Merx doch / dat de rechte reden / ende de Out-
baders den voortocht inde Processie alhier
moeten ghewinnen: Maer de H. Schriftuere /
dat die rhare Godlijcke woort comt achter aē
om den sleep op te houden. In sulcker weer-
den is de H. Schrift by den Beelden-dienaers.

2. Deel. Maer dese beelden ende woorden op
de voorschreven maniere gestelt, comē over
een met de rechte reden, met de H. Vaders,
met de H. Schriftuere.

Dit is eben soo warachtich / als of men seyde /
dat Agatha Melis een eer-lievende vrouw /
ende Gysbertus Masius geen Concubinari-
us is. Ergo / u besluyp en doogh niet met al-
len. Ende ick stelle tegen u sluyt-reden t' ghene
voicht.

Alle

1. Allet'gene niet ghegront en is, ende over-een-
stemt, in ende met de H. Schrifture, of het schoon
met eenige redenen, ende met autoriteyt der Va-
deren verbloemt can werden: Dat can sottelijck
ende ongodlijck genaemt werden

2. Maer de woorden ende beelden binnen Her-
togen-bosch in twee glazen vensters van Gifber-
to Masio ghestelt ende van Philomasio verdedi-
get, en zijn niet gegront, en en stemmen niet over-
een, in en met de H. Schrifture, offe schoon met re-
den en Out vaderen verbloemt connen werden.

3. Ergo, dese beelden ende woorden c p v-er-
schreven maniere geselt, mogen met recht sotteli-
jck ende ongodlijck genoemt werden.

Het eerste staet soo vast als een hupse op een
stedtrotse getimmert. Het tweede sal seer haest
blijcken. So moet dan oock het derde dat te
het besluyt nootzakelijck volghen. Noch sal
sulcx te vaster gaen ende claerder blijcken/als
bewesen sal zijn/dat de rechte reden/ende d'au-
thoriteyt der Vaderen sodantge schilderijen en
woorden mede omstooten. Doch laet ons co-
men tot het tweede Capittel des oeder wijsers
en de wtlegginge der woorden gaen bestien.

**Op't tweede Capittel/betreffende
de wtlegginge der woorden/etc.**

1. Eer ick come tot de woorden onder de
schilderie staende/ geve ick den Chzstelijcken
Leser te bedencken/ of de beelden ende schilde-
ren inder Wapen Kercken niet hupse boeck
der Leecken zijn/ daer de woorden selve daer
onder staende soo dupster zijn/ dat se eene be-
sonderlycke ende wonderlycke wtlegginge van
nooden

nooden hebben. Ende daer de wtleggher selve
hem herwaerts ende derwaerts wendet ende
keert/ ende gelijck een reysende man/ die inde
woestijne den rechten wech verlozen heeft/ hē
selven also verwerret/ dat hy ten laetsten geen
wtcomste en weet. Want als alle het gewoel/
t welck Philomastus / niet t'onrechte Kerst
Woelgeest ghenaemt/ over de sin der woorden
maeckt/ te deghen werdt aenghesien: Men sal
mercken/ dat hy also inde doornen van een on
buchtbareschilderte verwerret is / dat hy
niet en weet daer wt te geraecken. Gheeft dan
te kennen/ dat t'ghene hy ten aensiene van zij
nen getrouwen bysent/ namelijk Gouert Gif
rechts vader/ soeckt te excuseren/ met goeden
reden van hem can werden gesept/ namelijk:
Ick Philomastus, en weet niet of ic my tot Chri
stum God ende mensche, of tot Mariam een bloo
te mensche keeren sal. Soude hy niet beter ge
daen hebben/ vat hy niet Augustino ghedacht
hadde/ dat de Religie Godts reynere sonder beel
den onderhouden wert. Ofte met Lactantio: dat
daer gantsch geen twijfel aen en is, dat daer geen
Religie is, al waer een beelt is. Maer alsoo moet
de ware Religie vervallen/ ende Mimus religi
onis, dat is/ een schijn ofte conterfeytsel van Re
ligie werden, daermen dat H. Woordt Godts/
zijnde een richtsnoer aller verschillen/ een ge
tuggenisse des Heeren/ den cleynen wijshepde
gebende/ verlichtende de oogten zijnde een lan
teerne onser voeten/ een licht schijnende in een
dupster plaetse: Daermen/ segghe ick/ de H.
Schriftuere noemt een wassen neuse, een loden
tegel om te buygen waermen wil: Daermen tsel.

E

us

de ciuit.
Dei. lib.
4. c. 31.
lib. 2.
diuin. in
stit. c. 19

Pigitus.
Coste
rus Lin
danus.

be vergelijkt by de wolcken ende duyfternisse
welcke waren om den berge Horeb. Daerente
gen de ydele menschelijcke vindingen/ en tegen
Gods woort strijden de insettingen/ waer om
der beelden en schilderijen inden Pauselijcken
Godsdienst te tellen zijn/ met de name van een
vaste reghel ende pilaer, bewaerderse vant swee
der waerheyt vereert. Daermen in glazen ver
sters ende aen de wanden schildert / dat men
eert ende aenbidt/ om de arme leechen te leer
door stomme beelden/ daer geenem adem in co
is/ of se schoon met gout ende silver overtoght
ende met schoone verwen af gestreken zijn: di
niet en connen helpen noch schade doen / ende
leeraers zijn der ydelheyt. T'zijn sorten ende
dwasen/ die tot sulcke nietighe ende verleyde
sche werken loopen. Maer/ op dat ick mi
dese domineende stomme beelden niet te ver
en dwale/ soude eē leecke wel pet goets wt sul
eē schilderte connen treckē/ daer van de bedie
dinghe selve soo doncker is dat Philomastus
met alle zijne was lichten en glinsterende spe
culatiē geen goet licht daer wt heeft conne
brootbrengen. Laet ons eens hoorzen.

2. De woorden, Hic pascor a vulnere, dat is
hier worde ick gevoet vande wonden, beteycke
nen, sept de onderwijser/ dat onse zielen door de
H. wonden, ende doort' crachtich bloedt Christi
geestelijck wert gespijst met de Godlijcke gratie
als wy vande bittere passie ons Heeren zijn mede
terende. Item/ dat wy onse zielen oock voeden
door de wonden Christi, als wy de Godlijcke gra
tie, door de bloedige wonden onses Salichmakers
ende door de verdiensten zijnder gebenedijde pol
le

Ma. 2, 19

Jer. 10, 8

lie int gebedt zyn begeerende. Och of God ga-
be / Philomasi / dat ghy ende uwe mede-bree-
ders / ende wy mede dach ende nacht in eene
soodanige meditatie ende opheffinge des ge-
moets met vperige gebeden bestich waren / in
welcke alle vrome dooz den H. Gheest Gods
gezevene menschen / hare lust ende vermaken
genomen hebben. Waer van Augustinus / des
selvigen geests na de mate der genaden Gods
deelachtich gewonden zijnde / in zijne Schrif-
ten getupgenisse gheeft. Welcke met den Apo-
stel Paulo hem nergens anders inen wiste te
beroemen / als inden crupce Jesu Christi / niet
aen de wand ofte in een glas ghemaect / van
hout / ofte steen bereyt / maer in zyn hert inge-
graven zijnde. Van sulcken stoffe is / t' ghene
onder zijne name wtgegeven is / namelijk:
In alle mijn tegenspoet en vinde ic geen so crach-
tigen raet als de wonden Christi. Daeromme sla-
pe ick gerustelijc, en ruste onverschrocken. Chri-
stus is voor ons gestorven. Geen dinck is so bitter
tot de doot, t'welcke door de doot Christi niet
genesen werde. Alle mijn hoop is inde doot
mijns Heeren. Zijn doot is mijn verdienste, mijn
toevlucht, mijn salicheyt, leven en opstandinghe.
Wt sulck een Christelijck hert ende ghemoet /
ontsteken dooz den selven gheest / is gebloeyt
dese schoone bedenckinghe Joannis Calvini /
die ghy al wederom Lastert / hoewel ghy niet
weerdich zyt / hem / soo hy noch leefde / zijne
schoen-riemen te ontbinden. Al wat tot salic-
heyt der menschen bedacht ofte ghewenscht can
worden, dat is geheel ende al ghereet in Christo.
Christus is vernedert, om ons te verhoogen: ghe-

E n

vangen

In ma-
nuali
cap. 22.

Præ-
tione in
ædit. N.
Test.

vangē om ons te verlossen: verdoemt om ons vry
te spreken. Hy is gheworden vervloekingē tot
onse seggen, een offerhande voor de sonde tot onse
segerechtigheyt: mismaect, om ons te herma-
ken: ghestoruen tot ons leuen. Door Christum
wert het oneffene gheslacht, ende een ongehoor-
de veranderinge aller dingen veroorsaect. Door
hē is de hardicheydt versacht, de toorne versoent,
de duyfsternisse verlicht, de ongerechtigheyt ghe-
rechtueerdicht, het swacke is sterck, en mis-
trouwen verlost. Door hem is de
sonde versonden, smaetheyt versmaet, vrees ver-
sekeret, schult quijt, ghescholden, droeffenisse ver-
heucht. T'ghewelt lijdt ghewelt, t'gevecht wert
bevochten, de strijt bestreden, de wraecke ghe-
wroken, de pyninghe gepijnicht; de verdoemen-
nisse verdoemt, de afgront verslonden, de helle
verdruckt. De doot sterft, ende de sterflijckheyt
wert in onsterflijckheyt verandert. Met een
woort, door Christum heeft de barmherticheyt
de onbarmherticheyt wech ghenomen, ende de
goedicheyt heeft onghelucsalicheyt verslonden.
Want alle dingen, welcke plegen te zijn wapenen
des Duyuels om ons te bevechten, ende prick-
kelen des doodts om ons te steken, zijn ons ver-
andert in oeffeningen, om ons profijt daer mede
te doen. Also dat wy ons nu doruen roemen met
den Apostel: Helle, waer is uwe overwinninge.
O doot waer is u prickel. Van soodanige me-
ditatien zijn de Schryftē Calvini vol/hy ende
alle die de waerheyt lief hebben/ nemen haer
placiet in Christo ende den gecrupsten / ende
laten den Roomschen beelden-dienaeren / die
met den eenigen Salichmaker niet te vreden
sijn/

zijn/ die dinghen behouden daer inne ghy segt
 dat wy ons plapfier nemen/ ende die ghy upt
 Erasmo verhaelt/ welke nochtans uypgen-
 dom te zijn vā my te boozen is bewesen. Waer
 soudē ooc anders die dingen plaets hebben/
 als daer/daermen siet: Dat de goede verdruckt,
 ende de quade verheven werden: daer de Arendē
 kruypen ende de Esels vliegen: daer de vossen op
 wagens, de Ravens op de toornen sitten; ende de
 duyuen in den dreck liggen. Daer de woluen vry
 gaen, ende de lammerkens in gevanckenisse zijn. Honef-
 Daer Christus een ballingh, de Antichrist een tifsima
 Heere, ende Beelsebub een richter is. Waer ge- est illa
 schiet dit verkeert mirakel: te Goomē/vā welt Pigij o-
 ke stadt de Monick Bapt. Mantuanus sep- ratio:
 de: O schaēte, gaet gy vry op de dorpen: Roomen minus
 is gantsch tot een bordeel geworden. Van daer/ peccāte
 als van het hooft/ gaet sulcken geest ober tge- sacerdo-
 heele lichaem/ princypalijck over de geschore- tē scor-
 ne Gheestelijcke ledekens/ by welken het een tatione
 seer eerbare reden is / Dat een Priester minder se pollu-
 sonde doet als hy leeft in besmettelijcke hoererie, en tem,
 als dat hy in eeren een huysvrouwe trout. Doz- quam
 deelt nu selve / Procureur Gifberti Concubi- ducen-
 narij/ door wiens geest dese lieden ghedreven tem ux-
 werden/ die ghy soo vele van den geest Calvi- orē. Io-
 ni wt uwe bitter galle laet overloopen. ach. pe-
 3. Nu soude doch eene sodanige meditatie en rionius.
 troostelijcke bedenckinge des lijdens en ster- Topic.
 bens Jesu Christi/ met alle t'gene daer toe be- Theol.
 hoozt/alle Godvreesenden genoegh zijn/ naer lib.2 de
 het exempel der Euang- listen en Apostelen/en clerico-
 nae t'seggen Christi selve: Ick ben dat broot des um coe
 leuens, die tot my comt, en sal niet hongeren, en libatu.
 die Joa 6.35

die in my gelcoft, die en sal nimmermeer dorsten
Item: Soo yemant dorstet, die come tot my en
drincke. **Somen dan by Chriftum vindt in**
Joë 7, 37 **honger ende dorst volcomen laeffenisse/waer**
omme sal yemant ergens elders gaen/dan tot
de fonteyne des bloetbergteters Jesu Chri
sti/overbloepende van zijne genadige verbien
sten? Doch de eerweerdichste Bisschop
van den Bosch / den alderwijsten met zijn
malle wijsheyt willende overtreffen/ heeft by
het voorszeyde nae zijne Paus-Bisschoplijcke
macht gedaen/ een gheschilderde Marie met
melc-stralende borsten/ en daer by dese wooz
den. Hic lactor ab ubere, hier worde ick gelaet
vande borsten. Ende zijne Tolck gheeft ons
daer van sulck eene bediedinghe/ welke al te
feer ruyckt na superstitie ende afgoderie. Een
oprecht Chriстен en behoeft geen geschilderde
melc-stralende borsten Marie, om haer preueli
gien ende besondere waerdicheyt te overdencke.
De Euangelische schriften geven ons daer va
genoech berichts/en hoe verre ons de bedien
ingen van hare weerdicheyt dienen/ hebbe
ick int eerste deel mijns tractaets vande Gere
Marie wt Godts w. woort wylloopich aen
gewesen. Waer henen ick u nochmael wijs.
Veel meynigher lauen wy onse dorstighe sielen
door de borsten Marie, als wy hare gebeden ver
soecken, datse ons troost ende consolatie verwe
ue: Want dat is afgoderie. Mengesien wy niet
door Mariam tot Chriftum/ende dan tot den
hader gaen/maer alleenich door Chriftum on
se gebeden den vader voordragen. Gelijck int
voorszeyde tractaet in't tweede deel aent twee
de

de Capittel bewesen is. Ten gaet u niet seer
mede/Philomasi/ dat ghy by gelijckenisse aē-
treckt het wonderwerck tot Cana Galilee:
Want de Heere Jesus/om te betoonē dat/wa-
ter in wijn te veranderen/ niet en was eē be-
werbunge van Maria/ maer een werc om be-
kent te maecten waer toe hy van zynen He-
melschen vader in de werelt ghesonden was/
seide: Vrouwe wat hebbe ick met u te doen? De
Heere heeft ooc daer mede willen voozcomen
de afgoderie/ die ghy liede in de Paepsche we-
relt staende hout tot verachtunge Jesu Chri-
sti. Want hy alleen onse hope ende troost is/
hy alleen heeft ons verwozben de rechte con-
solatie/ daeromme wy ooc tot den vader gaen
alleen door hem/ niet door Mariam/ welke
int Pausdom den Heere Chresto niet alleenich
gelijc gemaect/ maer ooc in hooger graed ge-
stelt wert/ als de inganch in den hemel lichter
en bequamer gestelt wert door Mariam als
door Chrustum/ gelijc ic aengewesen hebbe in
het derde Capit. des tweeden deels mijns trac-
taets. Indien Maria nu indē hemel haer dese
eere aenname/ soude Chrustus ooc niet seggen:
Vrouwe becommert u niet tghene u aengaet/
my is gegeven alle ghewelt in hemel ende op
aerden. Ick hebbe gheseyt / Comt alle tot my
die belast ende beladen zijt: O ghy die dazstet/
comt tot my: Dese eere en wil ick niemant an-
ders geven? Ick houde Ja. Ende t'gene Ma-
ria selve eenmael gesept heeft / behoorde oock
noch hy den ghetrouwen Mensaers Marie
plaetse te hebben: Wat hy u gebiet, dat doet. Wy
willen dit van herten gheerne nacomen / al
E iij waert

math. 28.

18.

math. II/

28.

E sai. 5 5/

L. 42, 8

waert schoon dat Augustinus anders ghe-
 leert/ende gesept hadde/ t'ghene ghy aentrect
 Maria succurre miseris. Comt den ellendighen te
 hulpe. Doch het sal daer na blijcken hoe val-
 schelijcke Philomasijs ter eere Masij met de
 Outvaders handelt. Nopt en heeft Augusti-
 nus inde geschilderde melc-bloepende borsten
 Marie soodanige meditatie ghenomen. T'is
 een werck van uwen Pater Alanus, welcke de
 levende borsten Marie/ so de leugen-dichters
 seggen/ met zijne handen gherast/ en met haer
 geleest heeft (soep schande) als een bzupegom
 met zijne Bzuip doet. Dat gheluck en heeft
 Masius noch niet ghehad. Ick rade dat hy
 zijne lasterlijcke tonge ende lippen af bijte/ of
 moghelijck Maria beweecht werde vanden
 Hemel tot haren getrouwen dienaar af te co-
 men/ hem hare tepelkens inde mont te geven/
 met hare melck te genesen: gelijck een Clerck
 gebeurde/ welcke al zijn leven/ Ave Marie/ge-
 babelt/ende daer na in groote cranchhepdt al
 rasende tonge ende lippen ge-eten hadde: als
 nu zijn Enghel tot Mariam onder andere
 woorden mede dit/ van wegen des patients/
 gebeden hadde. O vrouwe, vrouwe: soo ghy de
 uwe niet en helpt, wie sal dā de zijne helpen. Niet
 alsoo, O vrouwe, niet alsoo. De hope der men-
 schen sal gantsch verloren gaen, soose niet begin-
 nen tot u haer toevlucht te nemen: Doe is Ma-
 ria toe gheromen/ heeft haer borsten aen zijn
 mont geleyt/ende met haer melc genesen. Hier
 na verlangt Masius moghelijck/daeromme
 roept hy soo menichmael in zijne predicatien/
 O soete moeder Gods. Want hy vindt alreede
 soo

in præ-
 fat. Ro-
 sarij
 Virg.
 Mariæ.

spec. ex
 empl.
 dist. 4.
 ex. i.

soo veel sijnlaeckelijcke soeticheyt in de borsten
Marie / als in het dierbare bloet Jesu Christ.
Mogelijc sal hy ergens de melck Marie ghe-
proeft hebben / welke int Pausdom op vele
plaetsen bewaert ende om gelt vertoet wert /
ende daer van so mal-soet geworden zijn / dat
hy gesproken ende geschreven heeft: Positus
in medio, quo me vertam nescio. Dat is. Int
midden gestelt zijnde / en weet ick niet waer ic
my keeren sal.

4. Nu hoort mijnen woesten Monick eens
grollen. Nescio is hy hem te segghen / Ic weet
het wel. **W**t de woestijne comt onsuer latijn.
Ic sal my wonder geven / soo de Jesuiten hier
inne met hem toestemmē. Gilbert Maesen, seyt
hy / weet het seer wel tot welck van beyden
hy hem keeren sal, want hy heeft al zijn leuen
met studeren toeghebracht. **W**eet hy het seer
wel? **S**oo moeste hy dan gheschreven hebben:
Quo me vertam scio. **D**at is / ick weet wel
waer ick my keeren sal. **W**eet hy / of Christus
beter is als Maria? **O**f Christus de soncepne
der genaden is of Maria? **O**f hy tot Christum
zijnen Salichmaker moet loopen / of tot Ma-
riam zijne Salichmakerse / soose de verdwaelt
de Gomanisten heeten? **W**aeromme seyd hy
dan / quo me vertam nescio? **D**at is / ick weet
niet waer ick my keeren sal. **I**ck en versta
my op dese verborghentheyt niet. **L**eert my /
Philomasi / soot u ghelieft. **E**xempel: **O**f
Gilbertus Masius op zijn Bisschoplijcke
stoel geseten ware tusschen twee wel gespre-
de ledicanten / het eene ghestoffeert met een
schoon Agatjen / ende t'ander met een (vande
Bis-

Bisschop met een soon begenadichde / Janner
ken / beyde melis kinderen: ende hy nu te boor
ren wel blijfich gestudeert / ende besloten had
de / ende volgens wel wiste / tot welc van bey
den hy hem keeren soude: soude het dā wel ge
sept zijn / quo me vertam nescio? Ick weet niet
waer ick my keeren sal? weet hy / dat Christus
is warachtich Godt / met zynen Hemelschen
Vader ende den H. Gheest: ende dat Maria is
een bloote creature? weet hy / dat Christus is
de Fonteyne der genaden: ende dat Maria is
de Fonteyne der ghenaden begheendicht is
Waerom seyt hy dan / Ick en weet niet waer
ic my keeren sal? Is dat zyn geleert heyt / die
hy vercreghen heeft met al zyn leven over te
studerē / dat hy niet en weet / of hy hem tot
God / of tot een creature: tot den eenich gebor
ren van den vader vol genade ende waerheyt
of tot een menschen kind / t'welc van zyne vol
heyt ghenade voor ghenade ontfangen heeft
Tot hem / In welke woont de geheele volheyt
der Godheyt lichamelick / of tot haer welcke
uyt genade een nederige dienstmaecht zijnde
tot een Moeder des Heeren is geworden / kee
ren sal? Op geeft te kennen dat hy inde School
Christi niet veel gestudeert en heeft: want t'is
een out seggen.

Die Christum kent alleen / die is daer mede
vol. leert /

Die niet: al wist hy't al / is in zyn leer ver
keert.

De kinderen by ons weten wel t'gene Davids
sept: Het is goet op den Heere te vertrouwen /
en niet hem verlaten op menschen. De school
jongers

ongers weten te spreken.

Veel soeter smaect wt een fonteyn/

Als wt een beke t'water reyn.

Dit en weet de Eerweerdichste Heere Gif-
bertus Mastus/ Licenciaet inder Godtheit/
Bisschop ten Bosch niet/ na zijne eyghene be-
kentnisse: en noch worde Antimarius zijne
blytent ons gheerne wijs maken / dat hy een
seer geleert man is / en dit alles seer wel weet.
Maer wy en laten ons alsos niet by de neuse
leiden/ om van een weet niet/ eē wel-wetende
man te maken. Oock en ghelooven wy niet/
t'ghene Philomastus seyt / dat Christus maer
is de eerste oorlake vande salicheydt ende het le-
ven, endedat Marie de selve gratie met haer gebe-
den can verweruen: Want Gods woordt leert
ons/ dat sulck seggen wt ongeloofe comt/ la-
steringe ende afgoderie is. De dwalende Mag-
neet maect u lieden also versuft / dat ghy tus-
schen de wonden Christi ende de borsten Ma-
rie dooz-seplende / de rechte leyds-sterre der sa-
lichmakende ghenade Gods wt uwe ooghen
quijt wert/ daer op dan volgen moet eene ver-
derflijcke zielen-schip-breucke. T'is haest ge-
seyt/ dat door deuotie ende in gebeden sick te be-
geuen tot de salige wonden ende borsten (na n-
we niet seer leecke maer leelicke wtlegginge/)
een dinc is, ofte dat beyde saecken euen goet zijn:
Maer ic woude geerne bewijs daer van sien/
gelijc mede daer van/ dat die ghene die tot Ma-
riam gaen, niet en wijcken van Christo, maer gaē
door Mariam tot Christum, ghelijckmen gact
door een aduocaet tot den Richter, door des Co-
nincks moeder tot den Coninck, ofte door den
sone

Sone tot den Hemelschen vader. Bewijs/ be-
wijs segge ick/t'en is met seggen niet te doen.
Dat wy door Christum eenen bypen toeganc
tot den vader hebben/lesen wy wel; maer van
door Mariam tot Christum te gaen/en vinder
wy niet een Jota. t'zijn uwe onnutte binden-
gen/t'zijn beuselingen/t'is sielen vergift. T'sal
daer nae blijken hoe ghy bewijzen sult/dat u-
we erdichte maniere van doe goet ende Gods
byzuchtich is.

5. Maer nu/dat ick u eens aenspreeke/Re-
verendissime: of ick den rechten sin deser uwer
woorden conde treffen/soud' ick ooc danc be-
halen? Ick en begeere niet meer/O Mast/dan
dat Godt u de ooghen opene/dat ghy meucht
sien/hoe uwe Nescio in scio behoort verandert
te werden. Nu wel aen dan de woorden/ Hic
pascor a vulnere, dat is, Ick worde hier vande
wonde geyoet/in haren rechten sin ghenomen/
moeten alsoo verstaen werden. Ick werde ge-
voet ende ghelaest door dat dierbare bloet wt de
wonden mijns Heeren Iesu Christi vloeyende,
t'welcke my reynicht van alle mijne sonden: niet
om dat het slechtelijck bloet is, maer om dat het
is dat dierbare bloet des Soons Godts, des onbe-
vleekten lammekens. Also dat de weerdicheyt
des persoons, ende de verdiensten zijns bloets ver-
gietens, my in mijne meditatie eē sodanich voert
sel gheuen, dat ick ghevoele eene reyninge ende
afwasschinghe van alle mijne sonden, ende ver-
gheuinghe van dien: aenghesien Christus my die
ick in hem gelooue, door zijn bloet vergieten en
doot, eene eeuwige verlossinghe verworuen,
ende my den Hemel, om der sonden wille gheslo-
ten

1 pet. 1. 19

1 Joa. 1. 7

eyh. 9. 14
22.

ten zijnde, gheopent, ende een vryen toeganc tot
den vader bereyt heeft.

Joan. 4. 2

Doet nu oock daer by de woorden : Hic
ab ubere lactor, dat is, hier werde ic vande bor-
ste ghelaest: ende mede de sin deser woorden al-
soo. Ick werde gheuoet, ende ghelaest door de
melck wt de borsten mijns soeten moeder Gods,
mijns Hemelschen Coninginne Marie vloeyen-
de: welcke my solaes ende troost gheeft teghen
mijne veelvoudighe sonden. Niet ten aensien
dat het slechte melck is, maer om dat het de melc
is vande reyne ende onbevleete Maget Maria,
mijn Hemelsche Goddinne. Hare verdien-
sten gheuen my in mijne meditatie een sooda-
nich voetsel, dat ick daer door gheuoete eene
besprenginghe ouer de vuylicheydt mijner son-
den, ende eene afwasschinghe vande selue: want
Maria my een eeuwighe verlossinge verworuen,
den Hemel gheopent, want sy selue de poorte
des Hemels is, ende een toeganck tot den Vader
bereydet heeft.

Dat uwe woorden/ Reuerendissime/ op so-
danighe ofte dierghelijcke maniere verstaen
moeten werden /geeft ghy te kennen/ als ghy
half versuft zijnde/ tusschen beyden staet/ ende
niet en weet/ waer ghy u keeren sult. Ghelijck
dan ooc nwe goede vrient/ Carolus Scribanus,
in zijne constighe laster. beersen/ uwe oprechte
mepninge wtdrukt. Oock mede uwe lapsal-
ber Philomasijs/ die zijne niet wel luydende
beersen/ om uwe mepninge wel wt te drukē/
ten overbloet mede heeft laten drukē/ die seer
bequaem achtende/ om onder uwe beelden en
schilderie ghestelt te werden. Volcht doch
zijnen

zinnen raet/lieve Masi, ende stelt by zijne niet
beugende veersen de hoog-dravende Carmina
Scribanij, op dat een peghelijck/ die maer een
wepnich verstandes heeft / opentlijck moghe
sien/warachtich te zijn tghene nu meermael
verhaelt is/namelijck: Dat Gilsbertus Mafius,
Bisschop / niet en weet of hy hem in zijne me-
ditatien ende gebeden tot Christus God ende
mensche/of tot Mariam een bloote creatuere
wenden sal. Ick sal van uwent wegghen de
saecke soo veel te geballe doen/ ende stellen u
we ronde meyninghe / wt Scribanij ende Phi-
lomasij veersen soo naecktelijc/ dat het de leer-
ken lichtelijck sullen connen begrijpen / soot u
ghelstet / ghy cont het daer nae in een nieuwen
glas ten Bosch erghens in een afgodts hup
laten afmalen. Nu merckt eens op.

Ick

Ick Gihbertus Masius Epi-
copus/ Licentiaet inder Godheyt
sta alhier tusschen

Melck ————— Bloedt
tusschen de lieftgheden

Des Borsts ————— der Zijde
Ende segghe ick begeere de
vzeuchde

uwes Borsts ————— uwer zijde
O heplige moeder ————— O Jesu
Ick wil drucken met
mijne

Rechterhāt uwē borsten ————— Luchterhāt uwē wondē
Ick en can niet beter doen/ dan s' moeders
melc/ en des Soons bloet t' samen mergē
tot een edele tegen-gift

De borsten dienen my ————— De wonden/ tegen
tegen swerende wondē grooten dorst ende
ende lange coorzen pest
Toorne/ nijdicheyt/ pdele eere
can ick verdrighen
met

Melck ————— Bloedt
Daeromme

Moeder ————— Soon
Let op mijn begeeren/ ick
verlange na

Melck ————— Bloedt
Ick wil se bejde.
O my

o my dozt/ick beswijcke.
helpt my.

met u bloet/o Sone — met melck/o moeder:
ende segt u moeder: dese ende segt uwe Sone.
myne broeder doztet. dese uwe broeder toot
wilt ghy hem wt uwe zijne banden: ghy hebt
ende myne fonteyne waermede ghy hem
schencken? cont by-maken.

Toont u

o Sone/een verlosser — o moeder/eē moeder
met recht ghenaeemt te zijn.
o wanneer sal ick
worden

vande bozt gelaest — vande wonde geboet.
Wanneer sal ick uwe lieflijckheyt
ghenieten

o Bozt — — — — — o zijde
Ick Bisschop tusschen beyden gestelt
zijnde en weet niet waer ick my
keeren sal: Want
De Soon/t'is waer/is mensch/ end' daer
hy Godes Sonc:
De Moeder is oock mensch/daer toe Gode
din Idone.

6. Ick bidde u/Reuerendissime Masi, helpt
uwe leerken wt den droom / ende bekent de
rechte waerheyt / namelijk: dat ghy in uwe
schilderle Christus en Martari in eene graet
stelt/ende dat ghy daeromme int midden ghe-
stelt zijnde/niet en weet tot wien ghy u keeren
sult. Want dat is doch het gemeen gheboelen
der Roomsche Kercke / waer van niet alleen
ds

de voorszghenoemde / maer ooc Pater Costerus
ende meer andere getuygenisse geven / gelijck
ghy sult connen sien upt dese volghende over-
eenstemminghe.

Christus is
God.

Maria is
Goddinne.

1. Joa. 5.20. Dese is de waer-
achtige God ende
het ewighe le-
ven.

Ro. 9.5 De welcke is o-
ver al Godt te
prisen inder eeu-
wicheyt.

Dat doch voort-
ga / t'gene begonē
is / op dat gy niet
en schijnt tē spot
te gestelt te hebbē
soo ons / als de
Goddinne selve.
Gy eenige God-
din cont alle dinc
bestieren.

Leo. 10
apud.
Bemb.
1.8. Ep.
17.

Pallad.
Soran.

Almachtich.

Math. 29.18. My is ghegeven
alle gewelt in he-
mel ende op der
aerden.

Gy Moed Gods
vermeught alles
in Hemel ende op
der aerden.

Coste-
rus in
medit.

Het leven.

Joa. 14.6. Ic ben de wech /
de waerheyt / en
het leven.

Want de Heere is
met u / gy zijt ons
leven.

id. ibid.

Sy is onse eenige
hope ende leven.

in salve.
Regina.

In my / seyt onse Coninginne / is alle hope des
levens / tot my roepen alle sterflijcke mensche /
als tot haer leven ende hope / om dat se in my
alles

Lod.
Torres.

Christus.

Maria.

decl. 3. alles comen binden / dat tot haer leven be-
in salue hoort. In haer moeten wy alle de hope onser
Regina. levens stellen.

Coninck.

Coninginne.

Apo. 19
16.

En het lam salse
overwinnē: wāt
hy is de Heere der
heeren/ en Coninc
der Coningen.

Ghy hebt alle Costen
nich verdsent de bi. sup.
eere vā Coningin
ne der Hemelen te
zijn.

L. Torr
decl. 1.

De Magt Marte wert Coninginne genaēt/
niet als offe een bepaelt Rijk hadde / maer
haer Coninckrijk is van alle eeuwen / ende
over alle Coninckrijcken / haer heerschappie
wert wtgeheydet van geslachte tot geslach-
te. Want gelijckerwijs hare eenich ghebozen
Sone absolupt Coninck der Coninghen/ ende
Heer der Heeren wert genaemt: also wert zijn
Moeder Coninginne aller creatueren / die in
den Hemel/ op der aerden ende onder de aerde
zijn/ genaemt.

Middelaer.

Middelaresse.

1. Tim
2. 5.

Daer is een Mid-
delaer tusschen
God en de Men-
schen/ de mensche
Jesus Christus.

Gp zijt onse Mid Coste-
delaesse / veel rus. ibid
crachtigher als
Moses gheweest
is. Item. Ic bid-
de u dan/ Maria

onse Middelaresse/ dat ghy ons wilt
laten comen tot dese Hemelsche ende
vaste blijshap.

L. Torr
3. deke,

Wy moeten een Middelaer tot den Midde-
laer

Maria. **Christus.**
laer hebben / en daer en is geen profijteliçker
als Maria. Sy is getrouwe / welckeren me-
derine der salicheyt den mannen ende vrouwe
geschoncken heeft.

Glorie ofte
Eere.

cost. in
orat ad **Ghy zijt onse ee- | Eere des Hups** **Luc. 2. 38**
Mariã. **re. | Israels.**

Sterre.

id. in
hym-
num. **Ghy zijt de Mo- | Ick Jesus ben de** **Apoc. 22.**
ghensterne / ende | wortel en dat ge- **10.**
opgaende Mo- | nachte Davids /
ghen-roede. | de lichtige Mo-
ghensterre.

Licht.

id. ibid. **Brenge den blin- | Een licht tot ver-** **Luc. 2. 38**
den licht / geest dz | lichtinge der Hap
wy recht geloovē | denen.

Onse vrede.

id. ibid. **Besticht ons in | Wy is onse vrede /** **Eph. 2. 48**
vrede. Wy biddē | mijne vrede late **Joan. 17. 27**
u / dat ghy ons de | ick u: mijne vrede
L. Torr. rechte vrede geeft. | gheve ick u.

decl. 4. **Sy heeft ons de**
vrede wederom gegeven / het aldernederste
met de hoogste / ende de aerde met de hemel
sche versoenende.

Hope.

cost. in
ratio-
ne. **Want ghy de ge- | Paulus een Apo-** **1. Tim. 1. 4**
seghende onder de | stel Jesu Christi /
I y vrou- die onse hope is.

Christus

Maria.

in sal. vrouwen zijt onse aldersekerste hope. Ghy
Reg. zijt onse leven/soeticheyt ende hope. Ghy zijt
in offic. onse eenige hope. Onse Coninginne mach met
B. mar. goeden rechte seggen: In my is alle hope des
leA. 2. levens: Ick ben het leven/soeticheyt ende ho-
Lod. pe der menschen. Laet ons gaen tot de thronen
Torr. der Coninginne der barmherticheyt gheloo-
decl. 3. vende dat die haer prijsen/ door haer/ die onse
leven soeticheyt ende hope is/ het ewige leven
hebben.

Troost.

2. Cor. 1. 5 Gelijc de verdru- | Ghy zijt onse moe- Co 2.
kingen Christi o- | der/onse trooster- ibid.
verbloedich zijn | se. vertroosterse
in ons: also is ooc | der benouden.
door Christum
onse vertroostinghe overbloedich.

Siet ghy wel/ Heer Bisschop/ dat ghy recht
hebt met uwe/positus in medio quo me verta-
nescio? Nochtans moet gy wetē dat het meer
dan tijt is / dat ghy u sinnen eens vergadert/
ende leert u keeren tot dien / die gheseyt heeft:
isa. 55. 22 Keert u tot my, so wort ghy salich alle werelt cyn-
de. En ofschoon/ Costerus, Scribanus, Philoma-
sius cum socijs anders spreken / ende u in uwe
geroemde onwetensheyt stercken: Denckt/ dat
ghy niet henlieden/ ooc niet Marie/ maer den
Heere Christo / den eenighen ende oppersten
Richter aller menschen / rekenschap van u
doen sult moeten gheben/ welke oock niet na
uwe ghehoorznde mijter / ofte vergulde staf/
maer na syn woort/twelc ghy met uwe schil-
derie

derse ende woorden te vergeefs soeckt te ver-
donkeren richten sal. Houdet my ten beste/
dat ick slechte wtroeper des Louteren woort
Godes, uwe Bisschoplijcke eerweerdicheyt ten be-
sten rade. **Ick doe het daeromme/ om dat de** 1. pet 5. 4
ende 2. 28
mat. 11. 28
oberste herder/ de Bisschop onser zielen gesept
heeft: Comt alle tot my die benout en beladē
zijt/ Ick sal u verguicken. Nu/ ick keere my
wederom tot uwen pluymstrijcker.

7. Philomasij gy laet uwe galle veel te veel o-
berloopen/ als gy segt/ Dat ic wil oordeelen
van uwe binnenstegedachten. Dat ic my seluen
tot een afgodt maecke. Dat ic meerder wil zijn
dan de Engelen. Ia God gelijc die alleen de ge-
dachten can kennen. **¶** Is alle te samen ghe-
fleuc. **Icken oordeele niet van uwe gedach-**
ten/ maer van uwe opentlijcke wercken ende
wtgedruckte woorden/ staende by de boecken
der leecken. Hoe soude ic doch anders connen
oordeelen/ die/ na u seggē/ een slecht leecke bē/
ende van nooden hebbe / dat een verlopen
Monic my materie geve/ om uwe grove dwa-
lingen te ontdekken/ Laet de leecken by u oor-
deelen/ of se sullen connē radē sulcke uwe vzeē-
de ghedachten/ die wt de woorden selue/ onder
een leecken boec geschreben/ niet bedacht con-
nen werdē/ ten ware saecke een neuswijse man
wt de woestijne voort quame met eene onghē-
hoozde wtlegginge/ welcke op de beelden ende
woorden eben soo wel past/ als drie Monicken
in S. Christoffels tessche. Tot een Afgodt
maeckt sick niet alleenich uwe Hertsche God/
en hoorzamelijck uwe Vicedeus Paulus Vpon-
tistia omnipotentia Conseruator acerrimus: ee-

ne strengste beschermer vāde Pauselijcke almacht
 richeyt: maer ooc alie bierht. hoorde de wel
 ke haer aennemen de sonde te vergeve / twel
 Confessie **God alleenich toecomit. Van welcke Aug**
 lib. 10. **stinus seyde :** wat hebbe ick met de menschen
 6, 3. **doen,** dat sy my de biecht soudē hooren, als
 sy alle mijne swackheyt conden genesen. **W**
 neufwijs zijns, om ander lieden leuente wete
 traech daerentegen om haer eygen leuen te bet
 ren. **Ende hier toe past Augustinus de spzeu**
 ke **Pauli beter als ghy doet / Philomasi / seg**
 ghende voort: **Ende waer wt weten sy, of ick d**
 waerheyt segge, als sy wt my, van my selue, hoor
 1. cor. 2. 11 **ren,** dewijle geen mensche weet, wat in de men
 sche is, als de gheest des menschen die in hem is
 3. **De mispāpen verheffen haer selven niet alle**
 nich boven de Engelen / ende boven **Mariam**
 maer oock boven **Godt** alse lasterlyc segghe
 Sacerdos est Creator Creatoris sui. **De Prie**
 is een schepper van zijnen schepper. **Ghy**
 doet middelertijt wel / mijne vriendt / dat ghy
 4. **rondelijck bekent / dat Godt alleen de gedach**
 ten can kennē. **Ende daer mede stoot ghy om**
 t'gene ghy daer na meynt staende te houden
 namelijk de aenroepinge **Marie** ende der **He**
 ligen. **Want moet die niet onse gedachten we**
 ten / dien wy aenroepen / ende onse aenliggende
 noot claghen willen? **Weet nu niemant onse**
 gedachten als **God** / wien salmen dan anders
 als hem alleen aenroepen? **Als ghy Mariam**
 aenroep / wat maect ghy van van haer? **on**
 getwijfelt sulcke die u herte doorsiet ende kē
 ende volgens een **God** ofce **Goddinne** / die al
 leen de herten can kennen. **Waeromme be**
 schuldicht

schuldbicht ghy my dan/ om dat ic gesept heb
be/ dat de papiste Mariam tot een almachtige en
de alwetende Goddinne maecten: t'welc noch
tans warachtich te zijn blijcht/ niet alleenich
wt soo vele getuygenissen uwer Schrybenten/
maer ooc alhier wt uwe eygene bekentenisse/
lypden dat niemant de ghedachten can ken
nen als Godt. Als ghy dan Mariam aen
roep/ moet ghy met een haer geben / datse u
we gedachten kent. Want het ghebedt is eene Lod.
onlichamelijcke werckinghe in een aerfch lie Grema
haem: een onbewogen aenschouwen des gemoets conc.
int gelouue Godt aensiende: eene sielen-stanninge tom. 3.
voor Godt: eene lieflijcke roepinghe des herten tot de orati
Godt, seyd uwe Simon Galsianus. Ofte soo one.
uwen Hugo seyt: T'ghebedt is eene bekeeringe
eens vromen ende nedrigen ghemoets tot Godt,
met gelouue, hope ende liefde ondersteunt. Daer
omme seyt Chrijsosthomus: Vwe lichaem is wel
binnen in de kercke, maer uwe herte ofte gemoet
dwaelt daer buyten, uwe mont sprack wel, maer
uwe herte dacht op woecker. Kent Godt al
leenich uwe gedachten/ waeromme roept ghy
Mariam aen? ofte waeromme ontkent ghy/
dat Maria als ee Goddinne int Dausdom ge. Ant
dient ende aenghebeden wert? Segt ghy niet hoofke
selve dat uwe sijne Bisschop hem tot het gebet der ge
knielt, als hy in zijne meditatie soo wel tot Ma bedē/ge
riam als tot Christum gaet? Even soo gaet het dyuct
u met alle andere Heyligen/ die van u aenge tot Lo
roepen werden. By exempel/ als gy tot S. Ni ven/ an
elaes segt: O Alderheylichste vader, S. Nicolae, no 1566
getrouwe, rechtveerdich, sachtmoedichste, ende cum pri
barmhertichste dienaer vanden hooghen Godt: vil,
F iij wy

wy bidden u, dat ghy de ootmoedige gebede van
onse begeerten wilt aenhooren. Aensiet onse her-
te, ende aensien ende bemerckt hebbende on-
cranck maecsel, bedwingt onsen vyant, verdrijft
Tyrannie, bescherm de Bisschoppen, regiert de
Priesters, beweecht de Abten, onderhout de Mo-
nicken. Ende al die u feeste met viericheydt hou-
den, geeft henlieden in het eeuwige leuen te co-
men, Amen. **Siet ghy/siet ghy wel/ dat oock**
S. Nicolaus der Papiſten herten kent: hoe veel
te meer dan Maria / des Paus Leonis x. Dea,
volgens beuselt Philomastus / dat se gheloo-
ven/ dat God alleen de gedachten can kennet.
Ende ic hebbe recht en wel gesept / of ic schoon
Gijsberti Masij ghedachten niet en kenne / dat
hy met dese beelden een pegelijcken zijn geloof
(twelck Philomaes deuotie noemt/maer inder
daet afgoderie, ongheloue ende onwetenheyt
is) bekent heeft willen maerken. Dit ware nu
ghenoech tot bebestinge van mijn seggen van
des Bisschops onwetenheyt/ende wederleg-
ginge van zijns Procureurs onderwijns: maet
aengesten het hem oorbaerlijc gedacht heeft/
tot verschooninghe van des Bisschops dwa-
linge/ der eenvoudigen oogen niet onredelijc
ke reden/ met valsche authozitept eeniger va-
derē/ende met verdraepde aensien der Schiz-
tuere te bestrijcken: sal het noodich zijn aen te
wijſen / hoe gantsch nietich ende ydel al zijn
bewijs is / doch alsoo dat ick van zijn tweede
Capittel tot zijn vijfde spzinge/ende daer na
oock het derde ende vierde overweghe/op dat
Gods woort zijn rechte plaetse behoude.

Het vijfde Capittel der onder- wijs sonder bewijs.

1. De vrage is/ of de beelden des Bisschops/
met de woorden / ende wt legginge des onder-
wijfers met de Schryfture accordeeren/ ofte
daer wt bewesen connen werden. Ic segge/
Neen: ende hebbe sulck neen/ soo in mijn trac-
taet vande eere Marie / als int voorgaende
Capittel genoeghsaem bewesen. Doch mijne
Philomatus, zijns weerden Bisschops eere
voorzietende/ seyt Ja: ende blijft daer by/ dat
men hem in de meditatie ender' gebedt mach be-
geuen tot Christum ende Mariam, om also zijne
siele te spijzen door de salighe wonden Christi,
ende te lauen door de salige borsten der Maghet
Marie. Maer wat bewijs brenghet hy voort?
niet met allē. Hy moeste bewijzen wt de Schryf-
ture dat de Bisschop/ tusschen Christum ende
Mariam staende / niet en weet waer hy hem
keeren sal/ Godlijck ende wel doet. Maer hy
brenghet alleen drie plaetsen wt de Schryftuere
voort/ die ons leeren roemen inden crupce Je-
su Christi/ ende daer inne onse meditatie te ne-
me. Doch dat was onnoodich: want wy we-
ten wel/ dat onse hoogste troost / onse herten-
breuchde/ onse Lust ende vermaken gevesticht
is int lijden/ crupce ende verdienste des doots
Jesu Christi/ ende seggen daeromme van her-
ten/ t' gene een seker persoon met devotie ghe-
schreven heeft: Iesu tuorum vulnerum cruore
sancto pascere me quæso nun quam, desinas, &c.
Dat is.

O Jefu laet my zyn gheboet
 Dooz utwe wonden heplich bloedt
 Nu en tot allen tijden.
 Dat is van s' Hemels liefd' een dzanck
 Verdrijft des vleeschens liefden stanc
 End' doet die van ons glijden.
 De siel met dese dzanck ghedzencht
 Maect dat s' aen Godt alleen gedenc
 In hem neemt haer vermaken.
 Vergheet sich selfs en daer toe al/
 Wat lief is in dit Jammerdal
 Met al des werelts saecken.

vulnera
 acerba
 corporis
 rui, tan-
 ta afflu-
 unt dul-
 cedine,
 &c.

Wy spreekē ooc geerne met den selven aldus
 Wy lichaems wonden vol van smert
 Bloepen gantsch soetlijck aen het hert
 Der hart bedzoefde menschen.
 Alsoo dies' eenmael heeft gesmaecht/
 De vzeuchd' tot in zyn herte raecht/
 Verbult zyns herten wenschen.
 Van s' werelts eere/ glants en goet/
 T'welck hy beminde met hoochmoet
 De walg' hem dan gaet steken.
 Want al zyn vzeuchd' en herten Lust/
 Alleen in Godes eere rust
 Daer van lust hem te spreken.

Gal. 6. 17
 1 pet. 4. 1
 1. joan. 2.

Siet daerinne nemen wy gheern onse medita-
 tie/waer toe ons de Apostel Paulus ende me-
 als dupsent plaetsen der Schrifteuere leyden
 Daer op rusten onse gebeden/ als wy dooz
 eenigen gecrupsten Jesum Christum/die on-
 eenige advocaet ende voozspzaeck by den va-
 der/ ende de eenighe versoeninge is vooz on-
 sonden/tot den vader gaen. Want Christus

ons leven / ende int sterben is hy ons gewin.
Wp en behoeven gheen advocaet ofte patro- Phil. 1. 3/
nesse om tot hem te gaen: want hy noodicht
alle boetbeerdighe sondaren goedichlyck tot
hem / ende en wil niemant / die tot hem comt / Joam. 6. 37
huyten fluyten / tot een soodanige en behoeven
wp geen houten / steenen / gouden / silvere noch
gheschilderde beelden / om vooz de selve neder
te knielen / ende die met een dousijn ofte twee
paternosters / vergeselschapt met op een kerf
stock gherekende Avenmarien te begroeten.
C'is ons ghenoech / dat Christus ons in dat
heldere gelouterde woort Gods / zijnde scher- Heb. 4. 12
per als een tweesnijdende sweert / dzinghende
tot in het binnenste des herten / vooz ooghen
gestelt / ende met alle levendige verwen zijner
weerdicheyt ende verdiensten / streckende tot
vergevinge onser sonden / ende rechtbeerdich-
makinge vooz God / afgeschildere wert. Dic/
liebe Philomasi / weten wp seer wel / ende en
hadden niet van nooden uwe vraghe / teghen
wat Schrifture dat dit strijdt, oft in wat Capittel
het verboden is, datmen sick niet en moge oeffe-
nen in de wonden, dat is, so wy het verstaen, in-
den cruyce ende doot Iesu Christi. Wp begeeren
bewijs van u / in wat Capittel gheschreven
staet / datmen in de meditatie ofte ghebeden soo
wel tot Mariam als tot Christum mach gaen, ende
seggen / Ic int midden gestelt zijnde, en weet niet
waer ick my keeren sal: Bewijst ons dat wt
de Schriften der Propheten ende Apostelen /
ende wp sullent gelooven? W seggen sonder be-
wijs en gelooven wp niet / ten sp wp u ghelije
willen zijn / die vooz goet hout ende ghelooft /
dat

dat teghen de **V. Schrifture** strijdet/ende
geene reden daer wt bewesen can werden.

2. Maer dit besyden ghestelt zijnde / want
ghy selve/gelijck ghy vertoont in uwe dupp
re wtlegginghe der woorden / hier aen ghe
mouwen en weet te stellen: Men mach hem
segt ghy / in de meditatie keeren tot de borsten
Marie, ende in t'gebedt tot de Maget Maria, om
haer gebeden voor ons te versoeken. Ende dat
can bevesticht worden wt de Schrifture. Bewij
vant eerste. De Euangelische vrouwe liefde ha
re siele met de borsten Marie, alse riep Salich is
buyck die u gedraghen heeft, ende de borsten, die
ghy gesogen hebt. Is dat niet hups bewesen
myne vrient? Hoozt doch eens. De Euange
lische vrouwe verwonderde haer over de ge
lucksalicheyt Marie: daeromme sal een vijft
Bisschop in zijne meditatie hem mogen labe
uet de borsten Marie. Het vrouken hoozt
de wonderlijke wijsheyt ende wercken Chri
sti / ende noemde daerom zijn moeder gheluck
kich / die sulcken persoon ter werelt gebzacht
ende opghevoet hadde: Daerom doet de Biss
schop recht / dat hy van de melck Marie be
geert gelaest te werden. Soos almen haspel
len. Doet nu voozts dit daer by. Het vrouken
verwonderde haer over sulck een moeder / om
dat sy den Sone alleen vooz een bloot mensche
aensach / ende hem gheensins vooz den Sone
Gods bekēde: want anders soudese seer haest
de moeder vergetē/Christum den Sone Gods
hooch gepresen/ende hem vooz haren eenigen
Salichmaker eenige hope ende troost bekent
ende aenghenomen hebben. Soo doet mede

Gijbert

Gilbert Masen met alle Marten-dienaers. Sy
berwonderen haer te seer over de Moeder
Maria/om datse Christus alleenich voer ha
te soon aensien: want indiensē hē te recht ken
den voer de warachtige Sone Gods/mensche
wt Maria geworzen:ende dien volgend: hem
hielden voer den eenigen Heplant ende Salich
maker / den eenigen voerspraec by den vader/
den eenigen middelaer tusschen Godt ende de
menschen/die alleen is de wech/de waerheit/
en het leven/onse eenige hope en troost: sy sou
den dan niet seggen: Ick en weet niet of ic my
tot Christus/of tot Mariam keere sal/ naer
souden recht doorgaen tot den Vader door
Christum/die ons den vzen toeganch tot den
Hebron der ghenaden bereypt heeft. Voorts/
het vrouwen op der aerden zijnde / ende Christus
met zijne Moeder na den vleesche alleen
op der aerden aenmerckende/werde niet door
den v. Gheest/maer met aertsche affecten ge
dreeven ende en verstonde noch niet die dingen
die des Geests Gods waren/ende daeromme
prese sy de moeder/ende en dachte niet recht aē
den Sone: Soo doen mede alle Marten-die
naers / welke al te aertsch van Maria ende
Christo oordeelen/ende en verstaen niet recht
de groote verborghentheyt/dat God gheopen
baert is in den vleesche: Daeromme maken sy
de moeder den Sone niet alleen gelijk / naer
verheffen haer oec boven den Sone/ also seg
gen: Gebiedt uwen sone/ghy zijt zijn moeder/
gebruyckt u recht/etc. Maer siet doch eens/
waer inne dese lieden dit vroukē/wiens e rem
pel Masij vziendt seer t'onpasse aentreckt/ in
ol we

Heb. 4. 16

1. Tim. 3/
16.

wetenhepdt te boven gaen. Dit vrouken
soeckt gheen Salicheyt by de ghelucksalighe
Maget: sy en aenbidt haer niet: sy en begheert
van haer melck niet / om haer siele daer mee
te laven/etc. Maer dit alle ende noch meer
de Papisten. Maer hoe/mocht Marius seggen
dat vrouken en wisten niet vande verhooginghe
Marie / in welck sy nae haer doot ghestelt is
ende daeromme ende dede sy niet t'ghene
doen. Seer wel: maer en wiste de Evangelisten
Lucas oock dat niet? Maria was doch na
u segghen al ten Hemel opgeharen in tegen
woordichepdt der Apostelen / al eer Lucas
zijn Euangelium ende Acta beschreiben heeft
Hoe comt het dan / dat hy noch by de beschry
vinge deser Historie / noch inde Handelinghe
der Apostelen / met een eenich woort gedenck
de salighe meditatie in de Borsten Marie
Was / om dat hem die door den H. Gheest
gedreven werde / noyt inden sin ghecomen is
tghene de geest der verleydinge lange tijt daer
na / als het Antichristense rijck begoste mach
tichte werden / den supersticieusen Montanen
ende Afgodische Bisschoppen / tot afbreuc
waerheyt / inghegeven heeft. Maer op dat
ware Kerke voer soodantge dwalinghe ghe
waerschout mochte zijn / heeft Christus
vrouken / welcke nochtans geen salicheydt
den buyck ende borsten Marie en sochte / maer
haer alleen verwonderde over de gelucksalighe
heyt Marie geantwoort: Iae wel salich zijt
die Gods woort hoeren ende dat bewaren. Al
of hy seide: O vrouken / t'is wel waer dat
segt: Maer wat baet het u / dat mijn Moeder
salich

salich is: Ende wat helpt het u / dat se een Moeder
is van sulcken Leeraer als ick ben. Ghy
moet daer over wt zijn / dat ghy selve salich
wert / t welck sal gheschieden als ghy Gods
woort hoozt ende dat bewaert. Siet ghy wel/
beminde Leser / hoe frap Philomastia dit vrou
ken tot zijn propoost dient? Dat ic late staen/
gene Augustinus in dese sake sept: mijn moe
der, welcken ghy geluckich noemt, is daer wt ghe
luckich, dat se het woort Gods bewaert heeft, niet
om dat het woort in haer vleesch gheworden is.
Ende daeromme sepde Elizabeth: Salich zijt
ghy die gelooft hebt. Dat is veel geluckiger, sept
een ander / als zijn lichaem in haer lichaem gedra
gen, ende met melck gevoet te hebben.
3. Doch t'is tijt / dat ick het tweede doorzie/
namelijck / dat wy int gebedt ons mogen keeren
tot Mariam, om onse zielen met haer borsten te
laven, als wy begheeren, dat se door eene moeder
lijke affectie de Godtlijke gratie by haren Sone
voor ons gelieve te vercrijgen. De vraghe is / of
wy onse gebeden tot Mariam mogen stozten/
haer aen roepen / om de ghenade Godts vooz
ons te verwerben by haren Sone. T'is te
vozen ghesep / dat sulcx ongeoorloft ende on
noodich is / om dat wy door Christusum alleen
de genade Gods verwerben / en geen voorszake
ke tot Christusum van nooden hebben. Want
hy selve onse eenige voorszake zijnde / met on
se swackheyt ende gebreken gedult can hebbē/
ende wy gaen door hem met vrymoedicheydt
tot den thoon der genaden: Hy is die ten vol
ken can ende wil salich maken / die door hem
tot God gaen / dewijle hy altijt leeft om vooz
haer

in Ioan
nē tracē
16.

Erasm.
in para
phr.

1 Ioan 2.2

Heb. 4.15

Heb. 7.25

haer te bidden / is ootmoedich en sachtmoed
 matt 5. dich van herten/noodichtse alle tot hem/ende
 11.29. en wil niemant die tot hem comt blypen sluy
 Joa. 6. ten. Hier mede en zijn de hartneckige Papti
 37. nset te vreden/ maken den wech der ghebeden
 tot God wat langer/ alsse eerst op een onseker
 hane gaen tot Mariam, dat ick alle de ander
 Patronen verswinne / door haer tot Christus
 ende door hem dan tot den Vader. Ende dit can
 men, seyd Philomastus wt de H. Schriftuer
 bevestigen. Nu wel aen/laet eens hoorzen. De
 machab. glorieuse Maget, ende de heylighen inden Hemel
 15.14. zijn besorcht voor onse salicheyt, bereyt voor on
 Apo. 5. te biddeu, sept mijnen quant/ la sy bidden dat
 8. lijck voor ons. Item/ de Engelen dragen sorghe
 luc. 20. ende bidden voor ons. Nu de Heylighen zijn
 36. Engelen gelijk, ende doen dat de Engelen doen
 Zac 5.1 Dit alles bewijst hy met de aengheteecken
 12. marginale plaetsen. Maer, lieve Philomastus
 mat. 22 ghy sout doch bewijzen datmen inde gebeden
 30. tot de borsten Marie mach gaen/ om vā haer
 Luc. 15 laeffenisse/ ende gratie by haren Sone te ver
 10. krijgen. Owe bewijs past daer op soo wel al
 apo 8.5 een Haspel op een moes-pot. Ghy segt se
 wel / dat eenighe spreucken alleen Godlijck
 visioenen zijn/ t'welck ick oock met u houd
 Maer hoe comen die doch te passe tot u
 voorstel? Dunct u oock dat het wel volcht
 Hepligen ende Enghelen draghen sorghe voor
 ons/ende dit is ons door sekere Visioenen ge
 openbaert: Daeromme fullen wy in onse ge
 beden troost soeckē wt de borsten Marie: die
 en wil niet wel hotten. Tis ooc onwarach
 tich dat de Hepligen inden Hemel in alles de
 Engelen

Engelen gelijck zijn/ uwe aengetogene plaet-
sen spreken van die ghelijckheyt/ die wesen sal
na de opstandinge wt den doode/ ende en con-
nen u niet helpen. Ten is oock niet waer/ dat
de Hepligen doen t'ghene de Engelen doen. Ic
lese wel vande Enghelen/ dat sy dienstbare gee-
sten zijn, die tot dienste der erfgenamen der salic-
heyt wtgesonden werden: Maer waer staet dat Heb. 1.
14.
van de Heplighen? Perghens. Het woort des
Heeren en spreekt daer vā niet met allē. T'zijn
droomē der Monicken: t'zijn verleydinge des
Satans/ die de leugē opt constichste/ in plaet-
se der waerheydt/ heeft ghesocht in te voeren/
ende heeft dat te wege gebracht dooz verbal-
schinghe der Schrifture. Ghy/ o verkeerde
pberaer vooz de eere Masij, doet hem hterinne
een ghetrouwen dienst/ als ghy segt/ dat de H.
Apostel Petrus den Christenen belooft, dat hy
haerder ghedachtich sal zijn na zijn doot/ waer
staet dat doch? Ghy wijst aen/ 2. Petr. 1. 15. O
onbeschaemde Monick/ die ghy so schandelijc
om eens onbeschaemden Bisschops wille lie-
get. Hebt gy in de woestijne geleert de Schrif-
ture also te verbalschen? Owe meester is ghe-
weest/ die in de woestijne den Heere Christum
versochte. Om u onbeschaemt voozhoofte te
ontblooten / sal ick uwen epghe Franciscum
Feu-ardentium doen spreken. De woorden des
Apostels Petri zijn dese. Ick sal neersticheyde
doen, dat ghy na mijnen wtganck meucht altijs
van sulcks gedachtenisse houden. Hoozt nu de
berclaringe Fr. Feu-ardentij. Het is een vervol-
ginghe van de voorgaende argumenten, als of hy
seyde. Dewijle ick een Apostel ben, daeromme
ben

ben ick van wegen mijn ampt en vierige liefde,
u mijne kindere en Discipelen in Christo schul-
dich, van saken tot uwer gherechticheydt ende
salicheyt noodich, nu ende altydt te vermanen.
Dat hebbe ic tot noch toe meteen levende stem-
me gedaen; dat selvighe sal ick na mijn doot met
dese brieven doen. Want als ghy lieden s' nachts
en s' daechs uwen tijt daerinne sult verslijten, so
sult ghy onser en onses Apostolische Leere van
de oeffeninge der goeder wercken ghedachtich
wesen; en also sal van my geseyt mogen werden,
t'ghene men van Abel leeft: *De functus adhuc
loquitur*: Hy spreekt noch, al is hy doot. Soo
cont ghy dan u bedencken nemē in die leerstuc-
ken, als ick doot ben, welcke ic u levende neer-
stelijck ingedruckt hebbe, ende stervende ghe-
schreven nalate. Ende waerlijck, is dese leere der
Christelijcke Religie alderwaerdichst, dat se in
uwe herten ingeprent werde. Ende dit dunckt
my de eenvoudichste meyninge deser woorden
te wesen. Gaet nu henen/Philomasi, volcht
uwen goeden bekenden vriendt/Coeverincks,
die in zijn levē het bisdom van Deventer mis-
geseylt heeft/ende neemt Gijbert Masen mede/
ende reyft naer Roomē by uwen Vicedeum, en
bidt hem, dat hy na zijne Pauselijcke almach-
ticheyt/u alle dyse/eer gy int Dagebier comt/
absolbere van een grove leugen tot nadeel des
Apostels Petri / wiens nabolger hy hem seyt
te zijn/van u geschreven/van uwen Bisschop
hoor waerheyt aenghenomen en van Coever-
rincks gheapprobert.

4. Even so vast gaet u seggen: dat het niet te-
ghen Godts eere is, door Mariam de Godlijcke
gratie

gratie te verwachten : Als ghy dat bevesticht
met t'gene in de Openbaringe Joannis staet:
Ghenade sy u ende vrede van hem die is, en die **apoc. 1.4**
was, en die comen salende vande seven Geesten
die voor zijne throone zijn: Ende van Iesu Chri-
sto. **Hier wi besluyt ghy :** Ist sake dat wy de
gratie Godts moghen verwachten, vande seven
Geesten, dat is, de seven Engelen, die daer staen
voor den thoon Gods: veel te meer door de Co-
ninginne der Enghelen, door de moeder Gods.
T'is al wederom het oude. Philomastus hout
al op een valsche wtlegginge van Gods Heyl-
lige woort. Ghy moet eerst bewijzen/ dat door
de seven Geesten / seven Engelen werden ver-
staen/ oock mede dat Maria Coninginne der
Enghelen is/ en dan soude uwe sake beginnen
schoon te staen. Maer ic segge u coztlijck/ dat
ghy beuselt. Mogelijc hebben Ribera en Vregas,
twee Jesuiten u verleydt/ als ghy slechtelijck
hare valsche wtlegginghe gebolcht hebt son-
der die eens aenden toetsteen der waerheyt te
proeben. By de seven Geesten dan/ wert hier
de H. Geest verstaen/ wi gaende vanden vader
ende den Sone/ welcke H. Geest wel een is in
hem selven/ maer wert verschepdenlijc aenge-
sien/ ten aensiene van zijne genadige werckin-
gen ten beste van ons. En wert seve genaemt/
ten aensiene van de vertconinge der crachten/
en Godlijcke werckingen/ inde seven gemeyn-
ten/ tot welcke Joannes zijne seven bz seve ge-
schreven heeft: Want de H. Gheest in elcke ge-
meynte hem so volcomentlijc openbaerde/ als **cor. 3.1**
of so vele verschepden geesten ware geweest/ **en. 4.5.**
gelijcmen dat in verschepden plaetsen des sel-
den

ven boeck diergelijcke maniere van spreken
 en. 5, 6. blindet/die dese wtlegginge bevestigen. Maer/
 blinde pberaer/seggt my doch eens: Comt ghe-
 nade/brede/ ober de kercke vande Engelen? Is
 het niet vanden H. Geest? connen ooc de Engelen
 aengemerckt werden met God de Vader/
 ende Jesu Christo/ als oorzaken vande genade
 de ende brede der Kercke? connen sy doch aen-
 gemerct werden in de Godheyt? Ist niet ge-
 noech dat ghy Mariam tot een Goddinne
 maecht/moeten de Engelen al mede by u God-
 gelijck zijn? Ware het niet beter gheweest/dat
 ghy gedacht hadt met Iustino Martyre: Sancti
 Prophetæ unum & eundem spiritû in septem spi-
 ritus diuidi dicunt; dat is. De H. Propheten seg-
 gen dat de eene en selvige Geest in seuen Gees-
 ten gedeelt wert: Quam unopt inden sin/dat
 wel mogelijc van die plaetse gecomen mochte
 zijn/ septiformis gratia/ dat is de seuenvoudi-
 ge genade des H. Geests/ wt welcke ulwe Du-
 randus ulwe seuen ongheregelde oorders aerdich
 weet te smeden: De seuen Geesten dan/en zijn
 geen geschapene Geesten ofte Engelen/maer
 de H. Geest selve/ seuenvoudige ghenade ober
 de gemeynte Christi wistotēde. Daer toe niet
 een getuygenisse voortcomende van ulwe ker-
 ke. Vande leuen Geesten; dat is te seggen/van
 de seuenvoudige Geest, welcke een van nature,
 maer veelvoudich is in wtdeylinge der genade.
 5. Hoort doch eens voort/Christelijcke leser/
 ende oordeelt/oft Philomasijs niet een onbes-
 schaemden plompinus is/ welcke so plompe-
 lijc en bottelijc/ om zijns meesters schanden te
 bedecken/de H. Schysure derf misbruycken.
 Soude

paræne
 si ad
 Græ-
 cos,

Glossa
 ord. in-
 terlin.

Soude men niet seggen / dat het een hups lang-
 nozich dier moet zijn / die aldus besluyt: Mo-
 ses was een middelaer / die de t'ien gheboden gal. 3.9
 van God door dienst der Engelen / den Israe-
 liten brachste: Daeromme Maria een midde-
 lareffe tusschen Christum en ons / ofte eē mid- 1. Cor.
 delerse tot den Middelaer. Item. Paulus een 9. 12.
 Dienaer Jesu Christi zijnde / verrichte getrou-
 welijck zijn ampt / om Christo vele te gewin-
 nē / ofte op dat hy vele soude behoudē: Daer-
 omme en ist niet tegen de eere Christi / dat men
 Maria als een middelareffe ende Salichma-
 kerse aenroep / ende met een Gods gratie door
 de melc-bloepende borsten Marie begeert. We-
 derom. Paulus begeerde de gebedē van sterf-
 selijcke menschen / die noch leefden: Daerom-
 me en maect mijn Heer de Bisschop het vleesch
 zijn arm niet / of en betrouwt niet op vleesch en
 bloet / als hy niet en weet / of hy hem tot den
 lebendighen Christum / oft tot de ghestorvene
 Maria keeren sal. Is dat niet een wondere
 scherpsinnicheyt? Hy woude wat schrybē / om
 den dwasen wijs te maken / Philomasijs weet
 doch wat. Maer ick achte t' sal hem gaen na
 t' seggen Gregorij: So veel als yemant arbeyt om
 wtwendich wijs te schijnen: soo veel te sotter
 wert hy inwendich. Maet ghy Philomasi, doch
 den raet Hieronijmi gebolcht / wt welckē ghy
 een lange reden buypen propoost aenghetroc-
 ken hebt: hy seyt. Het ampt van een Monick is
 niet, dat hy een ander leere, maer dat hy wee-cla-
 ge: dat hy of hem selven ofte de werelt beschrij-
 ve, en des Heeren toecomste in vreesse verwach-
 te. Ick dencke p'mmers dat ghy een Monick

¶ ij

zjt

Tanto
 quisque
 intus
 amplius
 stultior
 fit, quan-
 to cona-
 tur exte-
 rius sa-
 piens
 videri.
 Greg. in
 mora
 lib.
 Hier. ad
 Rustic.

zijt/ die ghy sulcke onsuere dingen wt de wo-
stijne schrijft? Doch daer aen is my niet ver-
gelegen. Ghy zijt Monick/ Paep/ Cappelaen
ofte yet anders: Ic soude Masio raden/ dat hy
Bernard sulcken clapachtighen voorspraeck, die, daer hy
de conf. welsprekende wil zijn, van wijsheydt ledich is
ad Eu- houde voor niet anders alse een vyant der gerech-
genium ticheyt. Om dat hy niet alleenich de Schrijf-
ture verbaescht/maer ooc sonder eenige reden
bebonden wert/ als hy meynt zijn schurfsde
ke met rechte reden te beweren. Laet ons mit
lijtsaemheyt zijne redenen hoorzen.

Het derde Capittel des onderwijs.

1. Ick sal nu bewijzen, seyt Antimarius, dat de
beelden ende woorden ober een comen met de
rechte reden / ofte natuerlijck menschen ver-
Epist. ad stant. Cijprianus seyt: Indiē de waerheyt in een-
Pom- nich dinc begint te waggelen en twijffelachtich
peium. te werden: laet ons dan keeren tot Christi en der
Euangelisten leere, ende de Apostolische traditie
op dat onses wercks ofte doensredē daer wt ont-
sta, waer wt de orde ende oorspronck selve op-
gestaen is. Maer dese slechte Procureur wou-
de gheerne met het menschelijcke vernuft ofte
reden/ de Euangelische waerheyt verdonck-
ren/ daer nochtans de reden op de authoziteit
der Schrijfture ghesondeert moet zijn. Daer-
omme seyt de selve Oude Leeraer: Als wy on-
Ibidem sen ganck nemen tot de oorspronck en het hooft
der Godlijcker infettinge, dan hout de mensche-
lijcke dwalinge op. Ende als wy de reden van de
Hemelsche gheheymenissen verstaen, dan wert
door het licht der waerheyt geopent, al wat te vo-
ren onder de schemeringhe en wolcke der duyse-
ternissen

ternissen verborgen was. So gaet het ons met
dese schilderten en woorden/die Philomastus
gheerne woude met reden beschermen: maer
wert middeler tijt soo onredelijck / dat hy het
licht der waerhz tot bescherminghe der dups-
ternisse schandelijck misbruyckt. Neemt doch
eens acht / gunstighe Leser / op de woorden psa. 4. 7
des onderwijfers. David seyt: vele menschen
segghen, wie heeft ons getoont goede dinghen.
Waer op hy antwoort: geteyckēt is op ons t'licht
ws aenschijns O Heere. Dat is, sept Philomaes:
Door het natuerlijc verstant leert gy ons, hoe wy
ons in veel saken moeten dragen. Wel David/
soudt ghy ons wel van het licht des Heeren / psa. 36.
in welke wy na u eyghen leere / het licht sien / 9.
tot het natuerlijc verstant willen wijsen: daer
nochtans de natuerlijcke mensche niet en ver. 1. Cor. 2.
staer de dingen die des Geest Gods zijn: wat 2. 14.
wil dit zijn: sullen nu de beelden en schilderten
tot Afgoderie van Masio opgericht / reghel-
recht teghen de V. Schzifture strijdende / met
de woorden des Coninlijcken Propheet Da-
vids / sprekende inde Schzifture / beschermt
worden? Sal nu David tegen hem selven / te-
ghen de Propheten ende Apostelen / om de on-
nutte supersticie eens waensinnigē Bisschops
te verbloemen / moeten kampen? Sal men de
Schzifture paspoort / ende de natuerlijcke re-
den plaetse moeten geven / om dat de Schzif-
ture / na t' seggē van desen droomer / sept / doort
natuerlijck verstant leert ghy ons Heere / hoe
wy ons in vele saken moeten draghen? Conde
Philomastus door authoziteyt zijns Vaders
Masij / en zijns aertschen Gods Pauli V. / het
verre brengen: hy soude ons wel haest / naet
G iij Exempel

Exempel der Parijsche Monoziten / een n
Euangelium maecken / ende daerinne na z
plomp natuerlijc onverstant wel so vele va
de bozzen en melck Marie schryven / dat al
Masij en Scribanij debotarighe Mam-lecker
daer van onnatuerlijck dick ende vet souden
worden. Doch op dat Philomastus mogh
weten / hoe wepnich zijn reden op reden ghe
gront is / soo salt hem ghelieven te hoozen de
rechten sin der woorden Davids: ende dat v
een Bisschop / die zijnen Heere Gerweerdichste
Heere Gifbertum Masium, Bisschop ten Bosc
in geleertheit ende vromicheit berre te bobert
ginck. Vele, sept hy / twijfelende aen de voor sie
nicheyt ende weldadicheyt des Hoochsten Gods
seggen: wie sal ons de goede dingen vertoonen
Maer over ons, die wy Heere op u vertrouwen,
is die verclaringe vā uwe gunst en goedadicheyt,
alseen teecken, c pgeheven, en voor onse oogen
ghefelt. Hoe accordeert dat met mijnen droo
mer? Ick sal u eens seggen / hoe ons bedunc
kens de sin der woorden opt rotsste by gelijc
kenisse moge wtgedrukt werden. Aldus na
melijck / dat Philomastus eerst segge: Och dat
doch yemant eēmael ons gave, dat wy ongequelt
van dese Schiftuer-roemers, in ruste en vrede on
se Hemelsche Coninginne mochten dienen, ende
door dwase mildichz der leeckē, van allerley aert
sche goederen, om als Baals Priesters te smetsen,
ver sien mochten werden. En dat dan Gerrit
Lievensen ofte yemandt anders daer op ant
woorde. Laet henlieden haren lust nemen in de
aertsche goederen: Ick, O Heer, ben wel te vre
den, als ghy my uwe genade speuren laet. Daer
omme

Cor.
 Iansenie
 us Epist.
 Gādau.
 in para-
 phrasi.
 Psal, 4.

omme bidde ic voornamelijck: aensiet ons doch
vriendelijck ende genadelijck. laet ons smaken u
hulde ende genade, op dat wy mogen weten, dat
ghy onse ghenadighe Godt zijt.

2. Nu wel aen / laet ons den onredelijcken
Marien-vriende eens hoozen redene cavelen.
Hy sept aldus.

1. Al het gene dat de verstandichste, de ge-
leerste, de Heylichste, en meeste mannen van
t'gheheel Christendom oordeelen goet te we-
sen, dat en can niet strijden tegen de rechte re-
den.

2. Maer al het t'ghene dat in dese beelden en
woordē begrepen is, dat oordeelen de verstan-
dichste, de geleerste, de Heylichste, ende mee-
ste mannen van t'gheheel Christendom goet te
wesen.

3. Ergo: alt'ghene dat in dese Beelden ende
woorden begrepen is, en strijdt niet teghen de
rechte reden.

Mannen dat is geargumenteert. Daer is niet
een koe in Hollant/die daer can tegenspreken.
Die reden staet soo vast / als een out man op
twee krucken. Adieu nu/Schzifture: eene on-
bekende Quidam stoot met een reden alle uwe
Authoziteyt om verre. Want hy sept/ het eer-
ste deel van de bewijsreden is seker, en wort van
een yegelijck bekend: Het tweede sal hy met ghe-
noechsame reden bewijzen, diese maer gelooven
wil. Wat valter dan meer op te seggen? Ick
mochte wel gheerne weten / wat dit voor een
cloet kaert is/ die sulcke gehooznde argumen-
ten can smeden. T'mochte wel gaen met hem
na t' segghen van een van zijne verstandichste
ende

ende gheleerste mannen. Een ydele reden is een

Hugo. aenwijser van een ydele ende lichtveerdige con
lib. 2. de scientie. De tonghe openbaert de seden der men
anima. schen: so als de reden vertoont wert, soo wert hem

gemoet bekend: want de mont spreeckt vut over
vloed des herten. **Maer het is daer mede**

het wil/indien ic my niet en ontsage voor

berti Masij knodse ofte staf/ ic soude segge: dat

het eerste deel zijns arguments vol bedroch

steekt: dat het tweede valsch is: en dat daerom

Gregor is. **Doch** / een beschermer der waerheydt, die
mag. recht gevoelt en vreesst noch en schaemt hem niet

te spreken. **Ende of Masius ende zijne vyzien**

haer mocht ergeren aen der waerheyt voor

stelkinge/ en der leugen en bestraffinge: sy moe

Aug. de waerheyt, dat het profijtelijcker is dat ergernis
libero oprijse, als dat de waerheyt verlaten werde. **Ende**

arbitr. **daeromme segge ick rondelijck/ dat het eerste**

deel des arguments vol bedroch steekt/ want

mede hy de slechte en door menschelijcke

thoriteyt verboerde liede/ haest wat stof in de

oogen werpt om haer te verblindē: Maer die

gene die in bedencken nemē t' gene de Schryf

ture segt van deses mans seker boozstel/ welc

van een pegelijck/ so hy sept/ bekend wert: Maer

melijck. Dat de wijsheydt der wijzen wel tot

Esa. 44

25.

pro 3. 7

1. Cor.

2. 5.

1. cor 8. 1

dwaelheyt wert/ alse hy haer selven wijs zijn

wisens geloove is in de wijsheydt der menschen

niet in de cracht Gods. Dat oock geleertheyt

en wetenschap onderwilen opgeblazen maect/

meer/ nae den aert Philomasi, de natuerlijcke

als de Schriftuerlijcke reden volgende: ofte/ alse

haer

haer roemen datse de sleutel der wetenschap
hebben/ongeleerde Schriftgheleerden werden.
Dat vele genaemde Heylige veel ghebeynst
hepdt hy haer hebben/ die eene ghedaente van
Godsalicheyt hebben/maer de crachte daer vā 2. Tim.
verloochen: ende dat de ware Heylighen op 3. 5.
dese aerde oock dwalen. Dat oock de meeste
nergens nae de beste zijn/ende datmen niet en
moet volghen de veelheyt tot den hoosen/ende Exod.
niet antwoorden vooz het gherichte/ dat ghy 13. 2.
der veelheyt navolgende vanden rechten wech
wikkelt: datter vele den breeden wech ingaen:
datter vele valsche Propheeten sullen opstaen/ mat. 7
die vele sullen verleyden/ om te volghen hare 13. en.
verderbinge/ dooz welcke de wech der waer- 24. 11.
heyt gelastert wert. Die gene/segge ick/die op
sulcke en meer redenen der Schryfture letten/
en sullen haer dooz deses mans reden/gebout
op verstant/wijsheyt/heylicheyt en veelhepdt
der personen niet laten verleyden. Want de
waerheyt der sake en moet niet gekeurt wer-
den wt de personen/ die comen bedriegen en
bedrogen werden: maer de personen wt de
sake. Want de persoon wert bekent vooz wa-
rachlich/om dat hy de waerheyt spreekt/ niet
en is sulcks eben Juyf warachlich/ om dat
sulck een persoon het spreekt.

3. Doch/om u wat nader te comen/wie wa-
ren verstandiger, geleerder en heyliger als Adā
ende Eva? welcke van Godt inden Paradijse
ghestelt waren in een sulcken staet der volco-
menthepdt/ dat alle oprechte Christenen wel
daer na suchtende loopē/maer in dit levē niet
en vercrighen. Dese doordeelen recht ende goet
te

te zijn/te eten vanden verboden boom. Ic heb
 de u/en streeft dat niet tegen de rechte reden
 Ick denck wel/Ja. Ende noch waren sy nu
 sulcke Heerlijcke gaben verciert. Als Christus
 inden vleesche gecomen was/ op wies/ en sy
 ampt verrichte: wie waren doe ter tijt de ver
 standichste, geleertste, heylichste en meeste
 der de Iodē? warēt niet de Phariseen/ Schryf
 geleerden/ Priesterē en Outsten des volcx?
 De het ooc niet tegen de rechte redē datse Chri
 sti vanden waren? onghetwijfelt. Ende nu
 hieldē sy dat vooz goet/ gelijc hupdens' daech
 de Paus / Cardinalen/ Bisschoppen/ Apten
 Prelaten / Priesteren met alle de gheschozen
 hoop/ die ghy vooz de verstandichste / geleer
 ste/ Heplichste en meeste personen int Chri
 stendom hout/vooz goet houdē / de ware aen
 roepingē des naems Jesu Christi te vier en
 swaert te vervolghen / hoewel sulchs teghe
 an, 325 Schryftuerlijcke ende natuerlijcke redē strydt
 Als het eerste Concilium van Niceen ghehou
 den werde/daer waren doch niet alleē de ver
 standichste/gheleerste/ Heplichste ende meeste
 Bisschoppen van t'Christendom vergadert
 maer oock andere geleerde mannen/soo Philo
 sophi als Politike/ men beraetlaechde om
 een nieuwe wet in de kercke in te voeren: Da
 Socr.lib de Bisschoppen, Priesters ende Diaconen by ha
 1. C. 8. re getroude vrouwen, niet en souden mogen sta
 pen. Paphnutius alleen/beweest henlieden dat
 strede tegen de rechte reden: ende werde daer
 omme een contrari besluit gemaect. Andien
 nu Philomasijs mochte antwoordē/ dat sulc
 besluit tegen de rechte reden strydet/gelijc hi
 heden

bedensdaechs int Pausdom drijben: soo gaet
wederom vast / dat de verstandichste etc. Aets
oordeelen goet te zijn / dat tegen de rechte redē
strijdt. De Vaders des tweeden Niceensen
Synodi / achte ick / sult ghy houden voor de Anno
verstandichste etc. Mannē des Christēdoms / 788.
nu t' gene sp voor goet ghekent hebben / soude
dat niet connen tegen de rechte reden strjden.
Hoozt maer eens hare onredelijcke redenen.
Godt heeft de mensche geschapen na zijn ebe
beelde: daeromme salmen de beelden aanbīdē.
Item: Ic hebbe lief gehad de Cpraet van
uwen hupse: maer de beelden dienē tot Cpraet
der Kercken: daeromme salmen de beelden aē
bidden. Noch: Gelijck wy gehoozt hebben /
soo hebben wy gesien: daerom salmen de beel
den aanbidden. Wederom: Niemandt ont
recket een keerse ende set die onder een coorn
mate: daerom salmen de beelden aanbidden, en
met brandēde lichten eerē. Item: Geteeckent
is op ons (op dat ic Philomafj woorden van
zijn natuerlijc verstant niet en vergete) t'licht
uwes aenschijns: daerom salmen de beelden
aanbidden. Noch eens: Aanbidt op zynen bep
ligen berge: daeromme salmen de beelden aen
bidden. Dat dit alles tegen de rechte reden
strjdet / ende volgens gheen goet monster can
passeren / oordeelen de Vaders des Synodi vā Anno
Frank-foort / welke nergens na de onber
standichste / ongeleerste / onheplichste / en wēp
nichste Mannen des Christēdoms waren.
Anemarius mach het nu houden met een van
beelden / altijd blijft vast / dat het eerste deel
van zijn reden niet vast en gaet / veel minder
seker

seker is/ende haer een peggelijck bekent wer
4. Het tweede deel is openbaer valsck. Al
verstandichste, geleerste, heylighste ende meest
mannen, die oyt gheweest zijn in Asia, Africa
Europa, vande Apostelen tijden af tot het Ja
1517. Hebben geoordeelt dat t'ghene in de bee
den en woorden begrepen is, goet is: segt mijn
Quidam. Ic segge ter contrarie/ dat noyt co
oprecht/ verstandich/ van God geleert/ heyl
lich Christen mensche gebonden is/ welcke
sulcke schilderse/beelden en woorden zijn be
maken genomen/ ende die vooz goet gepre
heeft. Ende hoewel hy (een dwasen cooptma
gelijc zijnde/welcke op den oever der Zee sta
de dwaestijck wtroept/ dat alle afvarende
aencomende schepen hem toecomen) roemt
dat Asia, Africa en Europa met hem zijn: soo
brenghet hy nochtans niet een bewijs vooz
dach/ dat hem in zijne dwase meyninghe co
helpen. Hoe hem de Schysure dient/ hebbe
wy int voozgaende Capittel gesien. De vader
en connen hem niet helpen/gelijck wy int vo
gende Capittel sullen sien. Zijne reden is op
sand-gront gebouwt/ ende valt lichtelijc om
verre. Verstaet hy ooc by de verstandichste
de voozuaemste vade Roomsche kercke (want
den ghemeenen hoop is haest wat wijs ghe
maect/dien doch verboden wert/wijs te zijn
wt Godes woort) Ick en twijfele niet/of wel
tegenwoordich levende/verstandige/geleerde
Papisten/misprysen des Bisschops/ Positus in
medio, quo me vertam nescio. Omach wel zijn
dat eertijts/ doe de ongeleertheit int Paus
meester was/ doe/ Fratres ignorantes, de onwe
tende

tende broeders in grootē aenstene waren: doe
de ongeleerde ende dwasen over de gheleerde en Petr. de
geschickte gestelt werden, als de Paus ober de Aliaco
kudde Christi stelde/ bocken, wolven, oncu- de re-
sche cocken, muylen-drijvers; luyacrs, en niet form.
wetende menschen. Als de onwaerdighe tot Eccles.
Bisschoppen gestelt/ en de waerdige voozbp- Aven-
gegaen werden. Ende doese so heplich waren/ tinus in
dat d'eene den anderen zijn suster leende / om praf. 1.
metter tijdt tot de hoochste graet van Paus 6. Hist.
lijke heplicheit te comen. T'mach wel zijn/
dat te dier tijt t'gene in dese beelden en woordē
begrepen is (na de obbollige wtlegginge Phi-
lomasij/ in ongeleert heyt zijne oude spitsbroe-
ders niet ongelijck zijnde) vooz goet gout ge-
heurt is / daert nochtans geen goet lood en rā
verstrecken: ende dat by faute van den rechten
toetsteen/ die nochtans te dier tijt in meerder
weerden was by de Papisten / als te dese tū-
den. Maer dat sulcke lieden de verstandichste/
gheleerste ende heplichste (de menichte wil icks
haer geerne laten) des Christendoms waren/
dat mach Antimarias den gansen wijs maken:
redelijcke menschen en gheloobens niet. Wwe
Jesuiten selve sullen daer neen toe segghen/ en
geerne bekennen / dat t'meeste deel der geeste-
lijcken ongeleerde buffels waren / hatende so
wel de geleert heyt als dē geleerden. Alle de ge-
ne/ die van die tijdt af/ dat de afgoderie in de
Roomsche kercke plaetse greep/ op wies ende
toenam / met oprechte Godsalicheit ende wt-
Godts woort gescheyte gheleert heyt begaeft
zijn geweest/ hebben vspelijck dese ende andere
uwe afgoderie ende superstitie wtgheroepen/
ende

ende den menschen daer vooz gewaerschoon
2. The. hoewel dat de werckinghe des Satans in al
2. verleydinge der ongherechtighejdt/ by die
welcke een wel behaghen hadden in de ongherechtighejdt/ende de liefde der waerhejdt niet
aennamen/de overhant gewonnen hadde/om
noch heeft/en hebben sal in de afvallige Room-
sche Kercke/tot der tijdt toe/ dat de Heere den
Antichrist in zijnen hoochste pracht sittende
dooz den adem zijns monts sal verdoen/of hem
hem schoon duysentmael vooz eē vice-god,
overwinlijckste Monarch, een alderscherpste be-
schermer van de Pauselijcke almachticheyt wi-
gabe.

5. Ick mochte de reste van u onredelijck
wijs wel laten baren/ als niet waerdich zijn
de om beantwoort te werden: Maer op dat
leser mach sien/ hoe ghy u herwaert ende de
waert wendet om de leugen eenigen schijn
waerhejt te geven/ en den genē die nu alre-
van u ende uwe spitsen geblindoeckt zijn/ nu
een voozt de ooghen wt te steken: soo moet
noch een wepnich uwe reden siften/ om te be-
sien of wel ergens een goet redekken onder al
het cas verbozghen mochte zijn.

Wat aengaet het mediteren inden Crucce-
sus Christi/ ghy hebt te voozen gehoozt wat wy
daer van houden/ende segghe oock noch: Daer
en is gheen dinck so swaer, twelck men niet goet
moets draecht, soo maer het lijden Christi in de
memorie gebracht wert. Dit en behoeft ghy niet
te bewijzen/ wy wetent beter als ghy. Ghy
mostet bewijzen met vaste reden/ datmen sich
in meditatie ende gebede so wel tot Mariam
ende

Grego-
rius,

en hare geschilderde melt-bloepende borsten/
 als tot den gecrupsten Christus mach bege-
 ven. Hier toe/ segt ghy/dienen u de gheleerste
 verstandichste/Beplichste ende meeste manne
 des Christendoms. Maer bewijst het/ t'en is
 niet seggen niet te doen. Ende of schoon sulcks
 also ware/ ende dat ooc een Engel wt den He-
 mel quame/ende ons eē ander leere/ als Chri-
 stus ende zijne Apostelen geleert hebbē/ wou-
 de leeren/ wat soude het dan zijn? Ick soude
 met de Vaders antwoorden: Allet'gene wt de
 H. Schrifture gheen authorityt en heeft, vvert
 even so licht veracht als bevesen. Maer weet
 ghy wel/Philomasi/ dat verre wech het mee-
 ste deel des Christendoms uwe gheschilderde
 beelden ende woorden ick en segge niet alleen/
 niet en verstaen/ maer oock niet en kennen?
 welck ghy ghenoechsaem met u versufte wt-
 legginge te kennen gheeft. Maer dewyle ghy
 van de verstandichste/ geleerste/ Beplichste en
 meeste spzeekt/so moet ic u wat vragen. Hebt
 ghy het oordeel van alle die mannen ober dese
 sake gehoozt? Geensins. Hebt ghy alle hare
 schriften gelesen? Nergens na. Hebben se oock
 alle hare meeninge bp geschifte gestelt? wat
 te kallen. Hebt ghy die schrappelingen/ die in
 u vierde Capittel gestelt zijn/ ooc bp de schrif-
 ten van de andere Vaders ghelept/ ende der
 meeste stemme gebolcht? niet met allen. Maer
 wt weet ghy dan/ dat de gheleerste Beplichste
 etc. Uwe dwalinge prijsen? Ic sla daer na/ als
 de blinde naet ey. Wie heeft u dan so stout ge-
 maect/ dat ghy so eē stinckende ey voor schoon
 hebt dozven vercoopen? Impudentia, Mona-
 chalis

Hiero.
in.

matth.
C. 23.

chalis fuit omni Tempore talis. Wat isser onbeschaemder als een monick? Mogelijck hebt ghy ghedacht: men moet de slechte lieden/die doch alreede door uwe archlischeyt besmeert de oogen hebben / sulcke donckere byllen vercoopen / op datse des Bisschops supersticieuse onwetenheyt niet en mogen mercke: ghy hebt den spijcker opt hooft geslagen. Wel aen/gaet so woort/o blinde leysman der blinden: maersiet toe dat ghy niet beyde inde gracht valt/ als ghy door eene verkeerde affectie tot twee saken gaet: nu tot de eene/nu tot d'andere/welcke regel-recht tegē malcanderen stryden: want d'eene alleen goet is (in zijnen rechten sin ghenomen) ende d'ander quaet/ ende tegen Gods woort ende gebodt strydich/gelijck te wooren bewesen is.

6. Op uwe vrage/om my, so ghy segt/Rechter in mijn eyghen Proces te maken, antwoort ick. Indien Christus in sienlike gedaente op dese werelt omginge / ende ick by Christum te doen hadden (gelijck wy waerlijck alle dagen vele by hem te doen hebben) Ick soude recht door tot Christum gaen / die soo goedichlijck roept ende noodicht allen noodduftigen. En bewijle hy mijn hert ende ghemoet soude horen/ende ick daeromme niet veel woorden by requeste behoefde te gebuycken/soo soude ick sottelijck doen/als ic Mariam tot een midde-laresse woude ghebuycken om tot hem te comen/die my alreede bevolen hadde/ dat ic tot hem recht door soude gaen. En bewijle Christus ende Maria alsoo nu op der aerden niet en zijn/maer dat Christus ghestorven zijnde/verre

herresen is vanden dooden / opghedaren ten
hemel / geseten ter rechterhant Gods / en bidt
door ons: Maria daerentegen gestorven zijn
de verwacht de salige opstandinge ten Jong-
sten daghe (want de Historie van haer hemel-
baert maer een fabelken is / gelijk ick in mijn
tractaet bewesen hebbe) so soude ick noch veel
soetelijcker en ongodlijcker doen / dat ic door
Martam / die vā my niet en weet / tot Christus
woude gaen. Daer hebt ghy mijn meeninge.
Behaechse u / Philomasi / soo sal ons Proces
haest gheepndicht zijn. Anders sal ick u ant-
woorden / datter groot onderschept is tusschē
levende ende dooden / en dat daeromme / u be-
slupt niet en doogt. Want van de gebeden der
levenden in dit leven / hebben wy geboden ende
beloften in de **H. Schrifsture** / welcke beyde
de eerste plaetse in de gebeden moeten hebben.
Wy hebbē mede seer vele Exempelen / als blijkt
wt de **Schrifsture**. Maer van de gheboden der
gestorvenen / ofte die na desiele leven int ander
leven / hebben wy noch ghebodt noch beloften
noch Exempel. In dit leven connen wy den
levenden **Hepligen aenspreken** / hen onse noo-
den te kennen geben: ende sy connen mede onse
aenliggende noot hoorzen en weten: maer geen
van dien en can als seker vanden gestorvenen
gesproken werde. Ja het tegendeel hebbē wy
in de **Schrifsture**: want Abraham en weet van **Esa. 3**
ons niet / Israēl en kēt ons niet. Daerom seyt **Ps. 16**
Chrysosthomus: Alsmen de menschen yers moet de poe-
afbidden, men moet dan eerst de deurwachters nit.
aenspreken. In Godt en is sulcks niet, Tot wien **Jere. 4**
sult ghy gaen? tot Abraham? hy en hoort u niet.

Die moet alleen aengebēden ende gesmeect wer-
den, die de gheschrevene verdoemenisse over u
wtwischen, ende den brant lesschen can. Ghy
sout geerne uwe schurpde sake schoon maken
hier mede/dat het niet teghen de eere eens Co-
nincx is/datmen zijn moeder eert. Dat is ee-
nichsins waer. Maer meent ghy niet/dat een
Coninck het qualijc nemen soude/indien doot
de eere des moeders zijne eere verclepnt wer-
de/Jae dat t'ghene hem als Coninck epgent-
lijck toecomt de moeder gegeven werde? De
eere/die wy de moeder Christi bewijzen/is so-
danige/dat de eere Christi daer doot niet ver-
mindert wert. Het tegedeel heeft plaetse by u
lieden tot groote onteeringe des naems Jesu
Christi.

1. Reg.
3. 39.

7. Ghy sult my hier lichtelijc het Exempel
des moeders Salomons voozwerpen/om te
bewijzen/datmē doot de moeder tot de Coninck-
mach gaen/sonder de eere des Conincx te ver-
cozten. Want Adonias willende Abisage van
Salomon vooz hem versoeken/ ghebruyckte
zijn moeder tot een voorprakerse: want, seyt hy
hy en can u, die zijn moeder zijt, niet weygeren.
Ende Salomon stelde zijn moeder/ een vooz-
bidderse vooz Adonia tot zijn rechterhant/en
seyde. Biddet mijn moeder, ick en sal u aenschijn
niet beschamen. Maer/liebe man/en weet ghy
niet/datter een groot onderschept is tusschen
de Coninckrijcken deser werelt/en het Rijk
Christi:gaet dan eerst in de schole Christi ende
leert aldaer/datmen van t'Rijcke Christi niet
moet oordeelen wt de Rijcken deser werelt/
maer wt Godts Heplighe woort/twelck ons
leert.

leert/ dat wy tot Godt ende tot de genade een
toeganc tot Chzistum hebben/ ende dat Chzt. rom. 5. 2
stus onse middelaer ende voorszpraeck is/ ons Heb. 4
by den Vader voortredende. Van een midde. 16.
larsse tot Chzistum en vinden wy niet een 1. Tim
woort. Ende indien pement mochte dencken/ 2. 5.
dat Salomon eē voorszbeelt Chzisti is geweest/ 1. Joa.
ende dat daerom/ t'ghene van Salomon ende 1. 2.
zijn moeder gesept is/ oock op Chzistum ende Rom. 8
Mariam gepast mach werden: hy sal weder o 34.
daer tegen ghedencken/ dat Solomon weleen
voorszbeelt Chzisti is geweest/ maer niet in alle
saken zijns levens ende Coninckrijckx/ twelc
Mafius selve niet en sal ontkennen. Maer indie
hem eē wel sal ghelieven dese plaetse tot de
voorzbeddinge Marie by Chzistum te trecken/
ich mach het wel liden/ mits conditie/ dat hy
dencke van Nihil op zijn request te hebbē: wāt
hoben dat Salomon zijn Moeder bestrafte/
Adonta wert zijn begeerte niet alleenich afge
nagen/ maer Salomon dede een eedt/ dat hy
dies daechs soude gedoodet werdē/ twelc ooc
geschiede. Dat nu de Papisten henen gaen eē
gebruycken so een voorzbeddinge: wy staen op
de voorzbeddinghe Chzisti/ welcke onse voorz
spraeck/ ende versoeninge is voorz onse sondē/
die salich maect die door hem tot Godt gaen. He. 3. 25
En als hy voorz ons bidt/ wie sal ons dan be- Rom. 8
schuldighen? wie sal ons verdoemen? Wy we- 33.
ten wel sonder seggen Philomafij, dat de liefde
Chzisti inden Hemel/ tot ons niet op en hout/
en daeromme en houden wy oock niet op niet
vertrouwen tot hem te gaen/ die allen den ge- Joa. 1/
nen die in hem gelooven/ macht gegeven heeft 12.

om kinderen Godts te werden. Want sy ont-
 Rom. 8 fangen den Geest der aenneminghe tot kinde-
 14, 16. ren/dooz welcken sy roepen/Abba, O Vader
 Die selve Geest getuycht met onsen Geest dat
 wy kinderen Godts zijn. Van de liefde Marie
 tot ons, en van de kinderen Marie, welke een
 name ghy u ende den Papisten geeft/en heb-
 ick in de Bybel niet gelesen. Hebt ghy een an-
 der Bybel / in welke de Christenen lieve kin-
 deren Marie werden genaemt, tot welke sy haer
 liefde ende vermogen betoont (gelijck Marten
 vrient spreekt) so moet ghy dan ooc een ander
 Hemel hebben / daer van onse Bybel niet re-
 woort en roept. Ende daer wy wt onse Bybel
 geleert zijn te segghen: Onse Vader, die ghy zijt
 inden Hemelen: daer sal de uwe mogelijc heb-
 ben: Onse Moeder, die ghy zijt inde Hemelen
 Doch een letterken te veranderen en is by
 geen groote sonde: want also licht sout ghy
 Pater, Mater connen maken / als ghy van I-
 sum, Ipsa ghemaect hebt / dewijle beyde ver-
 Gen. 3. wisselinghe u vast tot een eynde can dienen:
 15. meer dewijle ghy alreede na u vermoghen in
 der daet gedaen hebt / t'ghene Mater ende I-
 bedieden/als ghy de eere des Vaders en Ch-
 rist uwen erdichten Marie hebt toegeschreven
 Ick versikere u dat ghy uwen erdichten Ma-
 riam in dien Hemel / in welke Christus den
 kinderen Gods een plaetse bereydet heeft/niet
 en sult vinden: maer de geloovige sullen Ma-
 riam de moeder des Heeren vinden tē Jong-
 sten daghe in de opstandinge der dooden/ende
 in grooter vreuchde met haer gentetē het erf-
 deel/ haer ende allen geloovigen van Christo-
 haren

haren Sone nae den bleesche / maer Godes
Sone nae den Gheest der Heylichmakinghe / Rom. 9.
verwozben. Blijft ghy dan / aengesien u sulckx 5.
Goet dunct / hinderen Marie: wy en weten ons Rom. 1
in niemant anders te beroemen / dan in Chri- 5.
sto den gecrupsten / in welcke wy wt genaden
hinderen Godes ghewozden zyn.
8. Philomastus / om zijne vercreupelde sake
staende te houden / maect hem seluen veel
moepde om te bewijzen / datmen den Heyligen
aenroepen mach, al ist sake datse geen lange oore
hebben, die wt den Hemel op der aerden strecke:
ghelijck Ioannes Calvinus sept. Wadt ghy / Anti-
mari, voozt gelesen t' gene Calvinus so voozt als
na daer by sept in de selve afdeelinghe / ghy sout
de moepde gespaert hebben van uwe volgende
redenen te schryvê / aengesien se alle opt roztste Insk.
in de voozseyde plaetse wederghelapt zyn. lib. 3.
Maer uwe quade Marginale aenteerkinghe Cap.
doet my gissen / dat ghy selve de plaetse niet in 20.
ghesien hebt: Want andersins en soudt ghy u sep. 24.
Catholijcken sulcken plaetse niet aengewesen
hebbê / welcke haer / so se die maer met aendacht
sonder vooz-oozdel lesen / en by de Schysure
leggen / wel lichtelijck vande aenroepinghe der
Hepligen mochte afwenden. Daer beneffens /
in diense alle plaetsen van u aengeteekent na-
sochtê / daer ware verijckel / dat ghy wel haest
uwe eere (so ghy noch eenige hebt) mocht ver-
liesen / dewyle ghy niet oprecht en handelt /
maer spreekt een valsche getuygenisse tegen
uwen naesten / als ghy eenighe woorden / die
Calvini meeninge verclaren / wilaet / ofte zijne
woorden verbalscht. Want eerste hebben wy

Inst.
lib. 3.
Cap.
12. P. 4.

Cap. 14.
P. 9.

te vozen een exempel gesien. Van't tweede is te
sien in u boeckken B. liij. P. 2. Daer ghy segt
dat Calvinus leert / dat alle onse werckē sonde
zijn. Ende eerste plaetse handelt Calvinus tegē
den genen die haer selvē rechtveerdigē en ver
gelijct daer de supberheyt des menschē tegē de
supberheyt Gods / en in sulcken aēstien seyt hy
Die ernstelijc als voor het aenschijn Gods na de
ware regel der gerechticheyt vragē, sullē seker be
vinden, dat alle wercken der menschen, sose nae
haer waerdicheyt gekeurt werden, niet anders en
zijn als besmettingen ende vuylicheden, ende dat
de gemeyne geachte gerechticheyt by God louter
ongerechticheyt is: tghene gheacht wort suyver
heyt, besmettingen: ende eere, schande sy. In de
tweede plaetse vande wedergebozen is zekere
de / seyt hy: Het beste dat vā haer voortgebracht
can werden, is nochtans altijt niet eenige onrey
nicheydt des vleeschs besprengt ende verdorven
ende is, met eenige vuylicheyt vermengt. Die nu
de voorgaende ende volgende woorden Calvin
ni sonder vooroorzel met een oprecht gemoet
leeft / sal lichtelijck sien / dat dese onderwijser
niet oprecht ghehandelt heeft.
9. Nu laet hoozen hoe de heylighen onse gebeden
connen hoozen. Ten eersten: sy connen met
een groote snellicheyt, gelijk de Engelen, wesen
by den genen die haer aenroepen: want de Heyli
gen, seyt de rechte onderwijser / in den Hemel
niet gebonden en zijn. En hy behelpt hem met
de Authoziteyt Hieronymi. Daer is een groo
te onderschept / mijne vrient / tusschen de En
gelen ende de sielen der heylighen. Ick hebbe
te voozen gesept / ende segge noch eenmael / dat

de Engelen dienstbare Geesten zijn / ende send- **Heb. 1.**
 boden Gods / welcke wrgesonden werden ten **14.**
 dienste der wtverrozenen: ende nochtans en ist **ende. 9.**
 niet geoorlooft die te aenbidde / naet getuyge- **12.**
 nisse des Engels selve. Dewijle wy dan wt de **Apoc.**
 Schrifture geen bewijs en hebben vande te- **22. 9.**
 ghenwoozdicheyt der Hepligher sielen / maer
 deel meer het teghendeel: soo ist seer onghe-
 rpint gesept / dat men de Heplighen aenbidden
 mach om dat se by ons tegenwoozdich conne
 zijn. Tegen Hieronijmi ongefondeerde gissin-
 gen stelle ick zijn eygen ronde bekentenisse / die
 sept: Al wat wy spreken, moeten wy bevestigen **in Psa.**
 wt de H. Schrifture. Item: Al wat sy sonder au- **98.**
 thoritheyt ende getuyghenisse der Schrifture, als **in Agg.**
 of het Apostolische traditien waren, van selfs **C. 1.**
 vinden en versiere, dat verslaet het Sweert Gods.
Daeromme Chrysofthomus met de Schrif-
 ture sprekende beter credijt moet hebben / want
 hy seyt: Wt vele plaetsen der Schrifture can be- **Hom.**
 wesen werden, dat de sielen der rechtveerdighen **19 in**
 na de doot hier niet en dwalen. Want oock Ste- **Math.**
 phanus seyde: ontfangt mijnen Geest: ende Pau-
 lus begheerde ontbonden ende met Christo te
 wesen. Van den Patriarchen seyt oock de Schrif-
 ture: ende hy is vergadert tot zijne Vaders, ende
 elders: Die sielen wt den Lichame ghescheyden **Hom.**
 zijnde, en vertoeven hier niet meer, maer werden **4. de**
 terstont wech ghebracht. **Daeromme** Hieronij- **Lazar.**
 mus selve elders seyt: Al wat ick segghe, schijnt **et divit.**
 stom te zijn om dat hy het niet en hoort &c. Lact **in Epi-**
 ons nimmermeer ophouden van dien te spreken, **taph.**
 met welcken wy niet en connen spreken. **Dat nepoti-**
 sept dese Vader van den verstorvenen. **ani.**

Ten tweeden, seyt Philomastius, connen sy onse
ghebeden verstaen door de bootschap der Enge-
len. Hoozt doch eens/Chzistelgckelezer. Een
mensche bidt op der aerden dat hoozt een En-
gel: die bootschapt sulckx aen desiele van een
Sant: dese vliecht dan en draecht sulc gebet tot
Maria / op dat sy het bootschappe aen Chri-
stum / die dan tot zynen Hemelschen Vader
gaet etc. Hoe grootelijckis hebben ghedwaelt
David/ de Propheeten ende Apostelen/ welck
eens gangs tot Godt door Chzistum zyn ge-
gaen/ ende van sulcke omme en cromme weg
niet geweten en hebben. Oock mede die ghen
die gesept hebben/ dat de gebeden der bedrucken-
ten door de wolcken dzingē / ende dat ons ge-
bet een t'samen sprekinge met God is. Dene
eens (dat ic niet en sprekē van Maria ofte pe-
mandt der Apostelelen/ want ick weet dat die
met sulcke dwaesheydt niet beholpen en zyn
Hoe vele de liebe St. Franciscus, hy sy dan in den
Hemel/ oft hy swebe met de Geestelijcke boe-
heden inde locht/ te doen moet hebben/ dewijl
alle de gebeden van so vele dupsenden Francis-
canen en andere debotarigen/ alle oogen-blij-
ken door daer toe bestemde Engelen voor hem
gebracht werden/ om voort rappoort daer va-
te doen daert behoort. Sy selve en sullen mo-
gelijck niet weten/ hoe veel dupsenden Bordo-
nische Sprinckhanen ober al verstroyt zyn
Daer toe dan veel dupsent Enghelen beho-
ren/ die/ om Jan Peterz de Bordonē de gebe-
den zijner creaturen voor te dragen/ hem om-
ringhelen. Philomastius comt hier voort met
de leder Jacobs / welcke hem soo wel te pas
comt

komt om t'boozsepde te bevestigen / als Masij
staf hem soude dienen om te gaen in een dact
bande Bosch na het Roomsche Babylon / daer
zijn Deus in terris woont: Zijn derde reden is,
dat de Heyligen de ghebeden verstaen door eene
openbaringe ende inspiratie van Godt: daerom-
me ist wel recht, datmen den Heylighen aanbide.
Staet in de Schrifsture oock yet van sulcke
openbaringe niet een letterken. Maer hoorst
wederom hoe aerdich dit loopt. Een Papist
sept: Heplige S. Peter / bidt booz my / hoe sal
nu Petrus connen weten / datmen hem so aen-
roept? Philomastus sept: tot een openbaringe
Gods. Maer / liebe doch / wat reden heeft het /
dat God indē Hemel seggē sal tot Petrum: dese
ofte die mensche roept u aen / op dat ghy booz
hem by my eē boozsprac sicut zijn: daer doch
de Heere sulcke gebedē niet booz goet en kent /
veel minder zijn volck daer van een ghebodt
gegeven heeft / maer wel het tegendeel / als hy
sept: Roept my aen inden noot / so wil ic u ver- Ps. 50.
lossen / so sult ghy my prisen. Hoe sal die doch 15.
booz goet houden / dat ghy niet hem / maer de
Santen aenroept? hoe zijt ghy so dwaes / dat
ghy meent / Dat Godt t'uwē besten uwe ge-
boden den Hepligen / die ghy tegen zijn gebodt
aenroept / openbaren sal? Ende dat de Heplige
inden Hemel so onwetende van de wille Gods
souden zijn / dat se eene sodanige aenroepinghe
prisen souden / welcke God niet en prijs / ende
die nopt by den Godtsalighen menschen in
gebruyck is geweest. Indien het noodich is /
dat onse gebeden eerst tot God moeten comen /
waeromme en gaen wy niet recht door tot
Godt /

de uni-
rate Ec-
clesiæ
lib. 3.

De Cu-
ra pro
mor-
tuis.

Cap.
13.
Cap.
15.

Cap.
16.

Cap.
13.

Godt / bewijle hy ons sulcks te doen bevolen
heeft. Ist niet geraedsamer / dat onse gebeden
also comen voor zijn heylige aengesicht / ghe-
lijckformich zijn wille ende woort, als datse van
die beyde ledichende verbyreint zijn? Philo-
masius woude geerne zijn tweede ende derde
redē met de Auctoriteyt Augustini verschoo-
nen / hoewel hy zijn woorden niet verhaelt:
maer ick sal hem antwoorden met Augustino:
Laet ons niet hooren, dit segghe ick, dit segt ghy:
maer laet ons hooren, dit seyt de Heere. Doch
hoozt Augustinus eens selve spreke in dat boec
twelc dese Masij procureur tegen Augustinus
aēteekent / hy selve sal zijne meeninge rondelijc
verclaren. De Geesten ofte sielen der overleden-
nen zijn aldaer, daerse niet en sien, wat in dit le-
ven der menschen gedaen wert en gekeurt. En
antwoordende op een tegenreden genomē van
de lijcke-man seyt: hy heeft also gesorcht voor
de levende hoewel hy van haer doe niet en wiste:
gelijck wy sorghen voor de dooden, hoewel wy
doch niet en weten wat sy maken. Ende hoewel
de selve seyt dat het wel mach zijn, dat de doode
eenige dingen hooren van den ghenen, die ster-
vende van hier tot haer gaen, ofte datse van een
Engel, ofte door openbaringe des Gheests Gods
yers verstaen, ofte datse door eē Godlijcke cracht
by de handelingen der levende connen zijn. So
laet hy nochtans sulc gevoelen twijfelachtich
ende onseker / en dat met beter reden als Phi-
lomasius het geerne voor seker woude stellen:
om dat hy geen seker bewijs wt de Schrif-
ture en conde vinden / maer met reden en Schrif-
ture sulcke meeninge achtende te stryde / seyt:
By so

By so verre de sielen der gestorvenen tegenwoor-
dich waren by der saken der levenden, mijn vro-
me moeder en soude my niet een macht verlaten.
Maer voorwaer is het also, als de Heylige Psalm
seyt: Vader ende moeder hebben my verlaten. So
dā onse ouders by onse saken niet tegenwoordich
zijn: wat zijnt vcor andere doodē, die weten wat
wy doen en lijden? Esaias seyt: Ghy zijt onse Va-
der, want Abraham en weet van ons niet, &c. **Sp**
en wetent dā niet/noch dooz snelle tegēwoor-
dichept/ noch dooz bootschap der Enghelen/
noch dooz openbaringe Gods. Even so onse
ker is zinne vierde reden: dat de Heylighen onse
ghebeden sien in Godt als in een claren spiegel,
waerinne verhoort connen werden alle creaturē,
en al t'ghene dat door de geheele werelt geschiet.
Offschoon Gregorius noch thēmael sende: De-
wijle alle die, welcke in het eeuwich erfdeel zijn,
met een algemeene clærheyt Godt sien, wat isser
dat sy daer niet souden weten, daerse dien kennen
ende weten, die het alles kent ende weet. **Ic seg-**
ge dan noch dat sulc u raetsel met het aensten
Gregorij becleedet/ onseker/ ja valsche is: want
alles te weten geen creature/maer God alleen
toecomt. En sulck u seggen is maer eene pdele
fantastie des menschen sonder Godts woort/
twelck selbe geerne renighe vernaemde Dap-
sten bekenen.

10. Als nu alle dese vier redenen wel over-
gewogen werden / so ist even so veel als of ic
sepde. **Philomastius** rōde dooz de cracht Gods
wel een **Plompen Ezal** met langhe sozen zinn/
die vanden **Bosch** tot **Nieuwege** repcken / om
daer te hoozen watmē van **Gerardo Livio** sept:
daerom

Dial.
lib.4.C.

33.

Daerom is hy oock eben juyft sulcken hupfen
kreeftken. Dat ic late staen/of het schoon wa-
re dat de Heyligen onse noot wisten/ende voer
ons sozge droeghen: dat terstont daer wt niet
en soude volgen datmen haer mach aenroepen.
Het schijnt ooc/dat mijnen quant dat selve be-
dencken ghehadt heeft. Want merckende dat
hy in alle zijne hupren Godts wt oyt gesocht
redens te cozt soude comen / so gaet hy by een
rapen vele sake/ die wy niet onse vernuft niet
en connen begripen: Namelijck van het wesen
Gods, van de generatie des soons, van de wesen-
lijke tegenwoordicheyt Gods, van de scheppinge
der sielen &c. Item van de magneetsteē en he-
visken Remora. Alle dese stucken, seyt hy/ger-
looven wy evenwel: daeromme ist ooc reden, dat
wy de Heyligen aenroepen, al ist schoon dat wy
niet en connen begripen hoe se onse gebede hoor-
ren connen. Maer als Philomastus ons wt
Gods H. woort aengewesen sal hebben/ datmen
de Heylighen moet aenroepen/ ende dat se onse
gebeden hoozen/ wy sullen dan geerne sulcken
gelooven ende nacomen. Want alle t' gene wy
van het Godlijc wesen en van de andere over-
natuerlijke saken gelooven/ dat staet ons wt
naecktelijcke in Gods H. woort wtgedruct
en geloouent daeromme / hoe wel wy in alle
niet en verstaen de maniere van dien/ namelijck
hoe sulchs sy en toega. Wat de andere natuer-
lijke dingen aengaet/ hy mach de natuer-
schrijvers gaen vraghen/ moghelijck sullen die
hem daer op eenich beschept geben / welc hy
sal connen begripen/ soo hy maer eenich ver-
standt heeft. Doch hoe het daer mede sy zijn

magneet

4
magneet van natuerlijck verstandt/ ende zijne
Remora vā boozoordeel op mēschelijcketra-
ditten gegront/ trecken hem en zijns gelijcken
so geweldich tot afwijkinghe van Gods H.
woort/ ende doen hem soo vast cleven aen den
valschen Godtsdienst datse nootsakelijc in een
stelen schipbreucke sullen gerakē/ indiēse haer
niet en latē door den lieflijckē wint van Gods
waerheyt in de vzeedsame Zee des lebendigen
waters leyden. De andere vier redenē/ die hy
boortbrengt om te bewijzen datse wel doē/ die
niet altijd recht door gaen tot Christum, maer
haer toevlucht door Mariā nemen, hoewel Chri-
stus selve (gelijck hy opentlijck bekent en daer-
mede zijn eygen redenē omstoot) onse gebeden
hoort, ende altijd bereyt is ons te helpen: zijn van
eben goeden allope als de boozgaende. Want
ten eersten / t'is valsck dat wy Christum eeren
in de persoone van zijn moeder, so genomen als
Philomasijs verclaert/ ende booz henen we-
derghelept is. Ten tweeden/ t'is oock valsck/
dat de Sone Gods begeert, dat wy zijn moeder al-
so sullen eeren, als hy ter eere van zijnen Bis-
schop den slechten leecken soect wijs te makē.
Ten derden: willen wy de Majesteit Godts be-
wegen tot barmherticheyt, wy behoeven maer
als ootmoedige kinderen/ niet door de Conin-
ginne der Enghelen, maer door Christum tot
dien te gaen meteen verflagen ende gebroken
ghemoet/ ende al waren dan onse handen met
bloede besmet/ en al waren ons sonden so root
als bloet/ hy salse sneewit maken/ en gereeder Esa. 1.
zijn om ons te verhooren/ als wy zijn om hem 18.
te bidden. Ten vierden/ wy en comen niet al-
leen

1. Joa.
2.2.

Eph. 1.
12. ende
3. 12.
Heb. 10.
19.

Tract.
de præ-
cept. Et
dispens.

August.

leen, al laten wy ons niet leyden tot den God-
lijcken throon door de Maget Maria: want wy
hebben een voorspraek by den Vader Jesum
Christum de rechtveerdighe, die is de ver-
niginge voer onse sonden. Ende hoewel wy niet
waerdich zijn vā ons selven om verhoort te wer-
den, soo is hy waerdich om wiens wille wy
verhoozt werdē, en hebben daeromme niet
van nooden, dat Maria ons tot den Godlij-
cken Throon leyde / sp en can oock sulcks niet
doen, want niet sy, maer Christus ons eē by
en toeganch tot den Throon der genaden ver-
worben heeft. Soo siet ghy dan dat van alle
dese uwe redenen niet een woozt staet in de
Schryfure, daeromme ist oec dat ghy die be-
vesticht met de dwalinge Barnardi. Maer t'
eene groote dwaefheyt / dwalinghe met dwa-
linge te wilkē goet maken: en ic sal uwe dwa-
linge soo wel als Barnardi, met Barnardo self
wederleggen / als hy seyt: Daer de noot niet
dringt, mogen der vaderen geboden onverander-
blijven. Ick versta by sulcke onschē-bare noot-
wendicheyt, t'welc niet van een mensche, maer
van Godt gegeven is: dit en can van niemant
van Godt diet ingestelt heeft verandert werden.
Laet dan Gods woozt dat aensten hebbē, dat
menscheijcke redenen daer teghen strjden
beschaemt staen. En of schoon in Gods woozt
eenige dingen zijn die wy met onsen vernuft
niet en connen begripen / so laet ons gheden-
ken. T'is beter niet te weten als te dwalen. Want
eene ghetrouwe onwtenheydt is beter als een
roeckeloose wetenschap. Onse aēbiddinge of
aenreepinghe moet een vasten gront hebben
namelijc

namelijck Gods woort. Dewijle dan in de
Schrifture niet een woort en staet vande aē-
roepinge Marie ende der Hepligen / van eene /
meditatie inde Welck-bloepende borstē Ma-
rie: so en nemen wy geen natuerlijcke redenen
sonder Gods woort aen. En dewijle wy van
den eenigen middelaer Jesu Christo sekere en
wtgedruete bevelen en beloften Gods hebbē /
waeromme soudē wy ons tot onbekende on-
sekeren ende lasterlijcke dingen / door Authori-
teydt eens menschen / t'sp Barnardi ofte pe-
mans anders / laten verleyden. 't is waerlijc
een groote stouticheydt van u / Antimari, dat
ghy so vermetelijck van Hemelsche saken son-
der Gods woort dorbet spreken / ghelijck oft
ghy gisteren wt het binnenste des Hemels ne-
der gecomen waert. Wilselijc is de maticheyt
Augustini / als hy sept: Daermē van eene don-
kere sake disputeert, als sekere en clare bethoo-
ningen van Godlijcke autoriteyt niet en helpē,
so moet menschelijcke vermetenheyt hem binne
houden, en niet doē met buyginge aen dese ofte
die zijde. Laet in sulcke sake plaetse hy ons
hebben de reden Salomonis / die hy hy brenghet
waeromme men in noot tot den Heere sal vlie-
den / als hy sept: geeft een pegelijc als hy gewā-
delt heeft / als ghy zyn herte bekennt: wāt ghy
alleen kent het herte aller kinderē der mēschē.

Op het vierde Capittel des on- derwijfers.

1. Al hoewel ic my voorgenomen hadde ep-
gentelijc vande aenroepinge der hepligē niet te
handelen / dewijle het mijne tegenpartijē alleē
scheen

De pō-
tor. Me-
ritis lib.
2. Cap.
ultimo.

1. Reg.
8. 39.

scheen gedaen te zijn / om de schuldere en by
voechde woordē zijns Bisschops te verdedi-
gē: nochtā / dewijle zijne onderwijns meest
de aēroepinge der H. gegrōt is / met de welcke
hy eene vuple sake gheerne supveren woude
hebbe ick hier ende daer / gelijk hy sonder
dye geschreven heeft / sulck een sand-gront
gelegentheyt moeten omroere / om t' gebou-
de te doen vallen. Doch dewijle het hem god-
ghedocht heeft zijne nietige timmeragte
eenige vermolsende balckens van sommige
vaderen te ondersteuten / om de melc-supper
Marie noch wat moets te geven: so sal ick
hoorts / als overlopende / de bzoosheyt van
sulcke steun-palen ontdeckē / ende daer na
een besluyt / zijne redenen ende steunselen
de byle des Godlijcken woordts omhouthen.
Philomasijs dan / om zijne aengetogene
ders wat ontsich te maken / begint van haer
geleertheit / outheyt / eenicheit en beplicheit
Math. Maer hy doet ebenso veel als Chrijsosthomus
Rom. sept: Die voorgencmen hebben de dwalinge
67. leugen te verdedigen, doen gelijk de ghene, die
vuyle mueren met witte beplecksel aenstrijcken
Leet. 41 Ende ic mochte niet een spreucke van Gabrie-
in Can- Biel alle zijn plaesteringe doen afvallen / seg-
maissæ. gende: De authoriteyt van de Heylige vaders en
verbint niemant om haer seggen toe te stemmen
ten sy dat het ghegront sy in de Schrifture. Biel
die so constelijc de Canon der misselijcke mis-
wtgelept heeft / sal pimmers ooc credyt vinden
by dese ontrouwwe Marien - bytendt: op dat sy
leere hier namaels de goede vaders niet te be-
schuldigen van een sodanige ontrouwicheit

datse haer seer dickwils hebben begeven in hare
 meditatie ende gebeden tot de Maget Maria, om
 alsoo hare dorstige siele Geestelijck te laven. En
 doe hy voornam den vaderen sulcker lade aen
 te wijzen / t' hadde seer goet gheweest / dat hy
 reet de waerschouwinghe Hieronymi wel
 waergenomen hadde / so en hadde hy hem sel-
 ven ende andere niet bedrogen / want hy seyt:
 De verkeerde menschen hebben, tot bevestinge in
 van hare leere, onder de name van Heylige man- Symb.
 nen, vele dingen vermengt diese noyt geschreven Ruff.
 hebben. Ende t' ghene hy op een ander plaetse
 vande Apocriphe boeckē seyt / mach niet meer-
 der reden vande Schyften der Outvaderen
 gesproken werden / namelijk: Indien yemandt ad Læ-
 die boecken wil lesen, non ad dogmatum verita- tam.
 tem sed ad signorum reverentiam, die sal weten
 datse niet toebehooren den genen, met wiens ti-
 tel sy voor geteekent zijn, dat ooc vele niet doo-
 gende dingen daer onder vermēgt zijn: en dat het
 een groote cloeckheydt is, t' gout in slick te scec-
 ken. Doch hadde hy behooren te ghedencken /
 dat zyne aengetogene spreucken niet ofte seer
 wepnich dienen tot zyne sake. Laet ons doch
 met patientie hooren wat hy voortbrengt.
 Cyprianus seyt: Maria omhelst, kust ende gheeft Serm.
 de borsten. Also heeft Cyprianus zijn siel gelaest de nat.
 met de Salige borsten van Maria, seyt Philoma- Christi:
 sius: ende wat sal hier nu nae zyne meeninghe
 wt volghen: dit / dat Marius wel doet / dat hy
 door eene schilderte gelaest wert van de borste
 Marie. Ic conde dit Sermoon met goede re-
 den tellē onder die / welcke Cypriano naet voort
 gaende seggē Hieronymi opgedicht zyn: maer

Salve
sancta
facies,
&c.

ick late dat nu in zijne weerde blijven/wat sal
het doch mijnen Marien-vrient helpen? Ten
ware sake hy met een wilde seggen/dat Cypri-
anus zijne siele ghelaeft hadde met het hop/
cribbe/dē armen hupfraet/hups ende Stat
Bethlehem/en dat Philomastius daerom
wel sal doen/dat hy met een/t'hop/de cribbe
dē hupfraet/etc. Aenbidde:want Cyprianus
hy naer van dat Sermoon een vweester
de Histoꝛie der geboorte Christi verhalende
so wel van alle dese dinghen spreekt/als van
Maria/het nieugebozen kindeken omhelsende/
de/kussende/ende Mamme ghevende. Doch
waer ome en soude Philomastius het hop niet
aenbidden/aengesien hy ende zijns gelijcken
als offe al haer leven met de Ezelen hop gege-
ten hadden/wel dorben segghen tot de swe-
doeck genaemt Veronica. O Heylige sweedoe-
bidt voor ons:ofte/gelijck staet int gebedt/tot
het welcke de Paus Joannes 22. Thien dū-
sent dagen aflatts gegeven heeft. O Heylige
Figure, leyt ons om het suyvere aenschijn Chri-
sti te aenschouwen. Nu hoorz voort/wat een
niet seer bekende Methodius seyt:Ghy zijt (Ma-
ria)het licht vande geloovige,ghy zijt de moeder
des Scheppers,ghy zijt de voesterle van hem die
al voert, ghy zijt de draechster van hem die
draecht door zijn woort. Gy zijt de poorte waer
door God is gecomen inden vleesche. Het eerste
lidt is valsche/de reste can passerē/maer help
u so veel als t'voorgaende. Maer ist al goet
wat Methodius seyt: Hoorz toe wat hy van
propheteert. De Titel is: De Clercken en Mo-
nicken sullen de Godlijcke saken ontheylighen
Volch

Volcht inde text. In die tijt en sullen de goede
niet gesocht werden, maer sulcke die haer selven in Reve
lief hebben, gelt-gierige, opgeblasene, hooveerdi lationi-
ge, veroordelaers, oncuysche, onachtmoedighe, bus,
onbeschaemde, verraders, hoereerders, overspeel-
ders. **En daer na vande selbige soorte spreken**
de sept hy: Sodanige dienaren sullen, tegen Gods
bevel, in die tijden zijnde wat sy gebieden, sal
lichtelijc volbracht werden. Sy sullen in geen en
dingen God vreesen, en ooc alle quaet sal by haer
voor een niet geacht werden. **Dast nu eens so-**
danige woorden op uwe cleresie ende raet / of
Methodius u geraden heeft. Ambrosius volcht
nu / **ende sept,** De Maechdom ende het leven (ick
volge mijns onderwijzers **oversettinge**) vā de lib. 1.
salige Maget Maria, moet ons zijn gelijk in een de vir-
voorbeelt, waer wt als wte en spiegel schijnt het ginib.
beelt vande reynicheyt, en de Forme des deuchs.
So vele Philomasijs. Laet ons Ambrosium
hoort hoozen / om te verstaen hoe weynich hy
Masio tot zijn propoost dient. Nee mt hier van
voorschriften om te leven waerinne de wtghe-
druckte meesterschappen der eerlijckheyt als in
een voorschrift verthoonen, wat ghy verbeteren,
vlieden, ende behouden sult. **Meret nu Ambro-**
sus vermaendt alle Maechden / de deuchden
Marie na te volgen: daeromme doet Masius
recht / als hy sept / hier werde ic vande Borste ge-
laest, en neet zijne meditatie in de borstē Marie.
En sepde ic terstont niet recht / dat hy met hop
geboet zijnde / een Ezels verstant ghecreghen
hadde? T'is onnoodich dat ghy hier by sicket
t' ghene Paulus segt / weest mijne navorgers / 1. Cor.
gelijck ic Christi navorger ben. Op weten dat 4. 16.
seer

seer wel: oock mede/ hoe wy Maria nabold
sullen/ ghelyck ick in mijn tractaet coztelijc
aengewesen hebbe. Maer dat wy daerom
onse meditatie sullen nemen in de Lidteer
nen Pauli/ ende in de borsten Marie/ gelijc
geerne doen in de wonden en het bloetberge
ten Christi/ dat en gelooven wy niet uigene
der wijser moeste dā eerst beter bewijs voo
brenghen.

2. Wel aē dan/ Augustinus/ die doch by
in groter werden is/ so Philemaes seyt/
dat Calvinus hem prijst/ salt hem doen. Wa
mede? om dat hy zijne ziele gelaest heeft do
eene devottige meditatie met de salige borsten
van Maria. Nu laet hoorzen/ wat seyd
de nat. Moeder Maria, laest Christum onsen Heere en
Christi. spijs: laest het broodt dat vanden Hemel com
laest den genen die u sodanich heeft ghemaect
Andien ick sepde dat de sake en stijl van schry
ven bedencken gheben/ oft de name Augustinus
(na t'jeggē Hieronymi) wel mochte misbruyt
zijn/ gelijck in de Serm. De temp. Dickwils
schiede is/ als terstont sal bijcken/ ende do
gaens in zijne schriften te sien is/ Exempel
Scala Paradyli, zijnde eben het selve Scala Cla
strarium Barnardi: hoewel het naet getupgen
se Erasmi noch Augustini noch Barnardi is. An
dien/ segge ick/ men sulckx sepde/ men en soude
niet dwalen: want de Geest Augustini (dat i
Philomasy woort gebzupcke) welcke in zijn
eigene schriften hem verhoont/ seer verre v
dese Geest verschepden is. Maer nu/ laet he
zijn/ dat Augustinus alsoo ghesproken hebbe
wat salt u helpen/ onderwijser? condit ghy w
die

die woorden wel een goet besluit makē vooz
uwes Bisschops / *Positus in medio* Als Au-
gustinus hem verheucht inde gheboorte Jesu
Christi / ende getrocken werdt in eene bedenc-
kinge / als of hy by het nieuw-gebozen kinde-
ken in persoon te genwoordich was geweest /
(wāt ghy immers niet sult seggen / dat Mar-
tha haer kindeken tē tijde Augustini de vyfte ge-
geven heeft) ende daerinne wi harst met sulcke
woorden: O moeder laest u kindeke / etc. Geest
hy daer mede te kennen / dat hy tusschen Chri-
stū en Mariā gestelt zijnde niet en weet waer
hy hem keeren sal? geheel anders was hy ge-
sint / gelijk te voozen in zijne meditatie is ge-
hoort / en seer haest breeider sal blijcken. Maer
op dat een vegelijck moge sien / hoe ghy lieden
met Augustino en andere oude Leeraers om-
springt / laet ons u volghende bewijs hoozen.
Fulgentius seyd: Comt ghy Maechden tot een *serm. de*
Maghet, ghy die ontfangt tot eene ontfangende, laudi-
ghy die baert tot eene barende, ghy meeders tot *bus Ma-*
de Moeder, ghy suyghende tot eene die sooght. *ria ex-*
Waeromme en dient hier de *Autoriteyt* Au- *partu*
gustini niet / dewyle doch t'selve Sermoon saluat.
ouder zijne schriften staet. Mogelijck quam u *serm. de*
inden sin dat het wat te plomp van Augustino tē pore.
gelept soude zijn / en dat de kinderen uwe val- *de incar-*
schept mochten mercken. Maer waeromme *nat. ser.*
moet Fulgentius met eene sodantige clabde van *11.*
grouwelijcke onwetenhept / ofte verkeerde af-
wijkinghe van de waerhept des Euangelij
betuygt werden? om dat hy na uwe rekenin-
ge ontrent tachtentich Jaren na Augustinus
geleest heeft? So en salt dan geen wonder zijn /
dat

dat ghy/die ober elfhondert Jaren na Fulgen-
tium gecomen zijt/sulck een wtermaten groo-
ten Plompaert ende Lasteraer geworzen zijt
Maer ic en meyne niet/dat Fulgentius in dese
deele so verre van de waerheyt afgheweken
gheweest/beel minder Augustinus. Laet ons
tot dien eynde Philomasiu eens boort hou-
ren wt Fulgentio. Daerom heeft Maria in haer
ontfangen alle dese loopen der natuere, op dat
alle vrouwen tot haer vluchtende, soude helpen
so verre mignē onderwijser. Hy heeft hē raet
ic/geschaeemt de volgende woorden daer hy
doen/welcke aldus luyden: Op dat de nieuwe
Eva bewarende harē Maechdom wederopricht
soude alle het gheslacht der vrouwen die tot haer
comen:gelijck de nieuwe Adam, de Heere Iesus
Christus weder gecregen hadde alle het manlijc-
ke geslacht. De woordē maer gestelt zijnde ge-
ben te kennē/ dat gy een de aldergrootste ket-
1. Cor. 1. ter zijt/wiens sinnen de God deser werelt al-
4. 4. verblint heeft/dat ghy niet en cont siē de claren-
heyt des Euangeliums der eerlijckheyt Chri-
sti: waer heeft opt een de minste Chzisten mi-
sche/ic late staen sulcke Oude leeraers/geseyt
dat Maria is een/restauratrix, weder oprich-
terse des vrouwelijcken geslachts/gelijc Chri-
stus is der Mannen? Soo en hebben dan de
vrouwen ende Jongedochteren geen deel aen
Chzistum. Foep u/buple ketter:foep u dat
ghy sulc eene stinckende walgelijcke ketterie-
den Outvaderen dozvet opdynghen/ om wi-
buple Bisschops buple schilderiete te verschoo-
nē. Wilt ghy beyde Fulgentij raet volgē?hooft
hem; Legt uwe herten oeffeninge te werck in de
H. Schrif-

H. Schrifture: ende soo ghy daerinne zijt, bekent
dan wie ghy zijt, ende wie ghy hoort te wesen.
Soerkt doch eenmael de rechte wijsheyt in de
Schrifture / eer ghy ten laetsten in de hooch-
ste dwaeshedt vervalt. Daer hebt ghy / be-
minde leser / alle t'ghene Philomastus tot be-
scherminge van zijne Bisschoplijke medita-
tie in zijne geschilderde melck-stralende bo-
sten Marie / wt de Outvaders weet voort te
halen.

3. Hoozt nu met gedult noch dize van zijne
Nieu-vaders. Germanus seyt: De borsten van
Maria zijn gelijc eenē saligē beker des blijchaps,
een beschermenisse, een bewaernisse vant geheele
menschelijcke geslacht. T'sp Germanus sulck
seyt / oft Masius / ofte zijn Procureur / ofte ooc
t'hoofd van alle geschozene / ick segge / dat het
is een groote leugen ende schentlijcke lasterin-
ge. Maer Philomaes / segt my doch eens / waer
staen dese woorden? waeromme hebt ghy de
plaetse niet aengeteekent? Mogelijc hebt ghy
zijne woorden verdraeyt / de voorgaende ende
navolgende / die zijne meyninge mochten ver-
claren / wtgelatē / ende na uwe gewoonte met
hem gehandelt. Hoozt eens / soot u gelieft / te-
gen uwe verdraeyde aengetoghene spreucke /
tegen Gods waerheyt strijdende / zijn oprecht
en met Gods woort over een stemmende ge-
boelen: Wy en verwachten, noch in dese werelt, Tom 3
noch in de toecomende, van niemant eenige hope Concil.
der salicheydt, dan van de eenich-gheboren Sone Epist.
Gods: want daer en is den menschen geen ander ad Ioan.
gegheven, waer door wy connen behouden wer- synna-
den. **W**ech dan met uwen Positus in medio. don.

Noch seyt de selve. Ic hebbe geseyt, gelijc gesche-
ven is, dat t'geloove, Godsdienst ende de aenbide-
dinge der Christenen in de eenighe ende alleene
Godt bestaet: so wel vande Heylige, verstandige
ende onlichamelijcke machten inden Hemel, als
van alle die op der aerden de wech der waerheyt
bekennen. **Maes** op dan met uwen / Quo me
vertam nescio. **Philomastius** te rozt comende
van **Jong-vaders** doet een sprong van 37
Jaren ende vint dan daer een **Anselmum**, wt
welcke hy wel wat wt den hoeck haelt / om
zijne grillerte te bestricken / en schijnt ooc en-
nige verbte te hebben: **Maer** soo hy de medic-
tiones Anselmi gedruet binnen parijs int Jaer
1553 ghelesen hadde / hy soude daer eben in
getreft hebben / daer mede hy hem selven ende
zijnen **Bisschop** op den rechten dwael-weg
hadde conne helpen. **Want** t'en is niet **Augu-
stinus** / die van sulcken **Positus in medio** weet.
T'en is niet **Ambrosius**, in welcke de **Bisschop**
soude gebonden hebbē / Quo me vertam nescio.
Neen / goe mannen / t'is de goede **Pater Ansel-
mus**, die ontrent ses hondert Jaer na haer ge-
leest heeft. **Dat** is de man / die u helpen can.
T'schijnt dat **Bonarcius** zijne **Mammelijcke**
speculatten wt hem geleert heeft. **Lieve Maer**
sen-vriend / waer waren uwe sinneloose sinne-
doe ghy u onderwys maectet? **Ic** geloobe ghy
moet bupten westen geweest zyn / dat ghy sul-
een dienstigen haben tot bewaringe van uwen
Positus in medio, wt den westen comende hebt
misgesept. **Indien** de **Apostel Paulus** met hi
eens ware / soo lagen alle onse spullen inde af-
sche / ende **Mastius** hadde t'spel ghewonnen.
Want

Want hoorst eens wat hy seyd: Goede Heere,
spaert de knecht uwes moeders Goede vrouwe,
spaert de knecht uwes soons. Goede Soon, ver-
scent u moeder uwen knechte. Goede moeder,
verscent uwe sone uwen knechte. Ick, die ic my
werpe tusschen twee sodanigen goedicheden, en
sal niet vallē in sodanige machrige strengichedē.
Segt, rechter des werelts, tot wien sal ic mijne ge-
beden wtstorten? segt versoenerse des werelts,
wien sult ghy versoenen? &c. **W**t vele hebbe ick
D. **M**ary/tuoen dienste dese wepnige woordē
wtgeteekē t/op dat ghy na desen meucht seg-
gen: Ick hebt in Anselmo ghelesen. Maer t'sal
u daer hy ghelieben in bedencken te nemen/of
niet mogelijc Anselmus dit mochte geschreven
hebben in zijne onwetenheyt/eer hy de Euan-
gelisten ende Apostelen gelesen hadde/die hem
andersins beter bericht souden hebben gedaē.
Want ick vinde in zijne boeckkens eene t'sa-
men-sprekinghe tusschen hem ende **M**artini
van het lyden des Heeren/daer **M**aria wt den
hemel tot hem comende hem onderricht vant
lyden haers Soons/ als hy lāge tijt met vast-
ten ende bidden sulcks te weten begeert had-
de. **I**ndien hy de **E**uangelistē te vozen gelesen
hadde/hy soude met een sodanige openbarin-
ge gelacht hebben/ de wijle hy eene volcomene
openbaringe versoeckende/hoort een veel on-
volcomener als vande **E**uangelisten beschre-
ven is. **T**en ware sake dat de volcomenthepdt
daer in bestonde/dat de **E**uangelisten vergetē
hebben te schryven t'gebet Christi, t'welc sou-
de geweest zijn nae dese **M**ariaensche openbarin-
ge, wt den 69 Psalm Ps. 17. 18. 19. **I**tem/ dat de
Heere

Heere gevangen zijnde, niet in het huyse Cleophe,
 maer inden Tempel gebracht is : ende dat Maria
 Magdalene om den Tempel loopende, ten laetste
 door de vensters gekeecken ende ghehoort heeft
 de verloocheninge Petri, en daer op geseyt heeft.
 O Iesu ick en sal u inder eeuwicheyt niet verlooch-
 enē. En dat Petrus na de verloocheninge, met
 verbaestheyt wtloopēde, Maria de moeder Iesu
 ende Maria Magdalene voor de deure heeft ghe-
 vonden, ende van beschaemtheyt wech-loopen-
 de hem verborghen heeft in een steen ghenamen
 Gallicantus, dat is / Hanegeschrey. **Dit en mer**
diergelijcke hebt ghy in die schoone openba-
ringe vant lijden Christi / welcke Patri Ansel-
mo van Maria gedaen is. Ende dewijle sy de
moeyte heeft aengenomen / om wt den Hemel
tot hem te comē / waeromme en oude hy haer
niet wederom so hooch verheffen / ende gelijc
maken den Heere Christo / die doch niet eens
de moeyte heeft willen aennemen / om zijns lie-
ben moeders dienaer Anselmum te comen be-
soecken. Het schijnt dan noch / dat hy daer na
wijser geworden zijnde / van de pdele openba-
ringen tot de Schrijften der Euangelisten ende
Apostelen getreden is / ende daer inne so toege-
nomen heeft / dat hy daer na wiste te seggen
 Als het eynde des werelts na by quam, so is Chris-
 tus alleen als de rechte hooge Priester in dat hey-
 lige der Heylighen ingegaen, ende daer is hy ter
 rechterhant Gods, en bidt voor ons. **Daer heeft**
Maria wt. Ende wederom: Daer en is niemant
 in de glorie Godts des Vaders als de Heere Iesus
 Christus, ende in vergelijckinghe met hem en is
 geen heylige yet met allen, **Waer nu henen met**

in Enar-
 rat. E-
 uangel.

Positus

Positus in medio. Anselmus by sinnen zijnde en
houdt daer niet van. **Maer** eene Fulbertus sal t
hem doen. **Daerom** ne niet Augustinus/wat
doch de Sermonen Augustini met uwe Ful-
berti vuplichepdt besmet zijn/dewijle ooc dese
zijne/ vā u aengetogene/ vuplichept onder de
Sermonen Augustini te vinden is? hebt ghy ^{serm.}
het bedroch gemerckt? merct dan ooc dat wy ^{35. de}
u bedroch merken. **Du** dese man gater glad ^{sanctis.}
mede door en seyt: Een maghet geeft te suygen,
sy is voedende de spijs der Engelen en der men-
schen. O salighe kuskens die ghedruckt zijn in de
lippen des suygelings. **Du** wat volcht daer wt:
daerom heeft **Masius** recht/dat hy seyt: O
Maria, soete moeder Gods, hoe vermakelijck zijn
uwe borsten: hoe soet smaect uwe melc; Ic trede
tot u, op dat ick van uwe borsten aen mijn dor-
stige siele ghelaest werde. **Daert** daer wel mede
Masij/soot mogelijck is/ ende neemt by desen
Fulbertum, by mede Arnoldum Carnotensem,
ende neemt met malcanderen eene kinderlijc-
ke meditatie in de borsten **Marie** / raept by
malcanderen so vele lasteringen alst u te passe
comt: wy sullen alle onse lust ende vermaken
nemen naet **Exempel** des **Apostels Pauli**/
(wiens navolgers/ niet aenbidders wy geer-
ne willē zijn) in het **Crucce Jesu Christi**/ ende
sullen houden in onse gedachtenisse/dat hy ge-
storven zijnde voor onse sonden/wederom vā ^{Rom. 4.}
den dooden verresen is tot onser rechtveer- ^{25.}
dichmakinge. **Willen** ooc **Bernardum** wel na-
volgen ende seggen: Laet dan onse dorstige siele
haestelijck tot de fonteyne loopen. **Want** sulcke
woorden recht ende wel tot **Christum** / maer
qualijc

in quo-
dam
Serm.

qualijck en t'onrechte tot Mariam gesproken
werden/ houden het dan geerne met Barnard
als hy rontsom Gods woort spreekt: O goet
Iesu wat gaet u aen? wy waren de doot schuldich
ende ghy betaelt? wy hebben gesondicht, en ghy
wert ghestraft? het is een werck sonder Exem-
phenade sonder verdienste: liefde sonder ma-
Philomastus heeft het daer na gheladen/ als
hy geen meer stof voor hem en bonde/ op de
Engelsche Doet/die hy vande gereformeerde
wil gereformiert hebben/ om dat hy in eenige
beelden de Coninginne Elizabeth (hoogh-
licker memoiren) Diuam en Deam noemt.
gedencke byplijc/ dat sulcke plupmstrijckerie
also weynich by ons geprezen wert als de
sche afgoderie. Indie de afgoderie by hem
zijns ghelijcken so haest ghereformiert con-
werden/ als wel sulcke plupmstrijckerie
ons: de sake tusschen de Gereformeerde en
pistische Kercke/ dit stuck betreffende/ son-
haest geslicht zijn. Men hadde wel oorsake
sen Doet wat te excuseren/ dewijle de Coning-
inde Schijstueren ten aensien van haer am-
Goden werden ghenaeemt: maer ten lust my
niet sodanige plupmstrijckerie te verschoonen
alsoo weynich alst my lust my langher in
dreck van eenige opgeraapte vaderen te wer-
telen. Noch moet ic ewel de reste mede o-
loopen ende besien hoe de Vaders Philomastus
in de aenroepinghe Marie dienen.

4. Vander Apostelen tijden af, seyd mijn
groot-spreeker tot het laer ons Heere 1512 toe
als Martin Luther zijne raserie begoste voor
stellen, ist altijd in de Apostolische Roomsche
Catho-

Catholijcke Kercke, doort gheheel Christendom
t ghebruyck gheweest de maghet Mariam aen te
roepengelijc een middelaresse ende advocaterse
by haren gebenedijden Sone; op die selve manie-
re die de Eerw. Heere Gifbertus Masius en ander
Catholijcken hedendaechs gebruyckē, en te ken-
nen geven inde voorgenoemde beelden en woor-
den. **Philomasi**us seyt veel/maer bewijst niet
met allen. **E**venwel moet hy wat seggen/om/
na den aert van ongeleerde mensche/ met zijn
bele woorden hem selven in verwonderinghe
hy het onberstandich volck te brengen. **L**aet
hoore zijn bewijs: de Apostel Iacobus seyt: waer
doch? in zijn sendbrief? **N**een doch: hy en weet
daer van niet een woort te spreken. **M**aer
ende wat seyt **Iacobus** doch? In zijn Liturgia
seyt hy: Wy houden gedachtenisse van onse hey-
lige, onbevleete, alderglorieufte, gebenedijde vrou-
we ende moeder Gods, altijt Maget Maria, ende
van alle Heylighen ende rechtveerdighen, op dat
wy door haer gebeden, ende middelinge, al te sa-
men barmherticheyt mogen verkrijghen. **D**aer
hebt ghy zijn misselijck bewijs. **M**aer of ick
sepde/dat **S. Jacobs** **M**isse vande **M**is-doen-
ders erdicht was/ ende onder de name des A-
postels **Iacobi** wtgegheben/wat soude mijne
Philomasius daer doch op antwoorden? sou-
de hy niet behoozen te seggen: Dewijle Iacobus
in zijn sendbrief niet een woordē en spreeckt,
van dat wy barmherticheyt verkrijghen door de
gebeden ende voorbiddingen der Heylighen, en
dat sulc seggen regel-recht strijdet tegen de ganc-
sche Heylige schrifture: so moet ic gelooven, dat
het maer een erdichte fabel is van de Apostoli-
sche

sche Roomsche kercke toteeren van hare schoo-
 ne Helena missatica. Wil hy dat niet bekennē
 om dat sulc eene ronde bekentenisse zijne ron-
 de misselijcke God raken/ende de ronde offer-
 penningen staken mochten: ic sal hem ron-
 delijck ende grondelijck aenwijzen / dat de ghe-
 naemde Liturgie selve daer van ghetupgenisse
 geeft. Maria wert daerinne ses-mael moede
 1. Gods (Dei para aut mater Dei) genaet. Zijn
 (na u oordeel) de vaders des eersten en twe-
 N. 43 1. Conciliums van Ephesen niet groote Plom-
 en 449 paerts geweest/ datse Nestorio den mont
 en hebben gestopt met dese Liturgie / die ghe-
 segt des Apostels Jacobi te wesen/ maer heb-
 ben haer slechtelijc beholpen met de Autho-
 riteit Eusebij ende Origenis? Doch sy en wisten
 van dese uwe Liturgie niet: reden is/om dat
 2. niet voorhanden was. Dat meer is/dese eer-
 ghe Liturgie hadde comen wech nemen die
 schadelijcken strijdt des Christendoms
 N. 325 wegen der eeuwige Godheyt des Soons
 en 381. des v. Gheests: Want noch de Arrianen noch
 de Macedonianen en souden haer opentlijc
 gen de wtgedruckte woorden/ende onwed-
 sprekelijcke getupghenisse eens Apostels
 3. ghestelt hebben. Het woort Consubstantialis
 vande Vaders des Concilij van Niceen geset
 seggen selve de Papistische Leeraers: soom
 dan dese Liturgie na dat Concilium gemaect
 zijn/ wāt daerinne dat woort verschepde
 4. len staet. Daer beneffens het gesanck: Hey-
 ligh Godt, heylige stercke, heylige onsterflijcke,
 fermt u onser: is naet ghetupgenisse des v. v.
 Felix de derde eerst int Jaer ons Heeren

ofte daer ontrent tot den Hemel getomen. Hoe
soude dan Jacobus de Apostel so lange Jaren 5
te boozen tselve in zijne erdichte Liturgie ge-
stelt hebben? Doc wert daertinne gebeden voor
den ghenen die in de cloosters zijn: Nu en wa-
render ten tijden der Apostelen geen Monickē in vita
noch cloosters: ende Hieronymus getupcht dat Hila-
dit gespups lange Jaren daer na in palestina rionis.
eerst is bekend gewordē. Bellarmijn bekent dat 6.
de name van Confessores heel laet / Jae effen / De mis-
voor de tijden Caroli magni aengenomen is in sa
de Kerckelijcke gebeden: ende nochtans vint. L. 2.
men dat woort in dese liturgie. Eyndelijc sept C 20.
de Autheur van dese misse. Ontfangt wt onse 7.
handen, die wy sondaers zijn dese wierooc, wel-
ke wy u opofferen tot een lieflijcken roock, tot
vergevinge van onse ende des gantschen volcks
sonde. Jacobus hadde anders geleert van zij-
nen meester Christo / namelijk / dat de verge-
vinghe onser sonden alleen bestaet in het dier-
bare bloetvergieten Jesu Christi: Dese dingen
en andere veel meer overtuppen dese Liturgie
van valscheit / ende n. ijnen onderwijser van
hoose onwetenheyt / dat hy dien tot zijn voor-
deel heeft dooven voortbrengen. Eben het sel-
ve can van de andere liturgien gesept werden /
als hy exempel: in de Liturgie Chrysofthomi
wert ghebeden voor den Paus Nicolaus die on-
trent 450 Jaren: ende voor dē Kēser Alexius,
die ontrent 700 Jarē na Chrysofthomum ge-
leest hebben. Wech dan met alle uwe voddige
Liturgie / die so Mis-achtich rupckē / en eben
so vast gaē als de misse selve. Wat laet os eēs
boozē / wat Philomasy vaders hier toe seggē.

5. Cyrillus Hierosolymitanus, sept Philomastus / heeft vele wt de Liturgie Iacobi genomen ende het volck te Ierusalem gheleert ontrent het Jaer 350. Dat is te segghen: dese Cyrillus heeft zijne misterien wt dese liturgie genomē / doele noch niet gemaect was / maer lāge daer na vā eenē onnutten droomenden Monic' samē gelapt / ende met vele dwalingen dooz speckt is. De dochter is met hē lange tijt vooz de moeder geweest. Ireneus volgt nu / seggende: Maria heeft goet gevonden God gehoorsaem te zijn, op dat de Maghet Maria soude worden een advocaterse vande maget Eva. Hadde mijn onderwijser mijn Tractaet gelesen / hy soude daer wē 2. Cap. der legginge van dese spreucke gebonden hebben / ende ware dan wel thups ghebleven met 11 sect. Ireneo. Maria is schier vierdupsent Jaer na Eva gebozē. Wat is dit nu vooz een coortstige droom / dat Eva alse noch maget was / Maria aengheroepen heeft als haer advocaterse / die noch niet gebozen was? En dat Maria inden Hemel by God een voozbidderse des Maget Eva is geweest / dat is / eerse van Adam bekēt was: daer doch Maria ongebozen zijnde gesins inden Hemel was. Die dese groote ongerpinthept / ende mede de meeninge Irenei begeert te weten / die can daer van lesen in mijn Tractaet vande eere Marse: ende ghy sult sien dat Philomastus een ongherpinden Jesuit / minorijt of Hypocrijt is / die wt sulcke woorden Irenei besluyt / dat Maria onse advocaterse is / tot welke wy ons byglijc mogen begeben. Methodius comt nu weder o voozt met dese woorden; Maria wy comen wederom tot u gelooopen,

ghelooopen, ghy zijt de costelijcke peerle des Hemelijcks, ghy zijt de fonteyne vā alle heylicheyt. Of het Methodij woorden zijn ofte niet / het strijt ten minsten tegē Gods woort / het welcke ons leert te gaen tot Christus de aldercostelijste peerle des Hemelschen Conincrijcks / so claer lichtende / dat Sonne ende Maene daer teghen verdupsteren: die is alleentich de overbloepende Fonteyne wt welcke alle die geheylight werden drincken / so wel Maria als andere Hepligē. Stiet toe Philomasi / dat Methodius u geen Methodeia, dat is / eene listighe verlepdinghe werde.

Dolcht nu Athanasius aen de rep / somen Masij boort verchter geloove wil / dese sept somen sept: Wy roepē tot u weest ons gedachtich O Heylige Maghet, bidt meesterse, vrouwe, Coninginne. Maer waeromme en doet ghy daer niet by de volgende woordē / aldus luydende: hoort doch nu, O dochter Davids ende Abrahams, neyghet u ooren tot onse gebeden, en en vergeet niet u volc en ons, die wy van t'geslachte en huys ws vaders zijn. Dat was te grof ghesponnen: de boeren mochtent mercken / dat het van Athanasij gaeren niet en is / die geheel anders spreekt vande aenroepinge / seggende: het schepsel en aenbidt Orat. 3. geen schepsel, maer Godt. T'is een fabelken den cont. oprechten Athanasio t'onrechte opgedicht / en Arian. wert daeromme in de Schriften Athanasij inden Jare 1548 tot Colen gedruet niet gevonden. Dat zijn de wapenē der Roomsche Catholijcken / waer mede sy strijden tegen God ende zijn clare wtgedruckte woort. Van sulckē stof is t'ghene wt een Ephyzaem aengeteekent is /

k ij waer

cont.
Antidi
comar.

waer van diē / die eenige kennisse Gods heeft /
de walge moet stekē: want onder andere staet
daer. Ghy zijt der sondaren eenige advocaterse.
Gheht heeft gehad Epiphanius, welke op die
tijt mede geleest heeft / dat hy de aenroepinge
Marie ernstelijck bestraft hebbende ten laet-
sten aldus beslupt: Dit hebben wy gheschreven
voor den ghenen die de waerheyt der Schrif-
ture begeeren te leeren. So nu eenige die niet en wille
verdraghen, ende geene profijtelijcke maer liever
daer tegenstrijdende dingē aennemen, men moet
dan segghen: die hoort, die hoore: die ongehoor-
saem is, die sy ongehoorsaē. Die nu Maria alleē
een advocaterse vande sonden maken / en niet
Gisbert Masen haer betrouwē op haer stellē:
zijne niet eben vāt volc daer vā Epiphanius
sept / datse de waerheyt der Schrif-
ture niet en
weten / noch connē verdrage? O Iesu Christe, gy
die alleen zijt der sondaren troost, die alleen hare
advocaet zijt by God den vader, de sondaren heb-
ben doch alleen door u een vryen toeganck met
een vast vertrouwē tot den Vader: hoe lange sul-
len de lasteraers lasteren? ende met hare valsche
monden leugen spreken? Maer laet ons voort-
gaen om de reste der leugenē te sien. Augusti-
nus moet hier wederom teghen zijnen danck
spreken naet goet duncken der afgoden-
makers. Wat sept hy doch? O Maria, ontfangt dat
wy geven, schenckt wederom dat wy begheeren,
ontschuldicht dat wy vreesen, want ghy zijt de
eenige hope der sondaren Heylige Maria, helpt
de ellendige en cloynmoedighe. Wat dunckt u /
Ieser / vanden Gheest Augustint? soude die wel
gebaren zijn in eenē ontsick, om daer na sulc-
ke laste

he lasteringen wt te spouwen / en daer mede de
Schriften Augustini te besjoeden? Laet de
Geestelijcke Monicken/die door een wonder-
lijcken Geest gedreven werden selfs oordeelē/
of niet wel Fulbertus, een dapper patroon van
de Marien-mammeleckeren / de verhaelde
woorden wtgebolt mochte hebbē. Augustinus
spreekt door een anderen geest. Laet ons hem
doch hoozen. Vwe Salichmaker spreekt tot u Tract.
aldus: Ghy hebt nerghens te gaen, als tot my: ghy 22.
cont nergens door gaē als door my Item. Mijn in Ioan.
hulpe is van den Heere: Engedenckt niet, dat ghy lib. de
den heyligen bergen ongelijck doet, als ghy segt: past.
mijne hulpe en is niet vande bergen (hy verstaet C. 8.
hy de bergen den heyligen) maer vanden Heere:
de bergen selve seggen u dat. Het was een bergh
die seyde: Ick hoore dat een yegelijc onder u seyt,
Ic ben Pauli, ic ben Cepha. Hest u oogen tot dien
berge ende hoort wat hy seyt, maer en blijft niet
in hem. Is Paulus voor u ghecruyst? Mijn hulpe is
vanden Heere. De bergen en sullē haer niet alle-
nich over u niet vertoornē, maer so ghy uwe ho-
pe in haer stelt, sy sullen bedroeft werdē. De En-
gel werde van een mensche aengebedē: hy roept
dien als die zijne oogen tot den berge op hief, tot
den Heere, ende seyt: en doet dat niet, bidt Godt
aen: want ic ben u mede dien steknecht, ende uwer
broederen. **Noch eens seyt hy:** Onsen wert niet De lib.
geboden te gaen tot een schepsel, om gelucksalich arbitr.
te werden, maer tot den Schepper selve **Te laet** 3. 3.
sten. T'en is geen oprecht gebet dat niet geschiet in Psal.
door Christum. En t'gebedt dat niet door Chri- 108.
gheschiedt, wert selve tot sonde. **'t is onnoodich**
meer wt Augustino hy te brengen: wt dese aen-
geteet

gheteekende plaetsen is haest te sien / hoe Augustinus gesint is geweest / en dat hem ongelijc geschiet van Masj bytent / als hy soo eene lasterlijcke reden wt een Sermoon / twelc lang na de tijden Augustini geschreven is / onder den name Augustini opt papier bzingt. Wat Barnardum belangt / Ick hebbe te voozen gheseyt dat wy gheerne bekennen / dat hy te seer verdwaelt is geweest in de aenroepinge Mariæ. De seer ongeluckige dupstere tijden / in welcke hy leefde / hebben hem in dese dwalinge behouden. Evenwel is dat seker / dat hy (onder wijlen beter bedacht zijnde) in aenbecht inghesat des Satans / ende eene groote cranchheyt hem alleen beholpen heeft met den eenigen Salichmaker Christo Jesu / als hy seyde : Ick belijde

lib. 1. C.

4.

de vi-

casius.

In Ps.

91.

Jer. 15.

in par-

uis ser-

monib.

dat ick niet waerdich en ben, en en can met mijn eygen verdiensten niet vercrijgen het Coninckrijcke der Hemelē. Maer mijn Heere, die dat vercrijgen heeft met dubbeld recht, namelijk door Erfgenaemschap zijns vaders, ende door de verdienste zijns lijdens, te vreden zijnde met het eerste, heeft my het tweede geschoncken: wt wiens gave ic my dat met recht toe eygenende niet beschaemt werde. **Daeromme seyt hy elders:** De wijle hy op my gehoopt heeft, so sal ic hem verlossen. Hy en heeft niet gehoopt, seyt hy, op wachters, niet op een mensche, niet op een Engel, maer op my. Daer en is niet goets dan wt my. De bewaeringe moet niet alleenich wt my, maer ooc door my gheschieden. **En wederom.** Die comen wilt die come na my, door my, tot my: na my, want ick ben de waerheyt: door my, want ick ben de wech: tot my, want ic ben het leven. **T'gene nu de goet**
De Bar-

de Barnardus van de aenroepenge **Marfe** / te-
 gen zijn eygen oprechte bekentenisse / en tegen
 Gods woort geschreven heeft / mach byjlyck
 verworpen werden na zijn eyge getuygenisse /
 als hy seyt: Regel en is geen reghel, die niet over in Apo-
 een comt met het Euangelium ende den Apostel: logia.
 want die en is niet recht. Het is beter dat ergher-
 nisse oprijse, als dat de waerheyt verlaten werde.
Doch / is het al goet wat Barnardus seyt: laet
dit dan ooc goet zijn. De name Bisschop en be- De con
 teeckent niet een Heere, maer een ampt. Laet her sider. ad
 zijn dat ghy, Paus, u op eenighe maniere heer- Eugeni
 schappie toe-eygent: alrijt en is het niet wt Apo- um, lib.
 stolisch recht. Het is openbaer dat den Apostelen 2.
 heerschappie verboden is. Gaet ghy dan heen, en
 ghebruyckt heerschappie voerende het Apostel-
 schap, ofte een Apostolisch man zijnde, de heer-
 schappie. In u zijde gewaet zijt ghy gevolcht niet
 Petrum, maer Constantinum. Merct daer wel op,
 dat ghy niet en zijt een Heere der Bisschoppen,
 maer een van de Bisschoppen. De kercken wer-
 den verlempt, om dat de Roomsche Bisschop alle
 macht tot hem trect. **D. Masij, gaet ees na Roo-**
men / ofte sendt daer uwen procureur / en sege
sulcks Paulo V. in zijn aengesicht / ende besiet
of ghy wel ongeschent wederom vā daer sulc
geraken / Ick meyne ghy soudt met een K. in u
voorzhoof niet byp gaen. Maer of Barnardus
 uwe Bisschoplycke eerweerdicheyt / met uwe
 geschoorene ende gekapte knechten oock wat
 sepde / sal zijne authozit heyt by u ooc wat gel-
 den? hoort toe **Masij.** De brood-dronckenschap
 van de Cleresie, waer van de sleurachticheyt der
 Bisschoppen de moeder is, ontroert en quelt over
 al de

Epist.
 152.

Epist.
42.

Contra
Collyri
dianos.

al de kercke. De Bisschoppen geven het heylig
den honden, de peerlen den swijnen, en die om
ghekeert zijnde vertreden henlieden. T'is rechte
datse sodanige moetē verdragen, als sy opvoeden.
Sy en verbeteren de gebreken vā den genen niet.
dienze wt de Kerckelijcke goederen rijck maken.
De Clerefye werdt rijck wt ander lieden sweet
eten de vruchten der aerden sonder gelt, en haer
ongherechticheydt comt te voorschijn wt haer
vetticheyt. **Laet Barnardus noch eens spreken**
voor het gemeene volck. De naecte roepen,
hongerige roepen, clagen ende segghen: segt ghy
Paulen, wat maect het gout aenden toom. T'is
het onse dat ghy verdoet en verquist: t'wert on
wreedelijck ontnomen, twelck ghy ydelijck wt
geeft. **Dat Barnardus nu leefde/en so binnen**
Goomē begonste te clappē/ ofte ten Bosch ofte
elders: Ick vreesse men soude hem wel haest
veel aerde op zijnen mont werpen/ dat hem
spzaeck vergaen soude: gelijc Anneken vande
hobe int Jaer 1597 den 19 Julij te Buzpffel
beurde door der Jesuiten sachtmoedicheyde
die noch nergens na so veele gheclapt hadde
9. Epntlijck gaet Philomastius tot Epiphani
nium, en seyt voor eerst/ dat wy Epiphanium be
liegen, als wy segghen, dat hy verboden heeft de
aenroepinghe Marie. Wie hoorde opt stouter
clappaert? Epiphanius seyt: Maria was wel een
ge-eerde Maget, maer niet gegeven om aengebe
den te werden. Wat Schrifture, wat Propheet
heeft oyt geboden een mensche aen te bidden, ick
laet staen, een vrouwe? Niemand aenbidde Mari
am, ick en segge niet een vrouw: oock geen man.
Dese verborgentheyt comt God toe. Ende Phi
lomastius

7
Iomasius seyd: Epiphanius heeft niet verbo-
den Mariam aen te roepen. Wie van beyden
recht heeft / laet oock den leser oortheelen.
Jaer maer / seyd hy / Epiphanius verbiedt al-
leen haer aen te roepen als een Goddinne.
Ofst ick u dat toeliete ende seide daer op. De
Papisten aenroepen Maria aen als een God-
dinne / twelc so claer als den dach bewesen is.
Soo volcht evenwel daer wt / dat de Papisten
doen t'gene Epiphanius verbiedt. Maer lieve
doch / besiet u selven eens in de Cellyridianen,
ghy sult bevindē / dat ghy haer in de eere Ma-
rie / waer in de aenroepinge begrepen is / ver-
re te boven gaet. Offert ghy lieden haer even
jupst geē boeckarkens? ghy offert gout / silver /
zijde / fluweel / costelijcke peerlen / rocken / tab-
baers / Croonen / Candelaers / wierooek / olie /
waskeersen / allerlepe beelden / ende figueren
van wasch gemaect / ooc t'fatsoen van sulcke
leden / dwelcke de natuere selve leert bedecken.
Doch hoorst eens: Epiphanius verbiedende
Mariam aen te roepen / doet selve / na Philo-
masij seggen / t'gene hy anderen verbiet. Want
om de aenroepinge Marie te bewijzen / brengh
hy quansups wt Epiphanio wat schoons
voort / namelijk: Maria is een middelaresse van
Hemel en aerde, de welcke de vereeninge natuer-
lijk heeft volbracht. &c. Hy doet hier t'gene hy
terstont ons woude te laste leggen / namelijk /
Epiphanium te beliegen. T'gene een versufte
Monic hier ofte daer gedoot heeft / moet on-
der de name Epiphanij gaen pronckē / tot een
steunsel der valsche aēroepinge hy gebzet van
Gods woort. Of wel mogelijc sal hy hier doe
t'ghene

Annal.
tom. i.
pag.
367.

Orat. i.
delma-
ginib.

t'ghene hy te boozen in my vooz eene gro-
bot tichept achtende/namelyck: dat hy van
Pzieser een Bisschop maect. Want Baron
maect mentie van eē Sermoon Epiphanijs pre-
teri de Deipara, en stelt den Bisschop Epipha-
nium tegen hem stryden over t'verschil-
de outheydt Marie. Doch daer aen en is
veel gelegen/maer ic soude Philomasio ra-
dat hy sulcke Sermoenen in den Aptec brach-
te/en cochte daer vooz een wepnich ntescrip-
om zijne besnotte hersenen wat te supberen
de dampen die zijn verstant ende sinnen so
bedwelmt hebben. Hy betoont terstondt sel-
hoe onvast zijne sinnekens staen/als hy over-
tuycht zijnde vande waerheydt der woord
Epiphanijs zijne toeblycht neemt tot Damas-
cenum, welke mede niet goet Epiphanijs
was/om dat hy hem te seer in den wege ston-
de in zijnen pver tot den beelden-dienst. Daer-
omme seide hy ende mijne onderwijser hou-
het ooc daer mede: Al waert sake dat Epiphani-
us dit ghevoelen hadde, men en soude hem niet
moeten gehoor geven tegen de authoriteyt van
alle de andere H. Vaderen. Maer ick segge nu
alle oprechte Vaderen ende Christ-geloobige
menschen daer teghen: men en moet noch Da-
masceno, noch yemant der Vaderen, noch Paulo
de vijfde, noch Philomasio gehoor geven, teghen
de authoriteyt der H. Schrifte. Al hier hebden
hem inde leser/alle t'bewijs/dat Gisberti Ma-
voorzpraec tot den vaderen weet voozt te ha-
len. Hoe hem sulck bewijs tot zijn voornemen
dient/can een pegelijck haest mercken. Ende
het ware nu schoon sake/dat zijne aengetogen

ne spzeucken van zijne genaemde vaders alle
geschreuen waren / soude ic niet mogen seggen
met een gheleert ende vermaert Jesuit: Wat is Bened.
daer aen gelegen? Sal daeromme alle t'ghene van perer in
haer gecomen is, als een seker ende ongetwijfelt Gen lib
leerstück der Christelijcker leere gehouden moe- 3. cap.
ten werden: is het niet genoech bekend, dat even 2. v. 8.
die selve eenige valsche ende tegen Godts woort
strijdende dinghen gheleert hebben? Is dat een
Jesuit geoorlooft te schrybē / het staet in ooc
vzp / pimmers het moet ooc also gesept werdē /
sal Gods woort dat aensien by ons behoudē /
welck dat alleenich toecomt / namelijk van
dwalinghe vzp te zyn. Ick conde nu lichtlijck
in plaetse vā veerthien ofte vijfthiē verdzaep-
de ende vervalschte spzeuckē der vaderen / so se
al eenichsins sodanige name mochten dragē /
eenige honderden wt de rechte Oude Vaders
ofte Leeraers der Kercke Christi / die in de eer-
ste ses hondert jaren geleefd hebben tot bebes-
tinge der waerheyt / en meerder ontdeckinge
van Gysberti Masij sotte en ongodlijcke beel-
den ende woorden verhalen: Maer op dat ick
mijnen onderwijser niet ghelijck en mochte
schijnen / als of ick de rechtveerdicheyt der sa-
ke met menschelijcke Authoziteyt woude sta-
de houden: so sal ic hem tot een besluyt bewij-
sen dat de aenroepinge Marie ende der heylig-
gen / ende volghens des Bisschops meditatie
in de gheschilderde melck-bloeyende borsten
Marie / om gunst ende genade by haer te soec-
ken / regelrecht strijdt tegen Gods W. Woort /
verbatet in de Schriften des ouden en nieuwe
Testaments.

7. Ten eersten leert de H. Schryfture / dat
 Godt vader Soon ende H. Geest alleen is al
 wetende / een kinder der herten : die alleen de
 noot van een peder mensche weten / hare ghe-
 beden ende begeerten hoozen / hare herten ende
 gedachten door siē can. Want hy is die de herten
 door soeckt / ende weet wat des Geests ge-
 voelen sy. Daeromme seyt Christus: Bidt u
 uwen vader int verborghen / hy diet int verbor-
 ghen siet / salt int openbaer vergelden. En Da-
 vid: Heere voor u is alle mijn begeerten / ende
 mijn suchten en is u niet verborghen. Want
 seyt Salomon / ghy alleen kent het herte aller
 kinderen der menschen. Welck David hem
 te voozen geleert hadde / daer hy seyt: De Hee-
 re ondersoekt alle herten / ende verstaet alle
 gedachte dichten. Daeromme seyd Iob: mijn
 getuyghe is inden Hemel / ende die my kent is
 inder hoogste. De Heere cā het herte wt groen-
 den / ende de nieren proeven / en daer en is geen
 creature voor hem onstenlijck / maer alle dinc
 is naeckit ende ontdeckt voor zijnen ooghen.
 Daeromme hoort hy het gebedt der gener die
 hem met ernste aenroepen. De Hepligen daer-
 entegen / alse van hier geschepden zijn / en weten
 noch van ons noch van onse aenliggēde noo-
 den. Daeromme seyd Esaias: Abraham en
 weet van ons niet / en Israhel en kent ons niet:
 daerentegē ghy Heere zijt onse vader. De Co-
 ninck Iosias wert te voozen gesept / dat hy met
 vreden ontslapen zijnde / niet en soude sien het
 ongheluck dat over Jerusalem comen soude.
 Ten tweeden leert de Schryfture / dat God al-
 leen over al teghenwoordich is. Waer sal ick
 henen

enen gaen vooz uwen gheeste/sept Davtd/efi
daer sal ick henēn vlieden vooz uwen aenge-
chre. Voer ick inden Hemel so zijt ghy daer:
eddede ic my inder hellen/stet/so zijt ghy ooc
daer. De Hemel/spreekt de Heere/is mijnen

Esa. 1.

voel/ende de aerde mijn voedsbank: wat ist
an vooz een hups/ dat ghy my wilt bouwē?
per parenthesin Philomasi: denct eens wat het
vooz een groote leugen is/als men inde Papen
kercke by het Sacraments-hupsken schrijft:

hier binnen in dit slot, is verborgen ware mēsche
en God: soo als hy van Maria is geboren, die dat
niet en gelooft die is verloren. Want doch dat

hupsken geen mensche/ veel min God begri-
pen can: wāt de Hemel en aller Hemelē Hemel

1. Reg.
8. 27.

en connen u/Heere/ niet begripen/sept Solo-
mon. Denct daer eens op alst u inde woestijne

te pas comt) De Heere/sept de Apostel/en is
niet verre van een pegelijcken ons: want in hē
leven/(wezen en zijn wy. En dewijle God met

Act. 17
27. 28.
Genes.

een oock almachtich is/ en daeromme op alle
plaetsen/allen die hem aenroepen/by wesen en

17. 1.

helpen can: en wy ooc daeromme geleert wer-
den/ als in ons gheen cracht en is/ dat wy op

2. Par.
20/ 12.

hem sullen sien/ die selve gheseyt heeft / Roept
wy aen inde tijt der noot/en ic sal u verlossen:

Psa. 50
15.

Daeromme soudē wy doch pēmant anders
in Hemel ofte aerde soecken om aen te bidden/

en onse herten bedēckē te openen/ als diē/ die
gheseyt heeft: daer en is anders gheen helper/

Esa. 45
21.

leert u tot my alle werelts eynde.

Ten derden leert de Schrijfture/ dat de aen-
roepinge een sodantige eere is/ die wy God al-

leen schuldich zijn/ende sonder eer-roovinghe
Gods

Gods geen creature can obergelaten werden
 Want den Heere uwen God/ seyt Moses/
 Deu. 6 ghy vreesen/ en hem alleen dienen. Ic de
 13. re/ staet by Esaiam/ dat is mijnen name/ en
 Esa. 42 en wil mijn eere gheen ander geven/ noch mi
 8. nen roem den afgoden. Roept my aen inder
 Psalm noot/ seyt de Heere/ soo wil ick u verlossen/
 50. 15. sult ghy my prijsen. Ende wederom: Hy roep
 Psalm my aen/ so wil ick hem verhooren: Ick ben
 91. 15/ hem inder noot. Ende Christus seyt: De Heere
 mat. 4. uwen God sult ghy aenbidden/ en hem alleen
 10/ en dienē. Daeromme leert hy ons bidden: On
 6/9. Vader/ die ghy zijt in de Hemelen. En hierom
 Apoc. me septe de Engel: Aenbidt God. Om dese on
 19/10. sake bestraft de Schrifture den genen/ welc
 Jer. 17 beneben God andere dingen namelijk de crea
 5. turen eeren: verbloecht is de man/ die hem
 Psalm menschen verlaet/ ende hout het vleesch van
 115/9. zijnen arm/ en met zijner herten vanden Heere
 Psalm wijckt. Daerom hoopt Israel op den Heere
 146/5. die is haer hulpe en schilt. Wel dien/ welcke
 Psalm hulpe de Godt Jacobs is/ welckers hope
 118/8. den Heere zijnen Godt staet. Want het is ghe
 Psalm op den Heere betrouwen/ en niet hem verlaten
 146/3. op menschen/ die doch niet helpen en conuen
 1. Tim Ten laetsten/ de Canonike Schrifture leert
 2. 5/ dat alleen Christus/ Godt ende mensche/ on
 1. Joa. hooge Priester/ middelaer/ voorzeder/ en al
 2/2. vocaet is. Want daer is maer een God/ en en
 Heb. 2/ middelaer tusschen Godt en den menschen/
 17. mensche Jesus Christus. Hy is alleē de rechte
 Matt. beerdige voorzpraek by den vader/ en de ver
 11/28. soentinge voor onse sonen en hy is barmhertich
 en getrouw in die dingen die hy Godt te doen

zijn. Hy noodicht alle sondaren tot hem / ende
belooft dat hy dien/die tot hem comt niet wt-
nupten wil. Hy siet de bewegingen/het suchte
ende de gedachten onser herten/ ende brengtse
door zijne en onsen vader. Hy voort redet ons
inden hemel / en verschijnt voor het aenschijn
Gods door ons. Door hem hebbē wy/hoewel
wy onwaerdich zijn/een toeganc tot de gena-
de/daer wy in staen/ en dat door het geloobe.
Daeromme gaen wy met bymoeidicheyt tot
hē thoon zijner genade/op dat wy barmher-
ticheyt vercrigen/ ende genade vinden inden
bequamen tijt der hulpe. Want hy wil en cā-
se ten volle salich make/die door hem tot God
gaen/dewijle hy alchts leeft/om voor haer te
bidden. Daerome is hy ooc de wech de waer-
heyt en het leven/ en niemant en comt tot den
vader dan door hem. Hy ist/ die den menschen
gaben ontfangen en gegeven heeft / in wiens
hant de vader alles gegeven heeft. En dewijle
hy als ware Godt over al tegenwoordich is/
so is hy na hy allen die hem aenroepen. Ende
aengesten hy almachtich is/so cā hy haer hel-
pen. En hy sal ten laesten onse vernederde lic-
haem veranderen/ dat het zijne eerlijcken lic-
haem gelijkfozmich werde/na de crachtighe
werkinghe / daer mede hy alle dinghen hem
selven onderwerpen can.
8. Hier tegen strijdt dat de Papisten seggen/
namelijck/dat de verstorbene onse noot werē/
onse gebeden hoorē/ onse herten-gedachte ver-
staen: datse tegenwoordich connen zijn hy die
die haer aenroepen/en die helpen: en dat daer-
omme de hepligen in gheestelijcke en lichame-
lijcke

Joan.

6.37.

Math.

9/4.

Joan.

2/25.

col.2.3

Heb.7

25.en

9.24.

Ro.5.2

Heb.4/

16.

Heb.7/

25.

Joan.

14/6.

Psalm

68/19.

Eph.4

8.

Joan.

3/35.

Math.

18/20.

Math.

28/18.

Phil.3

21.

lijcke saken van ons moeten aengebeden wer-
den / om dat se ons voortreden by Godt en
Christum / als voorszaken onse saken daer
verrichten / ende hare verdiensten tusschen de
gerechtigheyt Gods en onse onwaerdicheyt
stellen. Welcke geboelen regel-recht strijdet
gen de **H. Schrifte** / want daer door dat ge-
ne / twelcke God en Christo alleen toekomt /
verstorvenen Hepligen toegheschreven wert.
Maer wt volcht dat Gilsbertus Masius Bisschop
tot Hertogenbosch, sottelijc en ongodlijck doet
als hy niet alleen Mariam en andere santen aen-
roept, maer zijne ongodlijcke meeninge mer wt
gedruckte schilderijen en bygevoechde donckere
woorden openbaer ten toone stelt. Veel sottelijc-
ker door eene onbekende *Quidam*, die hem t'om-
rechte noemt Christianus, Philomarius, als by
met vervalschinge der Schrifte, niet deugende
redenen, en opgedichte beukelingen eeniger On-
vaderen, sulck eene afgodische dwalinge arbe-
te verschoonen. **Wilt ghy wijs zijn /** **O Maer**
Denkt doch ten laetsten / dewijle het meer daer
tijt is / eer de onsekere ure u wech ruckt / daer
inne geen beeldt noch sant u sal connen helpen
daer ghy uwer bedieninge sult moeten verken-
schap geben: denckt doch eenmael / ic bidde u
dat Gods woort u leert: dat de wet gebiet: dat
de reden wil / de hillichheyt eyscht / de noot-
dzingt: dat de goedicheyt Gods u daer henen
beweecht / u we sonde u drijft / de verdozven-
heyt u poztet / de overtredinghe u leydet: **Maer**
voorzpoet u vermaent / tegenspoet u dwingt
dat de dagelijcke eerbarentheyt u daer aen
doet gedencken: epntlijck dat de **H. Geest** selve
u dat

u daer toe vermaent: Dat ghy alleen God/die
alleen u can geven dat ghy begeert: die alleen
u Coninc/u Heere/u meester/u vader is: inden
Geest ende waerheyt sult aenroepen. Ende dat
alleen door Jesum Christum uwen eenighen
doorbidder/voorspraek/versoener / hooghe
Priester en Salichmaker/die de eenighe mid-
delaer is tusschen God ende de mensche: want
daer is geen ander naem onder den Hemel den
menschen gegeven/waer in wy moeten salich
worden. Doet ghy sulchs/soo sult ghy in uwe
oude daghen beginnen een goet Bisschop ende
opsichter over de armie/vā u tot noch toe ver-
lepdene/ ende in verschepden dwalinghen ver-
stroepde/schape[n] Christi te zijn. O Philoma-
si/wil ic vermaet hebben/ dat ghy doch wilt
op houden de waerheyt te lasteren/ ende der
leugensprekers advocaet te zijn. Liefhoofst u-
wen weerden Bisschop / die verlept ende van
u verlepdet wert/niet meer in zijne afgodische
sonde / om by hem van zijn overdaet eenighe
brocken voor u moeder te verwerben/ na den
aert der tafel-vrienden ende plumpstrijckers.
Bekeert u in tijts tot den Heere/ eer het te laet
is. Hoe langhe wilt ghy de leere der waerheyt
haten: cussiet den Sone/ dat hy niet en toorne/
ende ghy omcomet op den weghe: want zijnen
toornesal haest aenbranden. Indie ghy de ge-
legentheyt versupmt/ hastelijck sult ghy val-
len in de handen eens gestrengen richters die
u nē eē slechte letter **I**n het voorhoofst (welc-
ke ghy wel thienmael om uwe Gods-laste-
ringe/ valsche getupgenisse tegē de waerheyt/
en beliegen der vaderen verdient hebt) brand-

Act. 4.
12.

Ps. 2.
12.

L

merckens

Apo. merckē sal: maer u/die ghy geteeckent zijt met
 21/8. het merck-teeckē des beestes aen u voor hooft
 en 22. ende u rechterhant/ met den honden / ende to-
 15. venaers/ende hoereerders/ende moorders/en
 afgoden-dienaers / ende alle die de leugen lief-
Apo. hebben ende doen / werpē in de poel des viers
 19/10/ ende sulphurs/daer de beste met alle zijne val-
 sche **P**ropheten sullen gepijnicht werden dach
 ende nacht van eeuwichē tot eeuwichē.
Ep verre van my dat ic u dit soude toewen-
 schen. **E**ter contrarie/ **I**ck bidde mijnen **G**ode
 wt gront mijns hertē/ door **J**esum **C**hristum/
 mijnen eenighen **D**eplant ende **S**alichmaker/
 dat hy door zijnen **H.** Geest / u ende uwen me-
 bezorderen verlichten wille de ooghen des
 verstandts / op dat ghy meucht sien de grou-
 welijcke dupsternisse des **P**ausdoms/en over-
 gebracht werden tot den wonderlijcken lichte
ep. 1. 18 **C**hristi/ende dat ghy meucht begripen/ hoe
 danich de hope is/daer toe hy ons gheroepen
 heeft/ende hoedantich de rijckdom der eerlick-
1. tim. 2 heyt zijner erven in de **D**epligen sp: op dat ghy
25. 26. u bekeeren/de waerheyt bekennen/ ende van
 de banden des dupbels ontwaken meucht tot
col. 2. 18 zijnen wille: aflegghende uwe eyghen willicheyt
 door ootmoedicheyt ende dienst der Engelen/en
 der **D**epligen: u niet meer instekende in t'ghene
 ghy niet gesien en hebt, ende sonder reden opge-
 blasen blijvende door den sin uwes vleesch:
Eph. 4 **M**aer dat ghy epntlijck/ vernieuwt werdende
23. 15/ inden **G**eest uwes gemoets/ ende na de waer-
 heyt staende met liefde alles in **C**hristo **J**e-
Phil. 1 su/die het hooft is, opwassen/ ende weerdich-
37. lijck den **E**uangelio **C**hristi wandelē meugē/
 in genen

4
In geenen dingen verschijct werdende van den
genen die haer tegen stellen: want gelijck haer
dit een bewijfinge is der verderffentisse: so sal
dat u eenen goeden moet gheben ter salicheyt/
welcke van Godt bereypt is allen dē genen/die
zūnen name dooz zūnen Sone Jesum Chri-
stum/onsen eenigen voortreder by hem/ inden
Gheest ende waerheyt aenroepen sullen. Den
selvigen eenigen Godt: den Vader der lichten Jac. 1.
van welcke alle goede gaben neder comen: den 17.
Sone/den eenighen middelaer tusschen Godt
ende den menschen onsen eenigē Heplant/ Sa. 1. Tim
lichmaker/voorszpraeck ende voorszbidder/ na. 2/5/
melijck Jesu Chристо/ die ons van Godt ghe- 1. Cor.
wordē is tot wijsheyt/rechtveerdicheyt/ hebr. 1/30
licheyt/ende verlossinge: Ende den H. Gheest Eph. 1.
der beloftē/segel ende pant onser erfdeel/dooz 13. 14/
welcken wy roepen / Abba, O Vader/sp Lof/ Rom. 8.
Wijs/eere ende danc van ewichheyt tot ew- 15.
ichhepdt/ Amen.

¶ 3035.

Lij

Tot

N her
rū
ba
aer
ber
cen
mo
dal
lift
pō
Ch
bla
fter
ker
mū
mō
tich
keu
ent
om
pē
der
zīn
mō
een
gh
ho
gel
an
M
een
hō
me
hā
me